

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Epistolarvm Innocentii III. Romani Pontificis Libri Vndecim

Innozenz <III., Papst>

Parisiis, 1682

Prima Collectio Decretalium Innocentii III. Romani Pontificis Ex tribus primis registorum ejus libris composita à Rainerio Diacono & monacho Pomposiano.

urn:nbn:de:hbz:466:1-20006

PRIMA COLLECTIO
 DECRETALIUM
 INNOCENTII III.
 ROMANI PONTIFICIS

Ex tribus primis regestorum ejus libris composita
 à RAINERIO Diacono & monacho Pomposiano.

*Nunc primum in lucem edita ex vetustissimo codice M S.
 Sancti Theodorici Remensis.*

P R Æ F A T I O.

VENERABILI viro, scientia & morum honestate præclaro, Domino Jo. Dei gratia sacerdoti & monacho, reverendo Domini Papæ Capellano, RAINERIUS Diaconus & monachus Pomposianus, post secundos vitæ præsentis successus, æternæ felicitatis gaudium obtinere. Cupientes nonnulli, qui de diversis & ultimis etiam mundi partibus ad apostolicam sedem accedunt, audire sapientiam nostri temporis Salomonis, necnon & multo alij honesti viri atque prudentes, qui nobiscum præsentialiter conversantur, justitias & judicia ipsius in scriptis habere, me vobiscum pariter suis precibus induxerunt ut aliquod temporis spatium aliis occupationibus meis subripiens, in eis ordinandis expenderem & in uno volumine sub certis titulis compilandis. Quorum votis, meæ conditionis conside-

rans famularum, sicut debui, tam devotè quàm humiliter obedivi, & ad laudem & gloriam nominis ejus, legentiùmque profectum, quæque optima ex registris ejusdem, primi videlicet, secundi, & tertij anni, defflorans, in hoc opusculo plenissima, quantum ad Decretales & Decreta pertinet, auctoritate congesti; licet quædam, quia diversos in se continent casus, intercidenda duxerim, ut sub competentibus sibi titulis locarentur. Ex sententiis autem & quibusdam epistolis partes illas quæ ad jus faciunt dumtaxat accipiens, præmissis competenter aptani; dictumque opusculum, quia plus ceteris institisti ut me, licet ægrotum, vix quiescere permiseritis, & artioris mihi estis vinculo caritatis astrictus, vobis primò direxi. Titulos autem ejusdem sub uno aspectu locavi, ut ad inquisitionem cujuscumque rei quam continet aliquod videar compendium attulisse,

- I. *Si persone divine propriū nomē possint habere.*
 II. *Quod sacerdotium majus sit regno.*
 III. *De primatu apostolicæ sedis.*
 IV. *De electione & qualitate eligendorum.*
 V. *Ne translatio electorum in Episcopos, post confirmationem, præter assensum Romani Pontificis fiat.*
 VI. *Quod Metropolitanus ex justa causa potest vices suas in consecratione Episcopi suo suffraganeo delegare.*
 VII. *Ne simplices sacerdotes quæ solis Episcopis competunt ex consuetudine sibi usurpent.*
 VIII. *Quod tempus suspensionis à sex mensibus per Lateranense Concilium in ecclesiasticis beneficiis conferendis positū suppetat.*
 IX. *De procurationibus non augmentandis.*
 X. *De procurationibus Legatorum apostolicæ sedis.*
 XI. *De decimis.*
 XII. *De nunciis Hospitaliariorum cruce falso signatis, & laicis qui officium predicationis sibi usurpant.*
 XIII. *De hereticis & eis qui eos receperunt.*
 XIV. *De falsariis.*
 XV. *De rescriptis & eorum interpretationibus.*
 XVI. *De abrenunciatione.*
 XVII. *De circumventionē.*
 XVIII. *De his quæ vi metusve causa geruntur.*
 XIX. *De licitis & illicitis juramentis.*
 XX. *De notoriis & canonica purgatione.*
 XXI. *De inquisitione culpæ.*
 XXII. *Quæ probationes in simonia productæ recipiantur.*
 XXIII. *De testibus ad exceptiones probandas & infamiam alicujus purgandam productis.*
 XXIV. *De testibus ante litem contestatam productis & appellatione.*
 XXV. *De crimine usurarum.*
 XXVI. *De restitutione.*
 XXVII. *Si quis deficiat in exceptione probanda.*
 XXVIII. *Quod judiciarius vigor gratis sit omnibus exhibendus.*
 XXIX. *De sententia & re judicata.*
 XXX. *De sententia excommunicationis.*
 XXXI. *De his qui excommunicati ad ecclesiasticos ordines promoventur.*
 XXXII. *De his qui minores ordines & subdiaconatum vel duos sacros simul recipiunt.*
 XXXIII. *De Clericis qui favorem pugnantibus præstant & homicidiis sponte vel non sponte commisis.*
 XXXIV. *De his qui ad Ecclesiam confugiunt.*
 XXXV. *Quod monasteria monachorum possint in canonicas regulares converti.*
 XXXVI. *Si regulares ad seculares Ecclesias possint in Prælatos assumi.*
 XXXVII. *Quod Canonici regulares ad religionem Hospitaliariorum transire non possint.*
 XXXVIII. *De voto & habitus susceptione.*

XXXIX. *De matrimonio.*
 XL. *De legitimis filiis.*

TITULUS PRIMUS.

SI PERSONÆ DIVINÆ
 proprium nomen possint habere.

INNOCENTIUS PAPA III.
 Petro Compostellano Archiepiscopo.

Apostolicæ servitutis officium, quo sapientibus sumus & insipientibus debitores, usque adeo mentem nostram variis occupationibus aggravat, obtundit ingenium, & deprimit intellectum, ut vix consultationibus tuis, præsertim super tam subtili & sublimi materia, nos permiserit respondere. Verum quoniam illius caritatis sinceritas, qua te inter fratres & coepiscopos nostros speciali prærogativa diligimus, non permittit ut quicquam tuæ fraternitati negemus quod facturi essemus ad instantiam alicujus, quasi furantes horulas occupationibus ipsis, quæ nobis solito plus incumbunt, & otium utcumque captantes, ut non otiosè tuas videamur literas audivisse, (Quamvis intalibus, juxta verbum Apostoli Jacobi ammonentis ut cum quis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter & non impropere, & dabitur ei, magis recurrendum sit ad orationis suffragium quam ingenium rationis) quod nobis Dominus inspiravit tuis consultationibus respondemus. Credimus igitur hæc vocabula, *Pater & Filius & Spiritus sanctus*, non esse propria, sed communia, tanquam nomina relativa, personas utique appellantis, sed significantia nationes: quamvis ad interrogationem hujusmodi, *Quis genuit filium?* *Pater* respondeatur, quia secundum theologiam disciplinam, per hanc interrogationem de propria qualitate non quæritur, sed de personali proprietate. Unde cum quæritur quis genuit Filium, *Pater* congruè responderetur: quia utique nomen personarum patrem appellat, sed significat notionem quæ patris personam distinguit. Habent enim singulæ facultates proprias rationes, nec in eis uno modo significant nomina semper & verba, sicut tua fraternitas non ignorat, quæ non solum est in his sufficienter instructa, verum etiam alios sufficienter instruit. Utrum autem personæ divinæ proprium nomen

Edita ad Ant.
 August. in Ad.
 dendis ad Tertiam
 Collect. Decretal.

nomen possint habere quævisisti. Porro cum in persona divina non sit nisi relatio vel essentia, si persona divina proprium nomen haberet, illud utique relationem vel essentiam designaret. Si relationem, esset igitur relativum. Non ergo proprium, cum relativum proprium esse non possit. Si autem essentiam, esset ergo essentiale. Quocirca proprium non existeret, cum essentiale sit tribus commune. Sic ergo videtur quod nec persona nec natura divina proprium nomen possit habere. Sed cum proprium sit pronomine, pro proprio nomine poni, & tam persona quam natura divina pronomine designetur, persona cum dicitur *Ego hodie genui te*: natura, cum dicitur *Ego sum qui sum*; profectò videtur quod proprium nomen possit habere, cum sit etiam res discreta. Ego verò solebam concedere, quando scholasticis studiis incumberebam, quod tam persona quam natura divina proprium nomen poterat habuisse. Nam eadem res, sive notio sive natura dicatur, diversis modis significatur in Deo, nunc absolutè, nunc respectivè. Sicut enim natura divina respectivè significatur hoc nomine, *Dominus*, sic notio relativa significaretur absolutè nomine proprio, non tanquam personalis relatio, sed tanquam proprietas singularis. Illud itaque nomen proprium significaret quidem relationem, non tamen existeret relativum; quia non eam significaret respectivè, sed absolutè. Si tamen dicatur quod nulla proprietas est in persona divina quæ non sit notio relativa, quod plerique non dicunt, asserentes præter relationes alias in personis divinis existere notiones, qui super hoc faciliùs responderent. Similis autem quæstio potest de hoc nomine, *persona*, moveri, secundum quod supponit hypostasim, non usiam. Sed simili quæstioni similis est solutio adhibenda. Porro cum tres dicantur esse notiones in Patre, videlicet innascibilitas, paternitas, inspiratio, non absurdè possit inquiri quænam illarum significaret proprium nomen Patris quasi propria qualitate. Si tamen unam significaret earum, quæ non potiùs aliquam quæ est illa, cur etiam magis unam quam aliam, & utrum quamlibet significaret earum. Hujus autem quæstionis solutio pendet ex illa veteri quæstione qua dicitur utrum personales proprietates sint ipsæ personæ, utrumve tres tantum pro-

Tom. I.

prietates sint in tribus personis, aut etiam utrumque vel plures; & secundum diversitatem opinionum diversis modis hæc quæstio solvetur. Proprium quoque nomen essentia commune foret ad tria nomina propria personarum ab invicem remota, quia naturam rei natura nominis sequeretur: quæ res cum ipsa sit singularis, est tamen tribus personis communis. Quævisisti præterea utrum proprium nomen filij conveniret homini qui est Christus, & utrum possit proprium nomen hominis illius inveniri, quasi datum ab ejus propria qualitate, quæ locum accidentis tenere videtur in Christo, cum & sine ipsa quandoque fuerit & cum ipsa, quamvis accidens verè non sit, cum ad quid soleat responderi, utrum etiam unum proprium nomen secundum unam naturam, & alterum secundum alteram, & tertium fortè secundum utramque posset habere. Sed hujus quæstionis solutio maximè pendet ex illa difficili quæstione qua dicitur quid prædicet hoc nomen, *homo*, de Christo. Nam secundum illos qui dicunt quod ipsum de illo prædicat habitum, non posset proprium nomen habere quasi datum ex propria qualitate, cum secundum eorum sententiam ex anima & carne Christi nulla constet substantia vel persona, nec magis posset inveniri proprium nomen illius quod æquipolleret huic tertio, *Iste homo*, quam isti tertio, *Hic humanatus*, cum secundum eos alterum sit alterius æquipollens. Porro secundum illos qui dicunt quod hoc nomen, *homo*, de Christo prædicat speciem, ita quod Christus est duo, unum æternum secundum divinam naturam, & aliud temporale secundum humanam, faciliè potest nomen illius hominis inveniri, nec esset super hoc difficile respondere. Ceterum illi qui dicunt quod hoc nomen, *homo*, de Christo revera secundum speciem prædicatur, ipse tamen Christus est unum solum, quia Verbum non hominem sed humanitatem assumpsit ut esset homo, difficiliùs huic quæstioni respondent. Unde posito quod hoc nomen, *Iesus*, sit proprium nomen illius hominis impostum ei ex sua propria qualitate, ut æquipollet huic tertio, *Iste homo*, coguntur concedere quod Iesus ab æterno fuit Deus, non tamen dictus ab æterno fuit Iesus. Et licet hoc nomen, *Iesus*, non sit accidentale, dicitur tamen ad similitudinem accidentis, quia natura nominis

Z z z

naturam rei, sicut prædiximus, imitatur. Unde licet illa propria qualitas substantialis sit Christo, quia tamen Christus aliquando fuit cum illa, & aliquando sine illa, oportet in multis de illa tanquam esset accidentalis proprietas responderi. Posito igitur, gratia disputandi, nos ante tempus incarnationis existere, cogimur quidem concedere quòd Jesus erit & est, non tamen Jesus est & erit, neque Jesus est vel non est, sed non Jesus est. Nam hoc nomen, *Iesus*, supponit personam Filij, quæ semper est, ut æterna, & circa illam significat propriam hominis qualitatem, quæ non semper existit, ut res temporalis. Et ideo ratione personæ suppositæ, quæ semper existit, hæc propositio non est vera, *Iesus non est*. Sed & ratione significatæ qualitatis, quæ nondum existit, hæc similiter non est vera, *Iesus est*. Hanc tamen concedimus, *non Iesus est*, quia negatio præcedens extinguit, secundum interposita separat. Et ideo concedimus extincturam, sed separativam negamus. Nec est hæc propositio quasi vel positiva falsi, nugatoria, vel incongrua, *Iesus est vel non est*, sicut nec ista, *Antichristus est vel non est*, cum id proprii nominis proprietas non sustineat. De Antichristo tamen concedimus quòd Antichristus non est. Sed de Jesu omnino negamus, cum persona quæ supponitur illo nomine sit, etsi proprietas quæ significatur illo nomine non existat. Verum hæc quæstio valde difficilis est, & inter theologicas quæstiones magis est disputabilis, hinc inde copiosas habens & validas rationes; de qua non est ad præsens amplius prosequendum, cum nec de illa principaliter sit quæsitum. Licet autem hoc nomen, *Iesus*, secundum interpretationem ipsius videatur impositum ab effectu, quod angelus ostendit, cum ait, *Ipsè enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum*, quia tamen Evangelista testatur quòd post dies octo, cum circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus *Iesus*, quando solebat proprium nomen imponi, negari non debet quin ipsum sit proprium nomen illius, datum nihilominus ex propria qualitate. quod inveniri potest in multis exemplis circa liberales etiam facultates. Porrò secundum naturam divinam filius proprium nomen non habet, nisi forsân haberet proprium nomen naturæ; quod non esset proprium nomen personæ, cum ipsum

tribus personis univocè conveniret. Sed in divina natura posset habere proprium nomen personæ, quod non significaret naturam, sed, ut prædictum est, notionem quasi propriam qualitatem. Et per hoc noveris quæstionem illam esse solutam, utrum videlicet unum nomen secundum unam naturam, & alterum secundum alteram, & tertium secundum utramque, possit habere; licet hoc nomen, *Emanuel*, quod interpretatur *nobiscum Deus*, secundum utramque naturam ei competere videatur. Sed hujusmodi nomina non tam pro impositione nominis proprii dici videntur quam pro appellatione vel interpretatione quæ nulli alij conveniret. Sicut autem plerisque videtur quòd res extrapredicamentales proprias qualitates non habent, quibus tamen plerumque propria nomina imponuntur, præsertim illi qui negant formas formis inesse, sic forsân & personæ divinæ propria nomina possent habere quæ distinctè quidem & discretè appellarent ipsas personas, sed non significarent in eis proprias qualitates. Hæc ergo tibi scholastico more respondemus. Sed si oporteat nos more apostolico respondere, simplicius quidem sed cautius respondemus, quòd humana mortalitas proprium nomen secundum proprietatem ipsius quod videlicet certum & determinatum tum exprimeret intellectum, non posse imponere Deo sive personæ sive naturæ divinæ, cum Deus tanquam incomprehensibilis & immensus non possit in hac mortali vita certa determinatione vel determinata certitudine comprehendendi, cum quid non sit possit intelligi, sed quid sit non possit agnosci, sicut ipse dicit de se: *Non me videbit homo & vivet*. Et Johannes inquit de illo: *Deum nemo vidit unquam*, quod non de corporali sed de intellectu visione debet intelligi, cum nec in hac vita mortali nec in illa vita perenni Deus corporaliter videatur, quia non est corpus sed spiritus. Inhabitat enim lucem inaccessibilem. Et ideo investigator majestatis opprimetur à gloria, quantum accedit ad cor altum, & exaltabitur Deus. Quod bene significatum est Moyse, qui stans in petra vidit postiora Domini transeuntis. Quia sicut homo visus à tergo scitur utique quòd sit homo, sed quis homo nescitur, ita quidem quòd Deus sit modò scimus, sed quid Deus sis ignoramus. Unde cum requisi-

tuseffet à Moyse quod est nomen ejus, respondit: *Ego sum qui sum. Sic dices filius Israel: Qui est misit me ad vos. Hoc mihi nomen est in æternum.* non propriam sed communem appellationem respondens, quæ tamen convenit ei soli secundum proprium vel appropriatum potius intellectum, qui solus essentialiter est, cui non est aliud esse quàm quod est ipse. Non enim meminimus nos in divina scriptura proprium nomen Dei legisse, nisi proprium fortè dicatur quia non convenit alteri. juxta quem modum Deus proprium nomen habet, quod videlicet convenit ei soli, ut hoc nomen, *Adonay*, quod ipse se dicit Abraham, Isaac, & Jacob minimè indicasse. Comprehensores autem, qui Deum facie ad faciem contemplantur, nominum significatione non indigent, quia rem ipsam pleno per se concipiunt intellectu, cognoscentes sicut & cogniti sunt, non per verbum humanum instructi, sed per verbum divinum edocti, nec excitati per vocem, sed certificati per speciem, illa videlicet intellectuali specie visionis de qua filius inquit ad patrem: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum & quem misisti Iesum Christum.* Quia igitur illud necesse non fuit, & nobis utile non fuisset, ideo propria nomina divinæ non sunt imposita majestati, sed cum pronomina de illa dicuntur, magis profectò dicuntur ad discretionem alterius quàm ad determinationem ipsius; cum juxta sapientiam cujusdam sapientis verior sit de celo negatio quàm affirmatio. Sugas igitur mel de petra & oleum de saxo durissimo, semper habens nostri memoriam in tuis orationibus apud Deum.

TITULUS II.

Quòd sacerdotium majus sit regno.

Idem Nunciis Ducis Philippi.

IN Genesi legimus quòd Melchisedech fuit Rex & Sacerdos, sed Rex Salem, & Sacerdos altissimi, civitatis videlicet Rex, & divinitatis Sacerdos. Sanè si distat inter civitatem & divinitatem, distat utique inter Regem & Sacerdotem. Nam etsi Melchisedech in figuram Christi præcesserit, quòd habet in vestimento & in femore suo scriptum *Rex Regum & Dominus dominantium, sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, ad notan-

dum concordiam quæ inter regnum & sacerdotium debet existere, propter quod & ipse Christus secundum naturam carnis assumptæ de stirpe regali pariter & sacerdotali descendit, ad notandum tamen præminentiam quam sacerdotium habet ad regnum, cum Abraham rediret à cæde Regum, dedit Melchisedech ex omnibus decimas, qui benedixit ei proferens panem & vinum. Erat enim sacerdos altissimi. Dignior autem est qui decimas recipit quàm qui tribuit, & minor qui benedicitur quàm qui benedicit, juxta quod probat Apostolus, qui de hoc ipso loquitur dicens: *Sine ulla contradictione minus à meliore benedicitur.* Qui volens ostendere sacerdotium evangelicum dignius esse Levitico, probat illud per hoc quòd Levi fuit in lumbis Abraham decimatus quando Abraham dedit decimam Melchisedech quasi minor majori. Licet autem tam Reges quàm Sacerdotes ungantur ex lege divina, Reges tamen unguntur à Sacerdotibus, non Sacerdotes à Regibus. Minor est autem qui ungitur quàm qui ungit, & dignior est ungens quàm unctus. Propter quòd & ipse Christus, cui dictum est per Prophetam *Vnixit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*, Patrem ungentem asserit se uncto majorem. *Pater*, inquit, *major me est.* Nam pater est ungens secundum quod Deus, Filius autem est unctus in quantum est homo. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed se exinavit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Hinc est quòd Deus Sacerdotes vocavit deos, Reges autem principes appellavit. *Diis*, inquit, *non detrahes, & principi populi tui non maledices.* Et servo qui maluerit remanere cum domino dicit ut offerat eum diis, id est, Sacerdotibus, & perforabit aurem ejus subula, & erit ei servus in seculum. Sed & propter dignitatem officij sacerdos Angelus appellatur, dicente Domino per Prophetam: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Dei est.* Dictum est etiam, non à quolibet, sed à Deo, non cuilibet, sed Prophetæ, non utique de semine regio, sed de Sacerdotibus qui erant in Anathot: *Constitui te super gentes & regna, ut evellas & destruas, ædifices & plantes.* Simile dicitur Petro, sed excellentiùs. *Tu es*, inquit, *Petrus, & super*

Sed
rium
caret
otio.
t per
solu.
n se.
in se.
idam
c no.
r no.
natura.
ismo.
no.
a p
nulli
e vi
rales
ibus
npo
mas
divi
que
rent
nt in
tibi
ed si
nde
pon
pro
atem
armi.
non
ena
com
lit in
tione
then
sed
e di
r. Et
vidit
lein
cum
a pe
quia
brat
o in
oria,
exal
acum
ofte
r ho
it ho
idem
quid
quif

hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in cælis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Illi dictum est: *Constitui te super gentes & regna.* Illi dictum est: *Tu es Petrus &c.* Illi dictum est: *Evellas &c.* Illi dicitur: *Quodcumque ligaveris &c.* Et quodcumque solueris &c. Illi dictum est: *Ne timeas à facie eorum; quia ego tecum sum, ut eruam te.* Illi dicitur: *Porte inferi non prevalebunt adversus eam.* Principibus datur potestas in terris, sacerdotibus autem potestas tribuitur & in cælis. Illis solummodo super corpora, istis etiam super animas. Unde quanto dignior est anima corpore, tanto dignius est sacerdotium quam sit regnum. Petro legitur vas ostensum quatuor lineis submissum de cælo, in quo continebantur omnia animantia, volatilia, quadrupedia, & reptilia, munda pariter & immunda, & dictum est ei: *Macla, & manduca.* Macla vitia, & manduca virtutes. Macla errorem, & manduca fidem. quasi evellas, ædifices, & plantes; quia singuli singulas habent provincias, & singuli Reges singula regna. Sed Petrus, sicut plenitudine, sic & latitudine, præminet universis; quia Vicarius est ejus cujus est terra & plenitudo ejus, orbis terrarum & universi qui habitant in ea. Porro sicut sacerdotium dignitate præcellit, sic & antiquitate præcedit. Utrumque, tam regnum, quam sacerdotium, constitutum fuit in populo Dei; sed sacerdotium per ordinationem divinam, regnum autem per extorsionem humanam. De sacerdotio namque præcepit Dominus Moyse: *Applica, inquit, ad me Aaron fratrem tuum & filios ejus de medio filiorum Israël, ut sacerdotio fungantur.* De regno verò dicit Dominus Samueli: *Audi vocem populi petentis Regem. Non enim te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.* Verum inter Moysen & Samuelem, inter Aaron primum sacerdotem & Saulem primum Regem, fuerunt tempora judicium, in quibus multi anni fluxerunt. Ne quis autem obiciat quòd etsi sacerdotium præcesserit regnum in populo Judæorum, regnum tamen præcessit sacerdotium in populo gentium, (Nam Belus cæpit primò regnare super Assyrios post turrem Babel & divisionem linguarum tempore Saruch proavi Abrahæ, cui Ninus filius ejus successit in regnum, qui civitatem magnam construxit, quam à suo nomine Ninivem

appellavit. Sed & de Nemroch dicit scriptura quòd principium regni ejus exiitit Babylon.) respondemus profectò, secundum fidem historiarum, quòd & hos præcessit Noë, qui fuit rector arcæ, quasi sacerdos Ecclesiæ. Sed ne figuram pro veritate mendicare videamur, proponamus in medium quod Moyses de illo testatur. *Edificavit, inquit, Noë altare Domino, & obtulit holocaustum super altare.* Sem quoque primogenitus ejus dicitur fuisse sacerdos, quem Judæi tradunt fuisse Melchisedech & vixisse usque ad tempora Abrahæ. De Cain quoque natus est Enoch, qui primus civitatem ædificavit. Sed de Seth natus est Enos, qui cæpit nomen Domini invocare. Sed utrumque præcessit Abel, qui obtulit de primogenitis gregis sui & de adipibus eorum munera Domino; & respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus. Verum in regno & sacerdotio non solum causam institutionis sed & ordinem processus notare debemus. Contra utrumque siquidem in principio motum est scandalum & suscitatum est scisma. Contra sacerdotium Aaron scisma moverunt Chore, Dathan, & Abyron, cum complicitibus suis; sed statim eos ultio divina damnavit, quia quosdam ignis, alios terra vivos absorbit. Contra regnum autem Saulis scisma movit David, non tamen temeritate propria, sed auctoritate divina: qui licet diu fuerit Saulis persecutionem perpeffus, demum tamen prævaluit, quia manus Domini erat cum illo. Quid est hoc quòd scisma contra sacerdotium non prævaluit, sed succubuit, scisma verò motum contra Regem non succubuit, sed prævaluit? Magnæ rei magnum est sacramentum, & forsitan instantis temporis est parabola. Sed aliud intendere videamus. Dicamus quòd ideo scisma contra sacerdotium non prævaluit, quia sacerdotium institutum fuit per ordinationem divinam; scisma verò prævaluit contra Regem, quia regnum fuit ex ortum ad petitionem humanam. Sacra verò scriptura docente didicimus quia non est sapientia, non est scientia, non est consilium contra Deum. Ceterum tempore procedente divisum est simul regnum & sacerdotium. Nam post obitum Salomonis divisum est regnum, & duæ tribus solummodo Roboam adhæserunt. Ceteræ verò tribus secutæ sunt Jeroboam. Sed qui pauciores obrinuit, ipse habuit Jerusalem

sedem regiam, templum & sacerdotium. Reliqua autem, quoniam his omnibus caruit, etsi plures haberet, sicut regnum divisit, voluit etiam dividere sacerdotium; & fecit duos vitulos aureos, quorum unum in Dan, alterum in Bethel; fanumque construxit, & ædificavit altare, constituens sacerdotes non de Levitis. Venit Propheta in sermone Domini; & Jeroboam stante super altare & thus iaciente, inter cetera dixit: *Hoc erit signum quod locutus est Dominus. Ecce altare scindetur, & effundetur cinis qui est in eo.* Quod cum Rex audisset, extendit manum, & ait: *Apprehendite eum.* Et exaruit manus ejus, quam extenderat contra ipsum. Altare quoque scissum est, & effusus est cinis. Ecce statim à Deo vindicatum est scisma contra sacerdotium suscitatum, divisio verò regni permansit inter Judæam & Israël usque ad transmigrationem & captivitatem Judaicam. Porro quod accidit in veteri testamento, contigit in novo. Et ne longè petantur exempla, divisum est simul regnum & sacerdotium tempore Innocentij Papæ & Regis Lotharij. Contra Innocentium intrusus est Anacletus, contra Lotharium verò Conradus. Sed prævaluit uterque catholicus, Innocentius videlicet & Lotharius; quoniam Innocentius coronavit Lotharium; & succubuit uterque scismaticus, Anacletus videlicet & Conradus; quia veritas præjudicat falsitati. Deinde scisma divisit Ecclesiam tempore Alexandri, & Imperium in unitate permansit tempore Frederici. Sed idem Imperator, non ut defensor, sed ut persecutor Ecclesiæ, scisma fovit & favit scismaticis. Porro scisma periit cum scismaticis, & fomentum cum fautoribus est confusum. Nunc autem Ecclesia per Dei gratiam in unitate consistit, & Imperium peccatis exigentibus est divisum. Verum Ecclesia non sic illi retribuit quemadmodum illud Ecclesiæ, quia super ejus divisione condolet & compatitur, pro eo maximè quòd Principes ejus maculam posuerunt in gloriam & infamiam in honorem, libertatem & dignitatem ipsius pariter confundentes. Verum ad apostolicam sedem jam pridem fuerat recurrendum, ad quam negotium istud principaliter & finaliter dinoscitur pertinere; principaliter, quia ipsa transtulit Imperium ab Oriente in Occidentem; finaliter, quia ipsa concedit coronam Imperij.

IDEM ALEXIO CONSTANTINOPOLIS Imperatori.

Solita benignitatis affectu recepimus litteras quas per dilectum filium J. Archidiaconum Durachij, virum providum & fidelem, imperialis nobis excellentia destinavit; per quas intelleximus quòd litteræ quas per dilectum filium J. Capellanum nostrum tunc apostolicæ sedis Legatum tibi transmisimus, imperio tuo presentatæ fuerant & perlectæ. Mirata est imperialis sublimitas, sicut per easdem litteras nobis intimasti, quòd te visi fuimus aliquantulum increpare, licet non increpandi animo sed affectu potius commovendi quod scripsimus meminimus nos scripsisse. Huic autem tuæ admirationi non causam sed occasionem præbuit, sicut ex eisdem conjecimus litteris, quòd legisti beatum Petrum Apostolorum principem sic scripsisse: *Subjetti estote omni humane creature propter Deum, sive Regi tanquam præcellenti, sive ducibus tanquam à Deo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.* Volens enim, de quo nos rationabilius ammiramur, imperatoria celsitudo per hæc & alia quæ induxit imperium sacerdotio dignitate ac potestate præferre, ex auctoritate præmissa triplex trahere voluit argumentum, primum ex eo quod legitur, *subjetti estote*, secundum ex eo quod sequitur, *Regi tanquam præcellenti*, tertium ex eo quod est subsequenter adjunctum, *ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.* Per primum subesse sacerdotium, per secundum imperium præminere, per tertium Imperatores tam in sacerdotes quàm in laicos jurisdictionem immo etiam gladij potestatem accepisse præsumens. Cum enim & boni quidam sint sacerdotes, & quidam eorum malefactores existant, is qui secundum Apostolum gladium portat ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, in malefacientes Presbyteros excessus præsumptos ultore potest gladio vindicare, cum inter Presbyteros & alios Apostolus non distinguat. Verum si & personam loquentis & eorum ad quos loquebatur ac vim locutionis diligentius attendisses, scribentis non expressisses taliter intellectam. Scribebat enim Apostolus subditis suis, & eos ad humilitatis meritum provocabat. Si enim per id quod dixit *subjetti estote*, sacerdotio imponere voluit jugum

Cap. 1. de major. & obed. in Tertia Collect. & in Gestis Innoc. III.

subjectionis & eis auctoritatem praelationis conferre quibus eos subiectos esse monebat, sequitur ex hoc quod etiam servus quilibet in sacerdotes imperium accepisset, cum dicatur *omni humane creature*. Quod autem sequitur *Regi tanquam praeccellenti*, non negamus quin praeccellat in temporalibus Imperator, illis dumtaxat qui ab eo recipiunt temporalia. Sed Pontifex in spiritualibus antecellit, quae tanto corpori est anima praefenda. Licet nec simpliciter dictum fuerit, *subiecti estote*, sed additum *propter Deum*; nec pure scriptum sit *Regi praeccellenti*, sed interpositum forsitan non sine causa sit *tanquam*. Quod autem sequitur *ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum*, intelligendum non est quod Rex vel Imperator super omnes & bonos & malos gladij potestatem acceperit, sed in eos solummodo qui utentes gladio, ejus sunt jurisdictioni commissi, juxta quod Veritas ait: *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt*. Non enim potest aut debet quisquam servum alterius judicare, cum servus suo domino, secundum Apostolum, stet aut cadat. Ad id etiam induxisti, quod licet Moyses & Aaron secundum carnem fratres extiterint, Moyses tamen princeps populi, & Aaron sacerdotij potestate praerant, & Jesus successor ipsius imperium in sacerdotes accepit. David quoque Rex Abiathar Pontifici praeminebat. Ceterum licet Moyses dux populi fuerit, fuit etiam & sacerdos, qui Aaron in sacerdotem unxit, & cui Propheta sacerdotium recognoscens, *Moyses*, inquit, *& Aaron in sacerdotibus ejus*. Quod vero de Jesu, id est, Josue, ad commendandam praelationem ejus scripsisti, magis secundum spiritum quam litteram debet intelligi, quia, secundum Apostolum, *littera occidit, spiritus autem vivificat*, pro eo quod ipse veri Jesu figuram expressit, qui populum suum in terram promissionis induxit. David etiam, quamvis diadema regium obtineret, Abiathar sacerdoti non tam ex dignitate regia quam auctoritate prophetica imperabat. Verum quicquid olim fuerit in veteri testamento, nunc aliud est in novo, ex quo Christus factus est sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech, qui se non ut Rex sed ut sacerdos in ara crucis obtulit Deo Patri, per quam genus redemit humanum, circa illum praecipue qui suc-

cessor est Apostoli Petri & Vicarius Jesu Christi. Potuisses autem praerogativam sacerdotij ex eo intelligere potius quod dictum est, non a quolibet, sed a Deo, non Regi, sed sacerdoti, nec de regia stirpe sed de sacerdotali prosapia descendenti, de sacerdotibus videlicet qui erant in Anathot: *Ecce constitui te super gentes & regna, ut evellas & dissipes, edifies & plantes*. Dictum est etiam in lege divina: *Diis non detrahes, & principem populi tui non maledices*. quae Sacerdotes Regibus anteponebat, istos deos & illos principes appellavit. Praeterea nosse debueras quod fecit Deus duo magna luminaria in firmamento caeli, luminare majus ut praesert diei, & luminare minus ut praesert nocti, utrumque magnum, sed alterum majus, quia nomine caeli designatur Ecclesia, juxta quod Veritas ait: *Simile est regnum caelorum homini patrifamilias, qui summo mane conduxit operarios in vineam suam*. Per diem vero spiritualis accipitur, & per noctem carnalis, secundum propheticum testimonium: *Dies diei eructat verbum, & nox nocti judicat scientiam*. Ad firmamentum igitur caeli, hoc est, universalis Ecclesiae, fecit Deus duo luminaria magna, id est, duas magnas instituit dignitates, quae sunt pontificalis auctoritatis & regalis potestas. Sed illa quae praest diebus, id est, spiritualibus, major est, quae vero noctibus, id est, carnalibus, minor; ut quanta est inter solem & lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoscatur. Hoc autem si prudenter attenderet imperatoria celsitudo, non faceret aut permetteret venerabilem fratrem Patriarcham Constantinopolitanum, magnum quidem & honorabile membrum Ecclesiae, juxta scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere, cum alij Reges & Principes Archiepiscopis & Episcopis suis, sicut debent, reverenter assurgant & eis juxta se honorabilem sedem assignent. Nam & piissimus Constantinus quantum honoris exhibuerit sacerdotibus, tua, sicut credimus, prudentia non ignorat. Nos autem, etsi non increpando scripserimus, potuissimus tamen rationabilius increpare, cum beatus Paulus Apostolus Episcopum instruens ad Timotheum scripsisse legatur: *Predica verbum, insta opportune importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina*. Non enim os nostrum debet esse ligatum, sed patere debet ad omnes, ne

Vide supra lib.
1. epist. 40. &
lib. 2. epist.
194.

secundum Prophetam simus canes muti non valentes latrare. Unde correctio nostra tibi non debuit esse molesta, sed magis accepta, quia pater filium quem diligit corripit, & Deus quos amat arguit & castigat. Debitum igitur pastoralis officij exequimur cum obsecramus, arguimus, increpamus, & non solum alios, sed Imperatores & Reges opportunè & importunè ad ea studeamus inducere quæ divinæ sunt placita majestati. Nobis enim in beato Petro sunt oves Christi commissæ, dicente Domino: *Pasce oves meas.* non distinguens inter has oves & alias, ut alienum à suo demonstraret ovili qui Petrum & successores ipsius magistros non recognosceret & pastores. Ut illud tanquam notissimum omittamus quod Dominus inquit ad Petrum & in Petro dixit ad successores ipsius: *Quodcumque ligaveris super terram &c.* nil excipiens qui dixit *quodcumque.* Verùm his diutius insistere nolumus, ne vel contendere videamur vel in hujusmodi delectari, cum si gloriari expediat, non in honore sed onere, non in magnitudine sed sollicitudine sit potiùs gloriandum, cum & Apostolus in infirmitatibus gloriatur. *Novimus esse scriptum: Omnis qui se exaltat humiliabitur &c.* Et iterum: *Quanto major es, humilia te in omnibus.* Et alibi: *Deus superbis resistit, humilibus dat gloriam.* Propter quod exaltationem nostram in humilitate ponimus, & humilitatem nostram exaltationem maximam reputamus. Unde etiam servos, non solum Dei, sed & servorum Dei nos esse scribimus & fatemur, & tam sapientibus quàm insipientibus secundum Apostolum debitorum. Utrum autem imperatoriam excellentiam ad bonum & utile per litteras nostras duxerimus invitandam, utrum justa tibi suggererimus & honesta, tua celsitudo discernat, cum nonnisi ad unitatem Ecclesiæ ac terræ Jerosolimitanæ subsidium nos te meminerimus invitasse. Inspiret igitur menti tuæ is qui ubi vult spirat, & qui habet corda Principum in manu sua, ut consiliis nostris & monitis acquiescas & id agas quod ad honorem divini nominis & Christianæ religionis augmentum & salutem animæ tuæ meritò deceat provenire. Nos autem, quicquid tu egeris, quod expedire noverimus faciemus. Utinam autem illum egregium prædecessorem tuum inclitæ recordationis Manuelem Imperatorem satageres in

devotione sedis apostolicæ verbis & operibus meliùs imitari, ut per ejus auxilium & consilium, sicut illi, sic tibi & imperio tuo meliùs proveniret, saltem amodo supplens quod hæctenus neglexisti. Prædictus autem Archidiaconus quod à nobis audivit excellentiæ tuæ poterit fideliter intimare.

IDEM NOBILIBVS VIRIS ACERBO
Priori & aliis Reſſoribus Tuscia &
Ducatus.

Sicut universitatis conditor Deus duo magna luminaria in firmamento cæli constituit, luminare majus ut præset diei, & luminare minus ut præset nocti, sic ad firmamentum universalis Ecclesiæ, quæ cæli nomine nuncupatur, duas magnas instituit dignitates, majorem, quæ quasi diebus animabus præset, & minorem, quæ quasi noctibus præset corporibus, quæ sunt pontificalis auctoritas & regalis potestas. Porrò sicut luna lumen suum à sole sortitur, quæ revera minor est illo quantitate simul & qualitate, situ pariter & effectu, sic regalis potestas ab auctoritate pontificali suæ sortitur dignitatis splendorem, cujus conspectui quanto magis inhaeret, tanto majori lumine decoratur, & quo plus ab ejus elongatur aspectu, eo plus deficit in splendore. Utraque verò potestas sui primatus sedem in Italia meruit obtinere, quæ dispositione divina super universas provincias obtinuit principatum. Et ideo licet ad universas provincias nostræ provisionis aciem extendere debeamus, specialiter tamen Italiæ paterna nos convenit sollicitudine providere, in qua Christianæ religionis fundamentum existit, & per apostolicæ sedis primatum sacerdotij simul & regni præminet principatus.

Lib. 1. epist.
401.

TITULUS III.

De primatu sedis apostolicæ.

Idem Patriarchæ Constantinopolitano.

Apostolicæ sedis primatus, quem non homo sed Deus immo veriùs Deus homo constituit, multis quidem & evangelicis & apostolicis testimoniis comprobatur, à quibus postmodum constitutiones canonicæ processerunt, concorditer asserentes sacrosanctam Romanam Ecclesiam in beato Petro Apostolorum principe consecratam quasi magi-

Lib. 2. epist.
209. & in
Gestis Iono-
centij 111.

stram & matrem ceteris præminere. Hic enim cùm interroganti Domino quem homines dicerent esse filium hominis, aliis opiniones referentibus aliorum, ipse, velut verus inter ceteros primus, eum esse Christum Dei vivi filium respondisset, audire promeruit: *Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Et post pauca: *Tibi dabo claves regni cælorum.* Nam licet primum & præcipuum Ecclesiæ fundamentum sit unigenitus Dei filius Jesus Christus, juxta quod dicit Apostolus, *quia fundamentum positum est præter quod aliud poni non potest, quod est Christus Iesus,* secundum tamen & secundarium Ecclesiæ fundamentum est Petrus, etsi non tempore primus, auctoritate tamen præcipuus inter ceteros, de quibus Paulus inquit Apostolus: *Iam non estis hospites & advene, sed estis cives sanctorum & domestici Dei, super edificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* quos & fundamenta esse in montibus sanctis David Propheta testatur. Hujus etiam primatum Veritas per se ipsam expressit, cùm inquit ad eum: *Tu vocaberis Cephas.* quod etsi Petrus interpretatur, caput tamen exponitur; ut sicut caput inter cetera membra corporis, velut in quo viget plenitudo sensuum, obtinet principatum, sic Petrus inter Apostolos, & successores ipsius inter universos Ecclesiarum Prælatos, prærogativa præcelleret dignitatis; vocatis sic ceteris in partem sollicitudinis ut nihil ei de potestatis plenitudine deperiret. Huic Dominus oves suas pascendas vocabulo tertio repetito commisit; ut alienus à grege dominico censeretur qui eum etiam in successoribus suis noluerit habere pastorem. Non enim inter has oves & illas distinxit, sed simpliciter inquit, *Pasce oves meas,* ut omnes omnino intelligantur ei esse commissæ. Jacobus enim frater Domini, qui videbatur columna esse, Jerosolyma sola contentus, ut ibi semen fratris præmortui suscitaret ubi fuerat crucifixus, Petro non solum universam Ecclesiam sed totum reliquit seculum gubernandum. Quod ex eo etiam evidenter apparet, quia cùm Dominus apparuisset in littore discipulis navigantibus, sciens Petrus quod Dominus esset, se misit in mare, & aliis navigio venientibus, ipse sine beneficio navis ad Dominum festinavit. Cùm enim mare mundum designet juxta

verbum psalmistæ dicentis, *Hoc mare magnum & spatiosum, illic reptilia quorum non est numerus,* per hoc quod Petrus se misit in mare, privilegium expressit pontificij singularis, per quod universum orbem susceperat gubernandum; ceteris Apostolis vehiculo navis contentis, cùm nulli eorum universus fuerit orbis commissus, sed singulis singulæ provinciæ vel Ecclesiæ potius deputatæ. Iterum etiam, ut se unicum Christi Vicarium designaret, ad Dominum super aquas mirabiliter ambulans & ipse super aquas maris mirabiliter ambulavit. Nam cùm aquæ multæ sint populi multi, congregationes aquarum sint maria, per hoc quod Petrus super aquas maris incescit, super universos populos se potestatem accepisse monstravit. Pro eo Dominus se orasse fatetur iniquiens in articulo passionis: *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua. Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos; ex hoc innuens manifestè quod successores ipsius à fide catholica nullo unquam tempore deviarent, sed revocarent magis alios, & confirmarent etiam hæsitantes; per hoc sic ei confirmandi alios potestatem indulgens ut aliis necessitatem imponeret obsequendi.* Quod & tunc Petrus agere cepit cùm quibusdam ex discipulis abeuntibus retro, & *Durus est hic sermo* dicentibus, cùm dixisset Jesus ad duodecim *Numquid & vos vultis abire,* solus ipse respondit pro ceteris: *Domine, ad quem ibimus, verba vite æterna habes &c.* Huic præterea dictum in evangelio & audisti sæpius & legisti: *Quodcumque ligaveris super terram &c.* Quod si omnibus etiam Apostolis simul dictum esse reperias, non tamen aliis sine ipso, sed ipsi sine aliis attributum esse recognoscere ligandi & solvendi à Domino facultatem; ut quod non alij sine ipso, ipse sine aliis posset ex privilegio sibi collato à Domino concessa plenitudine potestatis. Ad quod nimirum videtur illud non incongruè pertinere quod ipse solus legitur interrogasse Jesum: *Si peccaverit in me frater meus, dimittam ei usque septies?* Et ei soli legitur Jesus respondisse: *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.* Quia profectò universitatis septenarius est numerus, eò quod omne tempus septenario dierum numero noscitur comprehendi. Septenarius ergo numerus in se ipsum multiplicatus, in hoc loco significat universa universorum peccata: quia

Innocentij III. Romani Pontificis. 553

quia solus Petrus potest non solum omnia sed omnium crimina relaxare. Deum post passionem suam Dominus Petro dixisse legitur: *Tu me sequere*. quod nique non tam de sequela perferenda passionis quam credita dispensationis debet intelligi, cum & Andreas & quidam alij præter Petrum sicut Dominus fuerint crucifixi, sed solum Petrum substituit sibi Dominus & in officio vicarium & in magisterio successorem. Unde post ascensionem Domini Petrus, velut successor ipsius, regere cepit Ecclesiam, ad complendum duodenarium discipulorum numerum loco Judæ prævaricatoris ex verbis Prophetæ alium instituens & faciens subrogari, & recepto Paraclito, discipulos non multo repletos, sed Spiritus sancti gratia illustratos, ex verbis Johelis apertius comprobavit. Hic penitentiam agere iussit, & baptizari credentes. Hic inter discipulos, curando claudum, primum fuit miraculum operatus; & in Ananiam & Saphiram uxorem ipsius, tanquam primus & præcipuus inter eos, quia mentiti fuerant Spiritui sancto, mortis sententiam promulgavit. Hic simoniacæ pestis radicem contra primitivam Ecclesiam pullulantem apostolica falce succidit, solus in Simonem magum sententiam damnationis promulgans, licet non ei soli sed omnibus communiter pecuniam obtulisset. Ipse præterea cum in eum mentis cecidisset excessus, vidit cælum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis de cælo in terram summitti, quia omnia quadrupedia & serpentina terræ ac cæli volatilia continebat. Et cum facta esset vox dicentis ad eum, *Surge, Petre, macta & manduca*, respondit: *Abstine, Domine, quia nunquam immunda & communia manducavi*. Et vox ad eum facta est secundo: *Quod Deus purificavit, tu ne commune dixeris*. Per quod innuitur manifestè quòd Petrus prælatus fuerit populis universis, cum vas illud orbem & universitas contentorum in eo universas significet tam Judæorum quam gentium nationes. Qui licet postmodum ex revelatione divina ab Antiochia fuerit translatus ad Urbem, non tamen concessum sibi primatum deseruit, sed secum potiùs cathedræ transtulit principatum, cum Dominus eum nullatenus minorare voluerit quem Romæ præviderat martyrio coronandum. Sanè cum ipse postmodum (im-

Tom. I.

mo Dominus potiùs, qui se in eo pati asseruit, *Venio*, dicens ad eum, *Roman iterum crucifigi*) Romanam Ecclesiam suo sanguine consecrasset, primatum cathedræ successori reliquit, totam in eo transferens plenitudinem potestatis. Pro patre siquidem nati sunt ei filij, quos Dominus constituit principes super omnem terram. Sanè cum per navem Petri Ecclesia figuratur, tunc Petrus juxta præceptum dominicum navim duxit in altum, laxans prædicationis retia in capturam, cum ibi posuit Ecclesiæ principatum ubi vigeat secularis potentia altitudo & imperialis monarchia residebat, cui ferè singulae nationes, sicut mari flumina, tributa solvebant certis temporibus constituta. Ipse quidem primus Judæos, ipse quoque primus gentiles post ascensionem Christi converrit ad fidem, ut super utrosque fideles se primatum accepisse monstraret, cum ipso die Pentecostes ad verbum exhortationis ipsius circiter tria millia Judæorum baptismi ceperint sacramentum, ac deinde Cornelium Centurionem & suos quasi primitias gentium ad revelationem angelicam baptizavit. Cum autem inter Apostolos ad consultationem credentium magis fieret conquistio utrum oporteret circumcidi fideles & legem Mosaicam observari, Petrus principali fretus auctoritate respondit: *Quid tentatis Deum, imponere jugum super cervicem discipulorum, quod neque patres nostri neque nos portare potuimus?* Cujus sententiam subsecutus apostolicum super ipsa quæstione decretum Jacobus promulgavit. Paulus etiam postquam abiit in Arabiam, & iterum rediit in Damascum, deinde post tres annos rediit Jerosolymam, ut Petrum videret, cum eo evangelium quod in gentibus prædicaverat collaturus, ne fortè in vacuum curreret aut etiam cucurrisset, cui etiam singularis apostolatus privilegium recognoscens, antonomasticè scribit de illo: *Qui operatus est Petro in apostolatum, operatus est & mihi inter gentes*. Ut autem quem Dominus ceteris præfecit privilegio dignitatis, præ ceteris quoque virtutis privilegio decoraret, tantam ei contulit potestatem, quòd ad umbram ejus sanabantur infirmi; ut in eo intelligatur esse completum quod Dominus dixerat: *Qui credit in me, opera que ego facio & ipse faciet, & majora horum faciet*. Hæc autem non idcirco præmissimus ut nos, qui ei,

A A a

licet indigni, successimus in apostolatus officio, extra nos ambulare velimus in magnis aut super nos in mirabilibus exaltare, cum à Domino dictum esse noverimus: *Omnis qui se exultat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.* Unde cum inter discipulos ejus quaestio de majoritate fuisset exorta, respondit: *Qui major est inter vos, erit omnium servus; & qui praesessor, tanquam ministrator;* se ipsum in exemplo proponens, *quia filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* Propter quod & ipse Petrus aiebat: *Non quasi dominantes, sed forma gregi facti ex amina.* Nam & alia dicit scriptura: *Quanto major es, humilia te in omnibus.* Et iterum: *Principem te constituerunt; noli extolli; esto in illis quasi unus ex illis. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Sed quia per haec & alia, sicut credimus, quae tua non debet fraternitas ignorare, apostolicæ sedis magisterium recognoscens, eam super quibusdam dubitationum articulis consulere decrevisti, quod utique gratum gerimus & acceptum, & tuam exinde prudentiam commendamus; non quod extimemus nos quasi sufficientes ex nobis, sed nostra sufficientia ex Deo est, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, qui linguas infantium facit disertas, & aperit ora mutorum. Quæsvisti enim dubitans, & addiscere volens, qua ratione Romanam Ecclesiam unam & universalem in nostris litteris vocaremus, velut in quasdam species specialissimas jam divisam, cum & unus sit pastor & unum ovile, licet sub uno pastorem principe Christo plures sint constituti pastores. Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod Ecclesia duabus ex causis universalis vocatur. Intelligentia namque dictorum ex causis est assumenda dicendi, cum non res sermone sed rei sit sermo subjectus. Dicitur enim universalis Ecclesia quæ de universis constat Ecclesiis, quæ Græco vocabulo catholica nominatur. Et secundum hanc acceptionem vocabuli Ecclesia Romana non est universalis Ecclesia, sed pars universalis Ecclesiæ, prima videlicet & præcipua, veluti caput in corpore; quoniam in ea plenitudo potestatis existit, ad ceteros autem pars aliqua plenitudinis derivatur. Et dicitur universalis Ecclesia illa una quæ sub se continet universas. Et secundum hanc nominis rationem Romana tantum Ecclesia universalis nuncupa-

tur, quoniam ipsa sola singularis privilegio dignitatis ceteris est prælata; sicut & Deus universalis Dominus appellatur, non quasi jam divisus in species specialissimas aut etiam subalternas, sed quoniam universa sub ejus dominio continentur. Est enim una generalis Ecclesia, de qua Veritas inquit ad Petrum: *Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Et sunt multæ particulares Ecclesiæ, de quibus Apostolus ait: *Instantia mea cotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum.* Ex omnibus una consistit, tanquam ex particularibus generalis; & una præminet omnibus, quoniam cum unum sit corpus Ecclesiæ, de quo dicit Apostolus, *Omnes unum corpus sumus in Christo,* illa, velut caput, ceteris membris excellit. Quæsvisti etiam, & te asseruisti non modicum dubitare, cupiens addiscere causam, quam acceptabis sine contradictione rationem habentem, cum David de Jerusalem dicat in psalmis matutinis: *Sion dicet, Homo & homo factus est in ea, & ipse fundavit eam altissimus,* utpote in qua Christus dignatus est conversari, prædicare pariter & docere, ac nostram operari salutem, in ea nostræ ponens fidei fundamentum, propter quod deberet mater merito nuncupari, cum ex ea doctrina processerit salvatoris, cur mater omnium Ecclesiarum Ecclesia Romana dicatur, quæ à Jerosolymitana Ecclesia orthodoxæ fidei sacramenta recepit, cum Apostolus etiam inquitens se usque ad Illyricum evangelium prædicasse, quod quasi à Jerusalem incepit evidenter ostendat. Licet autem ex præmissis intelligatur & huic inquisitioni responsum, cum Ecclesia Romana mater dicatur, non ratione temporis, sed ratione potius dignitatis, (Nam etsi secundum Johannem Andreas primus venerit ad fidem quam Petrus, prælatus est tamen Petrus Andreas, cum & in Apostolorum catalogo semper primus quasi præcipuus præmittatur; non quod Petrus sit prior tempore, sed peior dignitate.) ad omnem tamen dubietatem tollendam tua fraternitas debet distinguere secundum diversas nominis rationes inter Romanam & Jerosolymitanam Ecclesiam, quod illa dicenda sit mater fidei, quoniam ab ea sacramenta fidei processerunt, ista verò dicenda sit mater fidelium, quoniam privilegio dignitatis universis fidelibus est prælata. Sicut etiam synagoga mater dicitur Ec-

eleſia, quoniam ipſa præceſſit Eccleſiam, & Eccleſia proceſſit ab ipſa; (juxta quod eadem dicit in canticis: *Fily matris meæ pugnaverunt adverſum me; rursùmque paululum cum pertranſſem, inveni quem diligit anima mea; tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ.*) nihilominus tamen Eccleſia mater eſt generalis, quæ novo ſemper fœtu fœcunda concipit, parit, & nutrit. Concipit catechizando quos inſtruit, parit baptizando quos abluit, nutrit communicando quos reficit. De qua Prophetæ dicit in pſalmo: *Habitare facit ſterilem in domo matrem filiorum lætæntem.* Et alius item Prophetæ: *Leva, inquit, in circuitu oculos tuos, & vide, omnes iſti congregati venerunt tibi. Fily tui de longè venient, & filie tuæ de latere conſurgent.*

TITULUS IV.

De electione & qualitate eligendorum.

Archidiacono & Capitulo Capuanis.

Lib. 2. epiſt. 277. & to. 6. Ital. ſac. pag. 406.

Cum olim nobis &c. Cum ex utriuſque partis aſſertione conſtaret interpoſitam fuiſſe appellationem canonicam, quando ne fieret electio niſi canonica ſecundùm mandati noſtri tenorem ad noſtram fuit audientiam appellatum, videri poterat quòd poſt eam medio tempore nihil debuerit innovari, unde talis electio judicanda erat irrita & inanis, utpote poſt appellationem canonicè interpoſitam attentata. Sed è contrà, cum appellatum fuiſſet, non ut nulla fieret electio, ſed ut fieret canonica; ſi factum electionis fuit canonicè ſubſecutum, non utique contra formam appellationis hujusmodi ſed magis ſecundùm eam videbatur eſſe proceſſum. Et ideo licèt poſt appellationem, non tamen fuit contra hanc electio celebrata. propter quod non erat aliquatenus irritanda. Nam cum duæ partes & ampliùs electioni conſenſerint & conſentiant, licèt cautum reperiatur in canone ut tunc alter de altera eligatur Eccleſia cum nullus in propria reſpertus fuerit idoneus, quia tamen hoc in favorem introductum eſt Clericorum, & cuique licet renuntiare juri quod pro ſe noſcitur introductum, vos, qui duæ partes eratis & ampliùs, cum quod duæ partes Capituli faciunt, totum facere doceatur, in hac parte juri quod pro vobis

facere videbatur renuntiare potuiſtis & electionem de perſona alterius Eccleſiæ celebrare, præſertim cum illud decretum locum videatur habere quando Clericis renitentibus & invitis per alicujus violentiam poteſtatis extraneus ingeritur ex adverſo, propter quod ſequitur in decreto, ut ſit facultas Clericis renitendi, ſi ſe viderint prægravari, & quos ingeri ſibi viderint ex adverſo, non timeant reſutare. Præterea cum ſedes apoſtolica caput omnium Eccleſiarum exiſtat, & Romanus Pontifex judex ſit ordinarius ſingularum, quando de ipſa quis aſſumitur in Prælatum alterius, ei obici poſſe non videtur, propter capitis privilegium quod obtinet plenitudinem poteſtatis, quòd de alia Eccleſia eligatur, cum à capite membra reputari non debeant aliena. Item cum poſt appellationem emiſſam, non ut fieret electio, quia talis appellatio nulla fuiſſet, ſed ut fieret canonica, dictus Archidiaconus Teatinus cum ſuis fautoribus chorum exiſſet, & vos illos ut intereſſent electioni faciendæ vobiſcum curaveris ſollicitè revocare, quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt, alienos ſe feciſſe videntur, propter quod electioni à vobis concorditer celebratæ de jure non poſſe contradicere videbantur, præſertim cum idem Archidiaconus poſtea requiſitus reſponderit quòd in præſentia noſtra vellet ſuum ei præbere conſenſum. Et ideo cum ſecundùm ſtatuta Lateranenſis Concilij, appellatione remota, ſemper id debeat prævalere quod à pluribus & ſanioribus fuerit ordinatum, niſi fortè à paucioribus & inferioribus aliquid rationabile fuerit objectum & oſtenſum, à vobis celebrata electio, tanquam à majori & ſaniori parte, non obſtante contradictione & appellatione paucorum, debebat & poterat rationabiliter confirmari, cum id quod objectum extitit & oſtenſum, rationibus præmiſſis appareat rationabile non fuiſſe. His taliter allegatis, quamquam contra perſonam illius alterius quam elegiſtis nihil unquam dictum fuerit vel objectum, quia tamen verbum Apoſtoli dicentis, *nemini cito manum imponas*, debemus attendere diligenter, ad ea quæ circa perſonam inquirenda fuerant duximus ex officio noſtro, ſicut decuit, procedendum. Et quidem cum tria ſint in perſona electi præcipuè requirenda, videlicet ætas legitima, morum

Cap. Nullus. Diſt. 61.

honestas, & literatura sufficiens, licet de honestate morum, tanquam ei qui nobiscum est aliquandiu laudabiliter conversatus, possimus ipsi laudabile testimonium perhibere, illius quoque litteraturæ, licet non eminentis, tamen convenientis existat, ut pro defectu scientiæ (sicut plenius intelleximus ab his qui eam melius cognoverunt) ab electione non deberet excludi, de legitima tamen ætate plenè scire non potuimus veritatem, de qua nec vos, ut accepimus, aliquid cogitastis, cum à multis cujus ætatis existeret curaverimus indagare, à nemine unquam audivimus quòd annum ætatis trigessimum attigisset. Cùm autem secundùm prædicti statuta Concilij nullus debeat in Episcopum eligi qui trigessimum ætatis non egerit annum, licet senectus venerabilis sit non diuturna nec numero annorum computata, sed cani sint sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata; quia tamen post illa tria quæ Salomon asserit difficilia, quartum quasi reputat impossibile, viam videlicet viri in adolescentia sua, tanquam investigari non possit, nos Ecclesiæ pariter & personæ providere volentes, & tam rationes quàm cautiones observare, habito super hoc cum fratribus nostris diligenti tractatu, quia propositum vestrum providum intelleximus, & ideo propter urgentem necessitatem & evidentem utilitatem Ecclesiæ Capuanæ, quam in hac parte potius approbavimus, volumus ipsum firmiter perdurare, præfatum Subdiaconom nostrum de communi fratrum nostrorum consilio vobis in procuratorem concedimus, liberam amministrationem ei tam in spiritualibus quàm in temporalibus committentes.

*IDEM ARCHIEPISCOPO
Cantuariensi.*

Cap. 4. de
elect. in Ter-
tia Collect.

INnotuit olim nobis tam per litteras tuas quàm quorundam suffraganeorum tuorum & dilectorum filiorum Prioris & conventus wigorniensis Ecclesiæ quòd eadem Ecclesia destituta pastore, dicti Prior & conventus dilectum filium magistrum Mag. Eboracensem Archidiaconum in pastorem animarum suarum unanimiter elegerunt, & cùm ejus tibi fuisset electio præsentata, confirmationem usque in adventum ipsius qui absens eligebatur & inscius distulisti: qui tandem quod factum fuerat audito, ad præ-

sentiam tuam devotus accessit, & præter opinionem omnium, qui nihil obitare credebant quin statim concors & canonica deberet electio confirmari, spontanea & secreta tibi confessione monstravit quòd conscientia ejus aliquantisper ex natalibus esset læsa, & quòd ad tantæ dignitatis apicem præter indulgentiam apostolicæ sedis nollet aliquatenus promoveri proposuit, etiamsi promoventem benignum & facilem inveniret. Tu autem, sicut vir providus & discretus, intellecta conscientia ejus, noluisti protinus ad confirmationem procedere; sed nobis & rei seriè intimasti per litteras tuas, & per eas ipsius magistri merita & scientiam commendasti. Capitulum autem ejusdem Ecclesiæ quare per te fuisset electionis ipsius confirmatio protelata se ignorare per litteras suas nobis transmissas exposuit, & eam penitus per sedem apostolicam confirmari, præsentato nobis electionis decreto subscriptionibus eligentium roborato. Quidam autem suffraganeorum tuorum, quod per litteras tuas videbaris obscurè aliquantulum innuisse, per suas litteras in aliquibus expresserunt, asserentes eum filium fuisse cujusdam Militis, & ab eo ex quadam ingenua & non conjugata susceptum. Interim verò idem magister ex insperato ad præsentiam nostram accessit, & ei quod nobis de nativitate ipsius per litteras aliquorum suffraganeorum tuorum fuerat intimatū adiecit quòd nunquam pater ejus uxorem habuerat, sed matri ejus virginis florem præripuerat quasi furtim, & ipsa infra quadriennium à nativitate ipsius matrimonium non contraxit. Nos ergo cum fratribus nostris super hoc habito diligenti tractatu, relectis canonibus, quosdam invenimus qui non legitime genitos promoveri vetant ad officium pastorale, causam forrè trahentes ex lege divina, per quam spurij & manseres usque in decimam generationem in Ecclesia Dei prohibentur intrare. Invenimus autem quosdam alios qui undecumque genitos non prohibent ad sacros ordines promoveri, dummodo sibi merita suffragentur, asserentes quòd culpa parentum non est filijs imputanda. Et ad hoc probandum inducunt quòd Dominus Jesus non tantum ex alienigenis sed etiam adulterinis voluit commixtionibus nasci, qui est sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Hi etiam divinæ scripturæ

videntur inniti, qua dicitur: *Filius non portabit iniquitatem patris &c.* & per quam antiquum videtur proverbium removeri, quo inter filios Israël dici solebat: *Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt.* Quidam verò canones ad concordiam discordantia revocantes, repugnantiam canonum prædictorum sopire quodammodo videbantur, continentes quòd illegitimè geniti, si religiosè fuerint aut in cenobis aut in canonicis conversati, à sacris ministeriis minimè remouentur. Et inter illegitimè genitos quidam asserunt eos solos à sacris officiis prohibendos qui paternam incontinentiam imitantur. Et ij quoque videntur auctoritate divinæ legis inniti qua dicitur: *Ego sum Deus zelotes, visitans peccata patrum in filios usque in tertiam & quartam generationem in his qui oderunt me.* quasi dicat, in his qui circa me paternum odium imitantur. Verùm canon Concilij Lateranensis à bonæ memoriæ Alexandro Papa prædecessore nostro editus in synodo generali, primis concordans canonibus, non solùm tales vetat in Episcopos promoveri, verùm etiam eligentibus certam pœnam infligit, immo ipso facto eandem pœnam ipsos asserit incurrisse, ut secundùm hoc canon esse lætæ sententiæ videatur, cujus tenor talis est: *Ne videlicet quod de quibusdam pro necessitate temporis factum est in exemplum trahatur à posteris, nullus in Episcopum eligatur nisi qui de legitimo sit natus matrimonio.* circa finem subjungens: *Clerici sanè si contra formam istam quemquam elegerint, & eligendi tunc potestate privatos, & ab ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se esse suspensos.* Sanè prædictus canon, qui non per eum qui canones non nosset antiquos, sed per illum qui plenè noverat canonicas sanctiones, in Concilio multorum jurisperitorum est editus, & ipsius approbatione Concilij roboratus, natis de non legitimo matrimonio omnem videtur in Episcopos promovendi aditum exclusisse, cum id etiam ad consequentiam trahi prohibeat quod pro necessitate innuit prioribus temporibus esse factum, licet nihil aliud quàm necessitas dispensantem ad dispensationem inducat. Præterea electionem talium innuit nullam esse, dum etiam pœnam statuit electorum, ut tunc eligendi se noverint potestate privatos. quod nihil esset si tunc non occurreret electio facienda, quod fieri non posset

priori electione seu etiam nominatione durante. Ex quo patet electionem hujusmodi per ipsum canonem irritatam. Quamvis autem etsi canon iste illegitimè genitos fortius prosequatur, nobis tamen per eum adempta non fuerit dispensandi facultas, cum ea non fuerit prohibentis intentio, qui successoribus suis nullum potuit in hac parte præjudicium generare, pari post eum immo etiam eadem potestate functuris, cum non habeat imperium par in parem, sed ea tantùm fuerit mens ipsius ut quia ex eo quod aliquando ex dispensatione pro necessitate temporis factum fuerat quidam gratiam in licentiam excedentes, & inde sumentes exemplum, se licitè credebant eligere tales, & indifferenter hujusmodi eligebant, talia fieri prohiberet. Unde gravem electoribus pœnam infligit. Deliberavimus tamen cum fratribus nostris utrum in tali casu & cum tali persona deberemus misericorditer dispensare vel juris potius servare rigorem. Invenimus enim à bonæ memoriæ Urbano Papa prædecessore nostro in casu multò difficiliore cum Cenomanensi dispensatum electo, qui fuerat filius sacerdotis, & Legionensis Episcopo, qui post consecrationem suam fuerat humiliter & sponte confessus quòd fuisset ex matre non legitima procreatus quam pater ejus vivente uxore propria cognovisset. Sed idem Urbanus inhibuit ne id quasi pro regula in posterum ad consequentiam traheretur. Videbatur enim quòd cum cum illegitimè natis fuisset aliquandiu dispensatum, & ex certa causa forsan in posterum dispensandum, in hoc casu deberet celerius dispensatio indulgeri, illi personæ videlicet quæ minus imperfectionis, plus perfectionis habebat. Multa enim in hoc casu dispensationem inducere videbantur, litterarum scientia, morum honestas, vitæ virtus, & fama personæ, multipliciter à quibusdam etiam ex fratribus nostris, qui eum in scholis cognoverant, approbatæ. Faciebant etiam ad id non modicum concursus Capituli Wigorniensis electio, petitio populi, assensus Principis, votum tuum, suffraganeorum suffragia, & humilis devotio confitentis, qui sponte ac humiliter suum maluit confiteri defectum quàm lætæ conscientia thronum ascendere pastorem. Habito igitur cum fratribus nostris super omnibus diligenti tractatu, intelligentes Wigornienfè Capitulum eundem

Dist. 56.

Concil. Later.
sub Alex. 3.
cap. 3.

magistrum non humiliter postulasse, sed improvidè potiùs elegisse, cum ad obtinendum dispensationis beneficium procedendum fuisset, non per electionem prohibitam, sed per postulationem permissam, electionem ipsam prædicti canonis auctoritate cassatam denuntiamus irritam & inanem, parcentes non modicum Wigornienfi Capitulo quòd eis nec penam infligimus expressam in canone supradicto nec probare cogimus innocentiam quam allegant. Et quamvis post cassationem hujusmodi nobis à multis fuerit humiliter supplicatum ut propter causas prædictas dignaremur cum eo misericorditer dispensare, cum ad dispensandum in talibus nullus se casus habilior posset offerre, quia tamen prædicto Capitulo liberam facultatem eligendi vel postulandi volumus reservare, supplicationem hujusmodi, quæ nomine Capituli non fiebat, cum non ad postulandam dispensationem sed petendam confirmationem ipsius fuissent Capituli nuntij destinati, ad præsens non duximus admittendam, decernentes irritum & inane si quid super ordinatione ipsius episcopatus ante susceptionem litterarum nostrarum fuerit attentatum. Volumus igitur & mandamus quòd per Cantuariensem provinciam ex parte nostra facias distinctiùs inhiberi ne quod de multis in eadem provincia, quod sine pudore non dicimus, inordinate noscitur esse factum, de cetero contra formam præscriptam nullatenus attentetur. Sed si Wigornienfe Capitulum eundem magistrum propter prærogativam meritorum ipsius duxerit postulandum, postulationem ipsius apostolicæ sedi præsentare procuret.

*IDEM BISVNTINO ARCHIEPISCOPO
& suffraganeis ejus.*

Lib. 1. epist.
523.

Cum ad nostram nuper notitiam devenisset quòd H. qui se pro Abbate Luxoviensi gerebat, non antè fuerit monachus quàm electus, nos attendentes quòd contra regulares traditiones istud fuerit attentatum, cum nullus spem vel promissionem habens ut Abbas fiat debeat monachari, electionem de ipso factam de consilio fratrum nostrorum curavimus irritare. Quocirca mandamus quòd tam monachis quàm aliis fidelibus monasterij memorati studeatis ex parte nostra distinctiùs inhibere ne præfato H. ullam obedientiam vel reverentiam propter

jamdictam electionem audeant exhibere. Et si quid in eodè monasterio disponendo perperam attentavit, nullius volumus habere robur firmitatis, sed penitus irritari.

*IDEM ROTHOMAGENSI
Archiepiscopo.*

Per nostras postulasti litteras edoceri Lib. 1. epist.
264. utrum clericus aliquis ad vacantem Ecclesiam, in qua jus obtinet patronatus, se ipsum si idoneus est, valeat præsentare. Cum igitur nullus se ingerere debeat ad ecclesiasticæ prælationis officium, inquisitioni tuæ taliter respondemus quòd nullus se possit ad personatum alicujus Ecclesiæ præsentare, quantumcunque idoneus sit, & quibuscumque studijs & meritis adjuvetur.

IDEM CAPITULO PENNENSI.

Quoniam electus à vobis ante confirmationem obtentam amministrationi episcopatus se irreverenter immiscevit, & tam à Clericis quàm à laicis juramenta recepit, non attendens quòd, secundum Apostolum, nemo sibi debeat honorem assumere, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron, nec donum scientiæ Pontificis conveniens fuerat asscutus, cum juxta verbum dominicum *Qui fecerit & docuerit, magnus vocetur in regno caelorum*, postquam nobis eundem præsentastis electum, sufficienti examinatione præmissa, electionem de ipso factam, exigente justitia, duximus irritandam.

TITULUS V.

Ne translatio electorum in Episcopos, post confirmationem, præter assensum Romani Pontificis fiat.

Idem Decano & Capitulo Andegavensi.

Inter corporalia & spiritualia eam Lib. 1. epist.
532. cognovimus existere differentiam, quòd corporalia faciliùs destruantur quàm construantur, spiritualia verò faciliùs construantur quàm destruantur. Unde juxta canonicas sanctiones Episcopus solus honorem dare potest, solus auferre non potest. Episcopi quoque à Metropolitanis suis munus consecrationis recipiunt, qui tamen non possunt nisi per Romani Pontificis sententiam condemnari. Cum ergo fortius sit spirituale vinculum quàm carnale, dubitari non debet quin omnipotens Deus spirituale conju-

Cap. Episcopu.
dist. 67.

gium quod est inter Episcopum & Ecclesiam suo tantum iudicio reservaverit dissoluendum, qui dissolutionem carnalis conjugij quod est inter virum & feminam suo tantum iudicio reservavit, precipiens ut quod Deus conjunxit homo non separet. Non enim humana sed divina potius potestate conjugium spirituale dissolvitur cum per translationem vel depositionem aut etiam cessionem auctoritate Romani Pontificis, quem constat esse Vicarium Jesu Christi, Episcopus ab Ecclesia removeretur. Et ideo tria hæc quæ præmisimus, non tam constitutione canonica quam institutione divina soli sunt Romano Pontifici reservata. Sicut autem Episcopus consecratus sine licentia Romani Pontificis suam non debet Ecclesiam derelinquere, sic & electus confirmatus præter ejus assensum suam deferere nequit Ecclesiam, cui est matrimonialiter alligatus, cum non debeat in dubium revocari quin post electionem & confirmationem canonicam inter personas eligentium & electi conjugium sit spirituale contractum, cui profectò episcopalis dignitas nil addit, cum quis episcopali præditus potestate, nullius tamen Ecclesiæ possit Episcopus esse. quemadmodum de illo contingit qui oneri pontificali renuntiat, non honori. Unde cum non majus sit vinculum Episcopi ad Ecclesiam quam electi, maximè cum fuerit confirmatus, immo idem penitus & non aliud, idem jus obtinet in utroque. Sicut ergo Episcoporum translatio vel etiam depositio, sic & electorum cessio post confirmationem ratione spiritualis conjugij soli Romano Pontifici reservata. Licet usque ad tempora ista quod cautum fuerat de Episcopis, expressum non fuerit de electis, propter expressam tamen similitudinem vel identitatem potius, nemini poterat videri dubium subtiliter in tuenti, cum idem iudicium de similibus sit habendum. Sed neque illud quod in canone legitur de electo, ut si ultra v. menses per suam negligentiam retinuerit Ecclesiam viduatam, nec ibi nec alibi consecrationis donum percipiat, immo Metropolitanus sui cedat iudicio, aliter intelligentibus poterat suffragari, cum non intelligatur Ecclesia viduata quasi sponsum non habeat, sed quia cum sponsus ejus nondum sit consecratus, adhuc quoad quædam quasi viri manet solatio destituta. Sicut juxta communem mo-

dum loquendi illa dicitur Ecclesia viduata quæ licet Episcopum habeat, inutilem tamen perhibetur habere. Nec quod de cessione subsequitur, & statutum fuit ad penam, trahi debet ad gratiam, ut sicut Metropolitanus iudicio electus deicitur, ita etiam ad aliam Ecclesiam possit transferri, præsertim cum nec sine auctoritate Romani Pontificis fiat cessio vel dejectio memorata, qui ut possent, ex canone illo, Metropolitanus indulget. Unde si circa translationem idem fieri voluisset quod de cessione duxerat, & de translatione poterat expressisse, & quod non est sanctorum patrum decreto sancitum, superstitionis non est adinventionibus præsumendum; præsertim cum nunquam intelligatur prohibitum quod non invenitur expressum. Sanè nos &c.

*IDEM BITURICENSI
Archiepiscopo.*

NE si universis universa licerent, par Lib. 1. epist. 117.
videretur in singulis iurisdicção singularum, & ex hoc Petri navicula sine remige fluctuaret, Dominus noster eam ad similitudinem humani corporis figuravit, ponens Romanam Ecclesiam caput ejus, & ad suum & ipsius obsequium ceteras secundum varia officia dignitatum ei pro membris adaptans, non ut omnia membra eundem actum haberent, sed dum permanerent in unius corporis unitate, sic ad implendam legem Christi alter alterius onera supportaret ut capiti suo, in quo est plenitudo sensuum, suis vicibus deservirent, nec ejus sibi officium alicujus præsumptionis audacia usurparet. Hujus autem Domini & magistri omnium magisterium sancti patres diligentius attendentes majores Ecclesiæ causas, utpote cessiones Episcoporum & sedium translationes, sine apostolicæ sedis licentia fieri vetuerunt, ut ea quæ sola obtinet plenitudinem potestatis de his disponeret, nec liceret alicui de episcopatu ad episcopatum sine ipsius auctoritate transire. Quod venerabilis frater noster Turonensis Archiepiscopus minus quam honori suo expediret attendens, posuit sedem suam quodammodo ad aquilonem, & patris thalamum violavit, Magistrum W. de Chimilegio, qui in * Albricensi Ecclesia electus fuerat, & * Abrintensi, per Metropolitanum suum postmodum confirmatus in ea diutius ministravit, in Andegavensem Ecclesiam transferre præ-

Vide lib. 1.
epist. 447.

sumens & in ipsa Episcopum præter auctoritatem sedis apostolicæ consecrare, cum dubium esse non debeat quod post electionem & confirmationem episcopati Albricensi sacramentali conjugio fuerat alligatus, ac per hoc secundum Apostoli verbum quærere solutionem non debuit nisi tantum ab eo quem illius constat esse Vicarium qui dicit in evangelio, *Quod Deus conjunxit homo non separet.* Unde idem quoque magister de Chimeleio hujus non est credendus præsumptionis immunis, qui sponte passus est taliter se transferri. Ne igitur tanta præsumptio remaneat impunita, & ex hoc accrescat aliis audacia delinquendi, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus quatenus licet hoc factum videatur esse notorium, quod etiam ipsius Archiepiscopi nunciij non præsumserunt in nostra præsentia diffiteri, ad abundantio tamen cautelam inquisita diligentius veritate, si verum est quod asseritur, dictum Archiepiscopum à confirmatione, & consecratione Episcoporum, memoratum verò W. à pontificalis officij executione, donec super hoc aliud statuamus, omni contradictione & appellatione cessante, auctoritate nostra suspendas. Inquiras præterea diligentius veritatem si venerabilis frater noster Rothomagensis Archiepiscopus dictum W. ut sic transfret absoluit. Quamvis hoc ipsum non videatur aliqua posse tergiversatione celari, cum ipsius nobis litteræ fuerint præsentatæ, per quas eum liberum & absolutum ad regimen Andegavensis Ecclesiæ transmittēbat. Et si præmissis veritas suffragatur, eundem Archiepiscopum pari pœna cum alio percellere non omittas, ne sit immunis à pœna qui non est alienus à culpa. Sicut enim aliorum jura volumus illibata servare, sic jura nostra nolumus violari, cum caritas exigat ordinata ut post Deum primò nos ipsos ac deinde proximos diligamus. Illud autem in defensionem erroris & excusationem excessus nemo debet inducere quod sanctæ memoriæ Pelagius Papa constituit inquit inter cetera: *Si consecrandi Episcopi negligentia, provenerit ut ultra tres menses Ecclesia viduata consistat, communionem privetur quousque aut loco cedat aut consecrandum non differat se offerre. Quod si ultra quinque menses per suam negligentiam retinuerit viduatam Ecclesiam, nec ibi nec alibi consecrationis donum perci-*

Cap. Quoniam
dist. 100.

piat, immo Metropolitanis sui iudicio cedat. cum rectè intelligenti dubium esse non debeat quin in alio casu loquatur, ne fortè quod est statutum ad pœnam trahatur ad gratiam si per hoc Metropolitanis liceret eum quem electum in Episcopum confirmaverat, ut ad majorem episcopatum transfret absolueret. Sed & hujusmodi cessio, quæ potius est dicenda decessio, non fit sine Romani Pontificis concessa licentia, cujus fines nemini licet excedere, qui per illam constitutionem Metropolitanis indulget ut eos qui consecrari contempserint post præfinitum tempus ex illius constitutionis licentia possint deicere, ut nunquam de cetero valeant consecrari. Nec dicitur Ecclesia viduata quasi sponsum non habeat, sed quia cum sponsum ejus nondum fuerit consecratus, adhuc quoad quædam quasi viri manet solatio destituta. Ne verò novè aliquid statueret super hoc videamur, quod contra venerabilem fratrem nostrum Patriarcham Antiochenum & L. Tripolitanum dictum Episcopum in simili casu sedes statuit apostolica præsentibus litteris fideliter duximus exprimendum. ANTI OCHENO Patriarchæ. Cum ex illo generali privilegio quod beato Petro & per eum Ecclesiæ Romanæ Dominus noster indulget canonica postmodum manaverint instituta continentia majores Ecclesiæ causas esse ad sedem apostolicam perferendas, ac per hoc translationes Episcoporum, sicut depositiones eorum, & sedium mutationes, ad summum apostolicæ sedis antistitem de jure pertineant, nec super his præter ejus assensum aliquid debeat attemptari, miramur non modicum & movemur quòd tu, prædecessoris tui exempli secutus, qui motu propriæ voluntatis Mamistanensem in Tharsensem dicitur transfulisse, quondam Apamiensem electum in Tripolitanam Ecclesiam transfulisti, nec tibi suffecit dicti prædecessoris tui præsumptionem solummodo imitari, immo etiam in injuriam nostram ipsius transgressus excessum, novo quodammodo promotionis genere parvificasti majorem, & magnum quodammodo minorasti, episcopare Archiepiscopum immo potius dearchiepiscopare præsumens, cum dictus prædecessor tuus dictum Archiepiscopum de Tharsensi Ecclesia in Ecclesiam transfulerit similis dignitatis. Licet enim dictus L. nondum fuisset in Archiepiscopum consecratus, confirmationis

Lib. 1. capit.
50.

firmationis tamen munus receperat, & archiepiscopalia, quantum ei licuerat, ministrarat; sicut ipsius relatione nobis innotuit, qui se Valeniensem Episcopum, cum in nostra esset presentia constitutus, asseruit confirmasse. Ne igitur perpetrandi similia ceteris audacia præbeatur si tantus excessus relictus fuerit impunitus, te ab Episcoporum confirmatione duximus suspendendum quousque super hoc aliud statuamus.] L. dicto Tripolirano Episcopo. Cum ex illo &c. ut supra usque movemur quod cum in Apamiensi Ecclesia in Archiepiscopum fuisset electus, & confirmatione suscepta, quantum tibi licuerat, archiepiscopalia ministrasses, sicut ex tua relatione innotuit, qui olim apud sedem apostolicam constitutus venerabilem fratrem nostrum Valeniensem Episcopum te confessus es confirmasse, in Tripolitanam te transferri fecisti, novo quodam promotionis genere non promotus, sed potius minoratus. Ne ergo perpetrandi similia ceteris audacia præbeatur si tantus excessus fuerit impunitus, te ab executione pontificalis officij duximus suspendendum donec super hoc aliud statuamus.

TITULUS VI.

Quod Metropolitanus ex justa causa potest vices suas in consecratione Episcopi suo suffraganeo delegare.

Idem Turonensi Archiepiscopo.

Quod sedem apostolicam consulis super his quæ dubia tibi existunt, gratum gerimus & acceptum, & tua exinde fraternitas videtur merito commendanda, cum lex divinæ constitutionis eandem sedem totius posuerit orbis terrarum magistram, ut quicquid dubitatur ab aliquo, ab ea tandem ejusdem ratio requiritur. Nos siquidem decrevisti providè consulendos utrum si fortè aliqua infirmitate vel alia causa justa detentus aliquem suffraganeorum tuorum consecrare non posses, alicui coepiscoporum tuorum vices tuas licitum tibi committere esset, & utrum electus qui pro consecratione instaret, ab eo cui vices tuas taliter commissas deberet licitè consecrari. In quo tale damus tuæ consultationi responsum, quod in tali articulo constituto & tuas vices, ut dictum est, committere tibi licet, & consecrandus debet mu-

Tom. I.

nus consecrationis ab eo recipere cui eas duxeris committendas, dummodo catholicus habeatur & impedimentum ex subtractione gratiæ sedis apostolicæ non obsistat.

TITULUS VII.

Ne simplices Sacerdotes quæ solis Episcopis competunt ex consuetudine sibi usurpent.

Idem Vicario apud Constantinopolim.

Quanto de benignitate apostolicæ sedis locum obtines celsiorem, tanto tibi est sollicitius curandum ut te talem exhibeas in agendis, non declinans ad dexteram nec ad sinistram, quod non minus re quam nomine vices apostolicas gerere videaris. Pervenit sanè ad audientiam nostram quod quidam simplices sacerdotes apud Constantinopolim ea sacramenta præsumunt fidelibus exhibere quæ ab Apostolorum tempore rite fuerunt solis Pontificibus reservata, ut est sacramentum confirmationis, quod christi-mando renatis soli debent Episcopi per manus impositionem conferre, ad excusandas excusationes in peccatis & sui erroris fomentum solam consuetudinem præ-tendentes, cum diuturnitas temporis peccata non minuat sed augmetur, quæ tanto graviora existunt quanto infelicem animam diutius detinent alligatam. Volentes igitur hæc & alia quæ oculos divinæ majestatis offendunt de agro dominico extirpari, mandamus quatenus omnibus Latinis Presbyteris apud Constantinopolim constitutis districtè prohibeas ne talia de cetero sua temeritate præsumant, quæ licet non sint à fidelibus contemnenda, tutius est tamen ea sine periculo ex necessitate, quæ legem non habet, omittere quam ab his quibus ea conferre non licet ex temeritate, quæ lege damnatur, non sine gravi periculo inaniter conferantur, cum umbra quædam ostendatur in opere, veritas autem non subeat in effectu.

B B b b

Lib. 1. epist. 77.

TITULUS VIII.

Quòd tempus suspensionis à vi. mensibus per Lateranense Concilium in ecclesiasticis beneficiis positus superat.

Idem Pe. sanctæ Mariæ in via lata Diacono Cardinali, apostolica sedis Legato.

Lib. 2. epist.
60.

Venientem ad apostolicam sedem venerabilem fratrem nostrum Eboracensem Archiepiscopum benignè recepimus & multiplices curavimus querelas audire. Conquerebatur autem inter cetera quòd cum ad eum in Eboracensi Ecclesia & in aliis suis collatio pertineat præbendarum, tempore suspensionis ipsius, & postmodum etiam quidam se præter ejus auctoritatem in ipsas intruserant, & in hoc & in aliis juri ejus non modicum derogant. Volentes igitur eidem Archiepiscopo per tuæ sollicitudinis industriam provideri, de fratrum nostrorum consilio discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus quatenus eos qui præbendas vel dignitates Eboracensis Ecclesiæ vel aliarum Ecclesiarum ad donationem ejus spectantes præter auctoritatem acceperunt ipsius, ad eas resignandas moneas diligentius & inducas, cum eas non possint salva conscientia detinere. Quòd si monitis tuis acquiescere fortè noluerint, eos ad id per excommunicationis sententiam & subtractionem aliorum beneficiorum suorum non obstante confirmatione à sede apostolica obrenta sub forma communi quæ confirmat beneficia & præbendas sicut justè ac pacificè possidentur, appellatione remota compellas, nisi forsàn aliqui præbendas ipsas vel speciali mandato apostolicæ sedis vel auctoritate Lateranensis Concilij ab Eboracensi Capitulo sunt adepti, sic tamen ut tempus suspensionis in sex mensibus nullatenus computetur, cum illa Lateranensis Concilij constitutio contra negligentes tantum & desides fuerit promulgata. Et ut si voluerit, non tamen valuerit, Archiepiscopus ipse in conferendis præbendis uti propria potestate, à qua etsi fuerit sua culpa suspensus, non tamen ad ipsum Capitulum ex illa culpa præbendarum erat donatio devoluta, sed ad illum tempore suspensionis ipsius præbendarum donatio pertinebat qui propter ejus negligentiam & desidiam poterat præbendas donare. Tempus etiam quo ad apostoli-

cam sedem accessit, apud illam permanfit, vel recessit ab ipsa, intra sex menses nullatenus computetur. Semestre quoque tempus, non à tempore vacationis præbendarum, sed notitiæ potiùs ipsius Archiepiscopi & commonitionis ad personam ejus à Capitulo factæ, cum in privilegio quod à prædecessore nostro idem Capitulum dicitur impetrasse fiat mentio de commonitione canonica præmittenda, volumus computari. Illud autem omnino frivolum reputamus, si qui fortè se dicant ex donatione regia quasdã ex illis obtinuisse præbendis, quasi regalis sublimitas tempore suspensionis Archiepiscopi præbendas ipsas sua potuerit auctoritate conferre.

IDEM EPISCOPO SANCTI ANDRÆ.

Sicut nobis tua fraternitas intimavit, monachi quidam & Canonici regulares Ecclesias quæ ad eorum præsentationem pertinent in tuo episcopatu habentes propriis usibus deputare nituntur, nec ibi volunt ad eas, cum vacaverunt, personas idoneas præsentare, quin potiùs occasione concessionis quorundam Episcoporum Vicarios in eis pro sua instituunt & destituunt voluntate, admissos ita pensionibus onerantes quòd nec Ecclesiis competenter possunt præ paupertate nimia deservire, nec Episcopo in episcopalibus respondere, nec hospitalitatem, sicut convenit, transeuntibus impertiri. Nolentes autem ut status Ecclesiarum debitus & antiquus per alicujus insolentiam subvertatur, mandamus quatenus, nisi à jurisdictione tua exemptæ sint Ecclesiæ supradictæ, præmissos excessus studeas rationabiliter emendare; & nisi præfate personæ infra tempus in Lateranensi Concilio constitutum ad vacantes Ecclesias tibi personas idoneas præsentarint, ex tunc tibi liceat appellatione remota in eisdem ordinare rectores, qui eis & præfate noverint & prodesse, ita quòd ex hoc nullum patronis imposterum præjudicium generetur.

Lib. 2. epist. 5.

TITULUS IX.

De procurationibus non augmentandis.

Idem Abbati & Conventui Bellaville.

Quanto creatori nostro sub religio- nis habitu astricti estis devotius famulari, tanto sollicitius nos convenit

Lib. 1. epist.
155.

providere ne per immoderati honoris gravitatem aliquatenus possit in vobis monastici profectus ordinis impediri. Accepimus autem, vobis significantibus, quòd ab ipso domus vestrae foundationis exordio de fundatoris voluntate processit ut fratribus sancti Irenaei procuracionem unam annis singulis liberaliter exhiberitis, cum terras vel redditus non teneatis ab eis propter quos hujusmodi procuratio ipsis debeat exhiberi. Verum tunc temporis propter fratrum & servientium paucitatem domum vestram exhibita procuratio non gravabat, cum fines levium non excederet expensarum. Sed nunc tantum ibi exerevit numerus servitorum & fratrum quòd ad faciendam procuracionem vix modò quatuor marchae sufficerent quae pro una sufficienter fieri consuevit. Ut ergo per apostolicam sollicitudinis curam vestris possit in parte ista gravaminibus provideri, auctoritate vobis praesentium indulgemus ne ultra primam mansuram in procuracione ipsius sitis ulterius praedictis fratribus obligati, sed expensis illis quae sufficere consueverant sint contenti, nisi fortè facultates Ecclesiae vestrae in tantum excreverint quòd sine gravamine, ampliato fratrum numero, ad soluendum debitum procurandi extendi possit quantitas expensarum.

IDEM ABBATI ET CONVENTVI

Cap. Cùm ad quorund. de excess. Praelat.

Cum ad quorundam malitiam coërcendam in Concilio Lateranensi multa fuerit deliberatione statutum ut Archiepiscopi, Episcopi, Archidiaconi etiam, & Decani certum evectionis numerum & personarum in Ecclesiarum visitationibus non excedant, quia, sicut audivimus, quidam ex praedictis personis id in Ecclesiis vestris nequaquam observant, super eo commoditati vestrae salubriter duximus providendum. Ideoque discretioni vestrae praesentium auctoritate concedimus ut si praenominatae personae numerum evectionis & personarum in Concilio constitutum, cum Ecclesias visitant, excedere fortè praesumpserint, & pro illis procuracionem exegerint, liberum sit vobis auctoritate apostolica denegare. Et si propter hoc in Ecclesias vestras vel Clericos vestros aliquam sententiam promulgarint, ipsam auctoritate apostolica decernimus non tenere.

Tom. I.

TITULUS X.

De procuracionibus Legatorum apostolicae sedis.

Idem Primicerio & Clero Mediolanensi.

Cum instantia nostra cotidiana sit, secundum debitum apostolicae servitutis, omnium Ecclesiarum sollicitudo continua, quotiens ipsarum negotiis promovendis non possumus personaliter imminere, per fratres nostros ea expedire compellimur, quos à nostro latere destinamus, illius exemplum in hac parte secuti qui discipulis suis in mundum universum transmissis, ipse in medio terrae salutem fuit personaliter operatus. Hinc est quòd cum nuper dilectum filium B. Tituli sancti Petri ad vincula Presbyterum Cardinalem apostolicae sedis Legatum pro negotiis Ecclesiae in Lombardiam duxerimus destinandum, & is vestram civitatem ingressus procuraciones à vobis exigeret quae consueverunt apostolicae sedis Legatis & Nuntiis exhiberi, vos non attendentes quod dicitur ab Apostolo, *si vobis spiritualia seminavimus, non est magnum si carnalia vestra metamus*, ne vos ad onus procuracionis artaret, nisi à Canonice majoris Ecclesiae se faceret antea procurari, sedem apostolicam appellastis, & sicut idem Cardinalis per suas nobis literas intimavit, in aliis etiam non modicum injuriosi fuistis, propter quod dilecti filij Praepositus sancti Nazarij & A. Canonice sancti Stephani Sindici & procuratores vestri ad sedem apostolicam venientes ut super his statueremus ordinem & mensuram ex parte vestra suppliciter postulabant. Licet autem pro eo quòd praedicto Cardinali vel potius nobis in ipso contumaciter resistentes, juxta verbum dominicum *Qui vos recipit me recipit, & qui vos spernit me spernit*, necessaria denegastis, non pro vobis sed potius contra vos meruerunt exaudiri, quia tamen paternam affectionem, qua nobis est proprium de Romanae sedis clementia misereri semper & parcere, offensi etiam deponere non valemus, de consilio fratrum nostrorum taliter in hujusmodi duximus respondendum, quòd cum omnes Ecclesiae Legatis & Nuntiis apostolicae sedis procuraciones impendere teneantur, ab eorum praestatione nullam prorsus habere volumus excusaram, nisi

Lib. 1. epist. 568.

Vide lib. 6. de concordia sac. & imper. cap. 51. §. 4. & seq.

B B b b ij

fortè per speciale privilegium sedis apostolicæ, quod non credimus, sit exempta, etsi longissimo tempore procuratoris obsequium non impenderit, cum in talibus præscriptio sibi locum nequeat vendicare, cum nos à provisione pastoralis sollicitudinis circa omnes Ecclesias nunquam omnino cessemus. Sanè in his exigendis eum modum & ordinem volumus observari ut nulla Ecclesia vel Prælati se indebitè prægravari rationabiliter conqueratur. Si verò de communi collecta Legatorum & Nuntiorum nostrorum expensas duxeritis faciendas, quod vobis non duximus inhibendum, ex hoc nobis & nostris nullum præjudicium volumus generari quò minus possint à quocumque maluerint procuraciones sibi debitas postulare; ita quòd si exactus ultra suam gravatus fuerit facultatem, sibi ab aliis restituetur. Nuntiis tamen nostris in necessariis exhibendis pareat quicumque fuerit requisitus humiliter & devotè, ita tamen quòd in fraudem nil penitus attentetur, nec per communes ministros procuratoris obsequium, si noluerint, recipere compellantur. Qui verò contumaciter eis duxerit resistendum, omni prorsus appellatione remota per ecclesiasticæ districtiõnis sententiam compeccatur.

TITULUS XI.

De decimis.

*Idem Sydoniensi, Beritensi, & Bibliensi
Episcopis.*

Lib. 1. epist.
516.

Significavit nobis venerabilis frater noster Acconensis Episcopus quòd cum post recuperationem civitatis Acconensis ad inhabitandum in ea se contulissent quidam qui ante generalem occupationem terræ sanctæ in aliis civitatibus regni Jerosolymitani perpetuam elegerant mansionem & in ea residentiam fecerant aliquantam & adhuc etiam resideant in eadem, Prælati prædictarum civitatum eos ad solvenda sibi ecclesiastica jura ecclesiastica districtiõne compellunt. Quia verò transgredi non debemus terminos à patribus nostris constitutos aut falcem in messem mittere alienam, mandamus quatenus prædictorum locorum Prælatos ut sibi nullam in prædictos Acconenses habitatores jurisdictionem usurpent, nec ab eis temporalia exigant quibus spiritualia non ministrant, monitione præmissa districtiõne qua convenit compella-

tis; ita tamen quòd si de agris in eorum parrochia constitutis fructus percipiunt & in ultramarinis partibus ratione prædiorum decimæ persolvuntur, de ipsis eis decimas cum integritate persoluant.

IDEM VERCELLENSI EPISCOPO.

Tua nobis fraternitas intimavit quòd quidam laici tuæ diocesis & alij plures episcopatum adjacentium decimas Ecclesiis & Clericis tuis perverfis machinationibus subtrahere moliantur, & conceptæ perverfitatis audaciam non curant satisfactiõne debita emendare. Quidam enim ex eis semen & sumptus qui fuerint in agricultura primitus deducendos, & de residuis impendendam esse decimam asseverant. alij verò de portione fructuum quam à colonis accipiunt partem decimæ separantes, eam Capellis suis vel aliis Ecclesiis seu etiam pauperibus conferunt vel in usus alios pro sua voluntate convertunt. Nonnulli Clericorum vitam tanquam abominabilem detestantes decimas eis ob hoc subtrahere non verentur. Quidam insuper asserentes se possessiones & omnia jura sua cum omni honore atque districto per imperialem concessiõnem adeptos, decimas sub hujusmodi generalitate detinere præsumunt. Occasiõne præterea veteris decimationis, quam asserunt sibi concessam, aliqui decimas novarum sibi non metuunt usurpare. Verùm si ad eum à quo bona cuncta procedunt assertores hujusmodi debitum respectum haberent, jus ecclesiasticum diminuere non contenderent, nec decimas, quæ tributa sunt egentium animarum, præsumerent detinere. Cum enim Deus, cujus est terra & plenitudo ejus, orbis terrarum & universi qui habitant in ea, deterioris conditionis esse non debeat quam dominus temporalis, cujus statum debitum de terris quas exhibet aliis excolendas, non quidem deductis sumptibus, aut semine separato, necessarium esse dinoscitur cum integritate persolvi, nimis profectò videtur iniquum si decimæ, quas Deus in signum universalis dominij sibi reddi præcepit suas esse decimas & primitias asseverans, occasiõne præmissa vel excogitata magis fraude diminui fortè valerent. Cùmque Deo debita sit solutio decimarum, in tantum ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, laici, si moniti fortè noluerint, ecclesiastica sint districtiõne cogendi, præ-

Lib. 1. epist.
242.

Innocentij III. Romani Pontificis. 565

textu nequitia Clericorum nequeunt eas aliis, nisi quibus ex mandato divino debentur, pro sua voluntatis arbitrio erogare, cum nulli sit licitum aliena cuiusque concedere præter domini voluntatem, quamquam per sollicitudinem officij pastoralis Clerici sint à sua nequitia coercendi. Et cum de cunctis omnino proventibus decimæ sint solvendæ, sicut colonus de parte fructuum quæ sibi remanent ratione culturæ, sic & dominus de portione quam percipit ratione terræ decimam reddere sine diminutione tenetur. Porrò cum laicis nulla sit de spiritualibus rebus concedendi vel disponendi facultas attributa, imperialis concessio, quantumcumque generaliter fiat, neminem potest à solutione decimarum eximere, quæ divina constitutione debentur, nec occasione decimationis antiquæ, licet in feudum concessæ, decimæ sunt novalium usurpandæ, cum in talibus non sit extendenda licentia, sed potius restringenda.

IDEM PISTORIENSI EPISCOPO.

A Nobis tua fraternitas requisivit utrum ab illis exigere decimas debeas qui possessiones dant vel recipiunt ad affectum, cum alij se contentur per alios excusare quò minus cogantur ad decimas persolvendas. Cum igitur quilibet decimas solvere teneatur, nisi à præstatione ipsarum specialiter sit exemptus, fraternitati tuæ duximus respondendum quòd à dantibus possessiones & recipientibus ad affectum de fructibus quos percipiunt decimæ sunt soluendæ, nisi ab eis aliquid ostendatur quare ab huiusmodi sint immunes.

IDEM EPISCOPO ABYLENSI.

EX parte dilectorum filiorum Capituli Abulensis fuit in audientia nostra queremonia recitata quòd cum homines tuæ diocesis in castris & in ipsa civitate morantes de tribus partibus frugum totius agriculturæ suæ, molendinorum etiam, & hortorum, & ruricolæ de quarta parte parochialibus Ecclesiis, à quibus ecclesiastica percipiunt sacramenta, decimas soluere teneantur, licet ministri Ecclesiarum ipsarum ferè nullos habeant redditus, præter decimas, unde valeant sustentari, domini prædictorum hortorum & molendinorum ipsa tradunt Sarracenis in grave detrimentum Ecclesiarum & præjudicium excolenda, qui

nolunt Ecclesiis, sicut olim Christiani solebant, freti potentia & favore illorum à quibus illis excolenda traduntur, decimas exhibere. Volentes igitur ipsis Ecclesiis & earum ministris super hoc, prout convenit, providere, mandamus quatenus nisi Sarraceni illi ad commotionem tuam cum ea integritate qua Christiani solebant prædictas decimas Ecclesiis voluerint exhibere, eis facias communionem à Christianis super mercimoniis rerum venalium & aliis penitus denegari, Christianos illos, qui talibus contra formam apostolici mandati communicare præsumserint, à sua præsumptione per censuram ecclesiasticam appellatione remota compescens.

IDEM R. ARCHIPRESBYTERO, R. Magistro scholarum, & P. de Vico Canonico sancti Austregisili Bituricensis.

C Um apostolica sedes, cui licet im-
meriti præsidemus, univèrsis per orbem Ecclesiis non humana sed divina sit institutione prælata, justum est & conveniens ut ad eam tanquam ad magistram & matrem super diversis juris articulis referantur dubiæ quæstiones, ut quæ jura constituit, eadem quoque jura distinguat, ne quæ diversa cernuntur, videantur ad versa. Sanè, sicut ex litteris vestris accepimus, cum ex una parte Capitulum sancti Stephani & Capitulum de Salis, & ex alia monachi de Pratea, super decima quadam quam à monachis ipsis petebant in vestrum compromississent arbitrium, & vos partibus convocatis cognosceritis de causa, monachi proponebant donationem ipsius decimæ sibi à quodam Milite factam & venerabilis fratris nostri Bituricensis Archiepiscopi diocesani ejus accedente consensu confirmatam fuisse seque auctoritate Hieronymi munitos extitisse, qui scribens ad Damasum ait: *Si aliquando fuerint à laicis malè detenta quæ divini juris esse noscuntur, & in usum transferint monachorum, Episcopo tamen loci illius præbente consensum, constabunt eis omnia perpetua firmitate subnixæ.* E contrario pas allegabat adversa consensum Episcopi sine cleri consensu minus sufficere, auctoritate Leonis Papæ dicentis: *Ne quis Episcopus de rebus Ecclesie quicquam donare vel commutare vel vendere audeat, nisi forte aliquid horum faciat ut meliora prospiciat, & cum totius cleri consensu atque tractatu id eligat quod non sit dubium Ecclesie*

B B b iij

Cap. TUA. I. de
joh. in tertia
colle.

Lib. 1. epist.
227.

Lib. 1. epist.
70.

Lib. 1. epist.
312.

16. q. 1. cap.
Quoniam.

12. q. 2. cap.
52.

profuturum. Quia verò super his auctoritatibus dubitantes sedem apostolicam consulere voluistis, humiliter inquirentes utrum quando decima possidetur à laico, si conferatur Ecclesie, ad confirmandam donationem consensus Episcopi sine cleri consensu sufficiat, nos devotioni vestre taliter respondemus, quòd monendus est laicus qui decimam detinet ut eam restituat Ecclesie ad quam spectat. Quòd si forsàn induci nequiverit, & eam cum diocesani consensu alteri Ecclesie assignarit, præsertim religioso conventui, constabit ipsa donatio perpetua firmitate subnixâ. Auctoritates enim præmissæ, licet diversæ, non sunt tamen adversæ; cum aliud sit alienare quod ab Ecclesia possidetur, & aliud quod detinetur à laico ad usum ecclesiasticum revocare. In alienatione verò, juxta Leonis Papæ decretum, consensus Episcopi sine cleri consensu non sufficit. In revocatione autem, juxta responsum Hieronymi, sufficit consensus Episcopi, cum per utrumque utilitati Ecclesie consulatur. Nam & in Lateranensi Concilio est inhibitum ne quælibet religiosa persona Ecclesias & decimas de manibus laicorum sine consensu Episcoporum recipiat. Per quod rectè datur intelligi quòd sufficit consensus Episcopi ut licitum sit Ecclesie decimam de manu recipere laicali. Hoc autem de his decimis intelligimus quæ fuerint in feudum concessæ.

Concil. Lateran. sub Alex. III. cap. 41.

*IDEM ABBATI ET CONVENTUI
Leumensi.*

EXposuisti nobis tu, fili Abbas, in nostra præsentia constitutus quòd cum possessiones quædam ad tuum aliquando monasterium devolvuntur, quarum decimas Milites & alij laici à diocesanis Episcopis vel Ecclesiis in feudum tenent perpetuò possidendas, & vos eas propriis sumptibus & laboribus excolatis, illi qui decimas ipsas habere noscuntur in feudum, à vobis eas exigunt & extorquent contra privilegia Pontificum Romanorum. Propter quod cupientes in ea qua decet viros religiosos tranquillitate vivere, non quæstionum tumultibus agitari, tu, fili Abbas, pro monasterio tuo à nobis humiliter postulasti ut tibi daremus licentiam decimas à laicis redimendi, cum vix aut nunquam ad eos ad quos de jure pertinuerant valeant ulterius revocari; quibus & vos non tenemini decimas

de terris illis exfoluere, cum vobis per privilegia Romanorum Pontificum sit indultum ut de laboribus vestris, quos propriis manibus aut sumptibus colitis, nullus à vobis exigere decimas aut extorquere præsumat. Cum ergo petitionibus illis favor sit apostolicus exhibendus per quas nullus læditur & alteri subvenitur, nos tranquillitati vestre paterna volentes sollicitudine providere, ut decimas quas laici taliter à vobis de possessionibus vestris exigunt & extorquent, sublato appellationis obstaculo redimere valeatis, devotioni vestre auctoritate præsentium indulgemus; ita tamen quòd consueta servitia, quæ laici pro decimis illis Ecclesiis tenebantur impendere, occasione venditionis hujusmodi minimè denegentur.

TITULUS XII.

De nuntiis Hospitaliariorum cruce falso signatis, & laicis qui officium prædicationis sibi usurpant.

Idem Archiepiscopo Lundensi.

Tuarum nos tenor litterarum edocuit quòd fratres hospitalis sancti Johannis laici & illiterati ad partes illas mittuntur pro elemosynis colligendis quas populus ex devotione pro sustentatione pauperum præfato loco mittere consuevit. Quia verò non sufficiunt per se loca omnia circuire, sibi Clericos, sacerdotes, laicos etiam rudes, non religiosos, sed in nequitia exercitatos, assumunt, eorum pectoribus crucis characterem imponentes. Quidam præterea cum uxoribus suis in domibus propriis commorantur; quos eò quòd eos de suis aliquid conferunt annuatim, ita emancipare contendunt ut aliis secundum leges terræ de sibi objectis respondere minimè teneantur. Verum quia privilegium merentur amittere qui permissa sibi abutuntur potestate, mandamus quatenus si quos Clericos aut Sacerdotes seu laicos à prædictis fratribus pro colligendis elemosynis cruce falso signatos inveneris, his à quibus missos ipsos fuisse constiterit, per totam provinciam tuam nostra fretus auctoritate exhortationis hujusmodi officium interdicas, missos, etiam si laici fuerint, excommunicationis mucrone percillas; si Clerici vel Presbyteri fuerint, ab officio beneficiò que suspendas; nulla pror-

Lib. 1. epist. 450.

sus privilegij beneficio vel apostolico remedio prævalente. Alios verò, quos ad respondendum aliis secundùm leges terræ pro præmissa causâ asserunt non teneri, nolumus excusari quin eos ad respondendum sublato appellationis impedimento compellas.

TITULUS XIII.

De hæreticis & eis qui eos receperant.

Idem universis Christi fidelibus tam in urbe Metensi quàm ejus diocesi constitutis.

Cum ex injuncto nobis apostolatus officio facti simus secundùm Apostolum sapientibus & insipientibus debitores, pro universorum salute nos oportet esse sollicitos, ut & malos retrahamus à vitiis, & bonos in virtutibus foveamus. Tunc autem opus est discretione majori cum vitia sub specie virtutum occultè subintrant, & angelus satanæ se in angelum lucis simulatè transformat. Sanè significavit nobis venerabilis frater noster Metensis Episcopus per litteras suas quòd tam in diocesi quàm in urbe Metensi laicorum & mulierum multitudo non modica tracta quodammodo desiderio scripturarum, evangelia, epistolas Pauli, Psalterium, Morale Job, & plures alios libros sibi fecit in Gallico sermone transferri, translationi hujusmodi adeo libenter, utinam autem & prudenter intendens, ut secretis conventionibus talia inter se laici & mulieres cructare præsumant & sibi invicem prædicare, qui etiam aspernantur eorum consortium qui se similibus non immiscent; & à se reputant alienos qui aures & animos talibus non apponunt: quos cum aliqui parrochialium sacerdotum super his corripere voluissent, ipsi eis in faciem resisterunt, conantes rationem inducere de scripturis quòd ab his non debent aliquatenus prohiberi. Quidam etiam ex eis simplicitatem sacerdotum suorum fastidiunt; & cum ipsis per eos verbum salutis proponitur, se meliùs habere in libellis suis & prudentiùs se posse id eloqui submurmurant in occulto. Licet autem desiderium intelligendi divinas scripturas & secundum eas studium adhortandi reprehendendum non sit, sed potiùs commendandum, in eo tamen apparent meritò arguendi quòd tales occulta conventicula celebrant, officium sibi prædicationis

usurpant, sacerdotum simplicitatem eludunt, & eorum consortium aspernantur qui talibus non inhærent. Deus enim lux vera, quæ omnem hominem in hunc mundum venientem illuminat, in tantum odit opera tenebrarum ut Apostolos suos in mundum univèrsum prædicaturos evangelium omni creaturæ missurus, eis apertè præceperit, dicens: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, & quod in aure auditis, predicare super tecta.* per hoc manifestè denuntians quòd evangelica prædicatio non in occultis conventiculis, sicut hæretici faciunt, sed in Ecclesiis juxta morem catholicum est publicè proponenda. Nam juxta testimonium veritatis, omnis qui malè agit odit lucem, & ad lucem non venit, ne ejus opera arguantur. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta. Propter quod cum Pontifex interrogasset Jesum de discipulis suis & de doctrina ejus, respondit: *Ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in Synagogis & in templo, quò omnes Judei conveniunt, & in occulto locutus sum nihil.* Porro si quis obiciat quòd juxta præceptum dominicum non est sanctum dandum canibus, nec margaritæ mittendæ sunt ante porcos, cum & Christus ipse quidem non omnibus, sed solis Apostolis, dixerit *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis*, intelligat canes & porcos non eos esse qui sanctum gratanter accipiunt & margaritas libenter acceptant, sed illos qui sanctum dilacerant & margaritas contemnunt, quales sunt qui evangelica verba & ecclesiastica sacramenta non ut catholici venerantur, sed abominantur potius ut hæretici, oblatrantes semper & blasphemantes; quos Paulus Apostolus post primam & secundam commonitionem docet esse vitandos. Arcana verò fidei sacramenta non sunt passim omnibus exponenda, cum non passim ab omnibus possint intelligi, sed eis tantum qui ea possunt fideliter concipere intellectu. Propter quod simplicioribus inquit Apostolus: *Quasi parvulis in Christo lac potum dedi vobis, non escam.* Majorum est enim solidus cibus, sicut aliis ipse dicebat: *Sapientiam loquimur inter perfectos. Inter vos autem nil judicavi me scire nisi Christum Iesum & hunc crucifixum.* Tanta est enim divinæ scripturæ profunditas ut non solum simplices & illiterati, sed etiam

Lib. 2. epist.
145.

prudentes & docti, non sufficiant plenè ad ipsius intelligentiam indagandam. Propter quod dicit scriptura, *quia multi defecerunt scrutantes scrutinio*. Unde rectè fuit olim in lege divina statutum ut bestia quæ montem tetigerit lapidetur; ne videlicet simplex aliquis & indoctus præsumat ad subtilitatem scripturæ sacræ peringere vel etiam aliis prædicare. Scriptum est enim: *Altiora te ne quæsieris*. Propter quod dicit Apostolus, *non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem*. Sicut enim multa sunt membra corporis, omnia verò membra non eundem actum habent, ita multi sunt ordines in Ecclesia, sed non omnes idem habent officium; quia secundum Apostolum, alios quidem Dominus dedit Apostolos, alios Prophetas, alios autem Doctores &c. Cum igitur ordo Doctorum sit quasi præcipuus in Ecclesia, non debet sibi quisquam indifferenter prædicationis officium usurpare. Nam, secundum Apostolum, quomodo prædicabunt nisi mittantur. Et Veritas ipsa præcepit dicens: *Rogate dominum messes ut mittat operarios in messem suam*. Quòd si fortè quis argutè respondeat quòd tales invisibiliter mittantur à Deo, etsi non visibiliter mittantur ab homine, cum invisibilis missio multò sit dignior quàm visibilis, & divina longè melior quàm humana, (Unde Johannes Baptista non legitur missus ab homine, sed à Deo, sicut Evangelista testatur: *Quia fuit homo missus à Deo cui nomen erat Iohannes*) potest & debet utique ratione prævia responderi quòd cum interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nudè tantum asserere quòd ipse sit missus à Deo, cum hoc quilibet hæreticus asseveret; sed oportet ut astruat illam invisibilem missionem per operationem miraculi vel per scripturæ testimonium speciale. Unde cum Dominus mittere vellet Moïsem in Ægyptum ad filios Israël, ut crederetur ei quòd mitteretur ab ipso, dedit ei signum ut converteret virgam in colubrum & colubrum iterum reformaret in virgam. Johannes quoque Baptista missionis suæ speciale testimonium protulit de scriptura, respondens sacerdotibus & Levitis qui missi fuerant ad interrogandum quis esset & qualiter baptizandi sibi officium assumpsisset: *Ego vox clamantis in deserto, Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias Propheta*. Non est ergo credendum ei qui se dicit missum à

Deo, cum non sit missus ab homine, nisi de se speciale proferat testimonium de scripturis vel evidens miraculum operetur. Nam & de his qui missi leguntur à Deo Evangelista testatur quòd ipsi profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Licet autem scientia valde sit necessària sacerdotibus ad doctrinam, quia juxta verbum propheticum *labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est*, non est tamen simplicibus sacerdotibus etiam à scholasticis detrahendum, cum in eis sacerdotale ministerium debeat honorari. Propter quod Dominus in lege præcepit, *Diis non detrahes*, sacerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordinis & officij dignitatem deorum nomine nuncupantur. Juxta quod alibi dicit de servo volente apud dominum remanere, ut dominus offerat eum diis. Cum enim juxta verbum Apostoli servus suo domino stet aut cadat, profectò sacerdos ab Episcopo, cujus est correctioni subjectus, debet in mansuetudinis spiritu castigari, non autem à populo, cujus est correctioni præpositus, in spiritu superbiæ reprehendi; cum juxta præceptum Domini pater & mater non debeant maledici, sed potius honorari, quod de spirituali patre multò fortius debet intelligi quàm carnali. Nec quisquam suæ præsumptionis audaciam illo defendat exemplo, quòd asina legitur reprehendisse Prophetam, vel quòd Dominus ait, *Quis ex vobis arguet me de peccato? & si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo*, cum aliud sit fratrem in se peccantem occultè corrigere; (quod utique quicumque tenetur efficere secundum regulam evangelicam, in quo casu sanè potest intelligi quòd Balaam fuit correptus ab asina) & aliud patrem suum etiam delinquentem reprehendere manifestè, ac præcipuè fatuum pro simplici appellare, quod utique nulli licet secundum evangelicam veritatem. Nam qui etiam fratri suo dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Rursus aliud est quod Prælati se sponte, de sua confisus innocentia, subditorum accusationi supponit, (in quo casu præmissum Domini verbum debet intelligi) & aliud est quòd subditus, non tam animo corripiendi quàm detrahendi, exsurgit temerarius in Prælatum, cum eum potius maneat necessitas obsequendi.

Quòd

Innocentij III. Romani Pontificis. 569

Quòd si fortè necessitas postularit ut sacerdos, tanquam inutilis aut indignus, à cura gregis debeat removeri, agendum est ordinatè apud Episcopum, ad cujus officium tam institutio quàm destitutio sacerdotum noscitur pertinere. Illud autem, tanquam de supercilio Pharisæorum procedens, debet ab omnibus aspernari, quòd tanquam ipsi soli sint iusti, ceteros aspernantur; cum & hæcenus ab initio nascentis Ecclesiæ multi fuerint viri sancti qui nec tales fuisse leguntur nec talibus adhæsisse, cum de novo tales surrexisse legantur. quòd nisi contenti sint doceri potius quàm docere, ad illos forsitan pertinebit quibus Dominus ait: *Nolite fieri plures magistri.* Nos ergo, filij, quia paterno vos affectu diligimus, ne sub prætextu veritatis in foveam decidatis erroris, & sub specie virtutum in laqueum vitiorum, mandamus quatenus ab his quæ superius reprehensibilia denotavimus & linguam & animum revocetis, fidem catholicam & regulam ecclesiasticam observantes, ne vos verbis fallacibus circumveniri vel etiam circumvenire contingat: quia nisi correctionem nostram & ammonitionem paternam receperitis humiliter & devotè, nos post oleum infundemus & vinum, severitatem ecclesiasticam apponentes; ut qui noluerint obedire spontanei, discant acquiescere vel inviti.

IDEM EPISCOPO ET CAPITULO Metens.

Sicut Ecclesiarum Prælati incumbit ad capiendum vulpes parvulas, quæ demoliri vineam Domini moliuntur, prudenter & diligenter intendere, sic est eis summopere præcavendum ne ante messem zizania colligantur, ne forsitan cum eis triticum evellatur. Sanè sicut non debet hæretica pravitas tolerari, sic enervari non debet religiosa simplicitas; ne vel patientia nostra hæreticis audaciam subministret, vel simplices impatientia nostra confundat, ut nobis disruptis convertantur in arcum perversum, & in hæreticos de simplicibus commutentur. Sanè significasti nobis per litteras tuas quòd tam in diocesi quàm in urbe Metensi &c. *ut supra usque* in occulto. Quia verò in dubiis non est de facili sententia proferenda, cum quòd veli idem errent in fide, vel à doctrina discrepent salutari, nobis per tuas litteras, frater Episcopo, non duxe-

Tom. I.

ris exprimendum, cum opinionem & vitam eorum penitus ignoremus qui sacras scripturas taliter transtulerunt, aut eorum qui docent taliter jam translatas, quorum neutrum potest fieri sine scientia litterarum, licet in his arguendi merito videantur quòd occulta conventicula celebrant, officium sibi &c. *usque* non inhaerent, mandamus quatenus eos commonere diligentius studeatis, rationibus & exhortationibus innitentes ut ab his in quibus apparent reprehensione notabiles omnino desistant, nec officium sibi vendicent alienum. Inquiratis etiam sollicitè veritatem quis fuerit actor translationis illius, quæ intentio transferentis, quæ fides utentium, quæ causa docendi, si sedem apostolicam, & catholicam Ecclesiam venerantur; ut super his & aliis quæ necessaria sunt ad indagandam plenius veritatem per litteras vestras sufficienter instructi quid statui debeat melius intelligere valeamus. Revocandi autem eos & convincendi secundum scripturas super his quæ reprehensibilia denotavimus viam vobis in litteris quas communiter illis dirigimus aperimus.

IDEM CLERO ET POPULO Viterbiensi.

Vergentis in senium seculi corrupte- Lib. 2. epist. 1.
lam non solum sapiunt elementa corrupta, sed & dignissima creaturarum ad imaginem & similitudinem condita conditoris, prælata privilegio dignitatis volucris cæli & bestiis univæ terræ, testatur; nec tantum eo quasi deficiente jam deficit, sed inficit & inficitur scabra rubigine vetustatis. Peccat enim ad extremum homo miserrimus; & qui non potuit in sui & mundi creatione in paradiso persistere, circa sui & orbis dissolutionem degenerat, & pretij suæ redemptionis circa fines seculorum oblitus, dum variis ac vanis quæstionum nexibus ingerit, se ipsum laqueis suæ fraudis innectit, & incidit in foveam quam paravit. Ecce etenim inimico homine messi dominicæ superfeminante semen inquam, segetes in zizania pullulant vel potius polluantur, triticum arefcit & evanescit in paleas, in flore tineas, & vulpes in fructu demoliri vineam Domini moliuntur. Nova siquidem sub novo testamento Achor progenies de spoliis Jerico regulam auream palliolumque furantur, & Abiro, Dathan, & Chore so-

C C C

boles detestanda novis thribulis fermentatum thymiam novis voluit altari-
bus adolere, dum nox nocti scientiam in-
dicat, dum cæcus præbet cæco ducatum,
dum hæreses pullulant, & quem divinæ
reddit hereditatis expertem, suæ consti-
tuit hæreticus hæresis & damnationis he-
redem. Hi sunt capones qui aquam vino
commiscent & virus draconis in aureo
calice Babylonis propinant, habentes se-
cundum Apostolum speciem pietatis, vir-
tutem autem ejus penitus abnegantes.
Licet autem circa vulpes hujusmodi par-
vulas, species quidem habentes diversas,
sed caudas adinvicem colligatas, quia de
vanitate conveniunt in idipsum, diversa
prædecessorum nostrorum temporibus
emanaverint instituta, nondum tamen
usque adeo pestis potuit mortificari mor-
tifera quin sicut cancer amplius serperet
in occulto, & jam in aperto suæ virus ini-
quitatis effundat, dum palliata specie reli-
gionis & multos decipit simplices, &
quosdam seducit astutos, factus magister
erroris qui non fuerat discipulus veritatis.
Ne autem nos, qui licet circa horam un-
decimam, inter operarios tamen immo
super operarios vineæ Domini Sabaoth
sumus à patrefamilias evangelico depu-
tati, & quibus ex officio pastoralis sunt
oves Christi commissæ, nec capere vul-
pes demolientes vineam Domini nec ar-
cere lupos ab ovibus videamur, & ob hoc
merito vocari possimus canes muti non
valentes latrare, ac perdamur cum malis
agricolis, & mercenario comparemur,
contra defensores, receptatores, fauto-
res, & credentes hæreticorum aliquid se-
verius duximus statuendum, ut qui per se
ad viam rectitudinis revocari non pos-
sunt, in suis saltem defensoribus & fauto-
ribus ac etiam credentibus confundan-
tur, & cum se viderint ab hominibus evi-
tari, reconciliari desiderent unitati. De
communi ergo fratrum nostrorum consi-
lio, assensu quoque Archiepiscoporum
& Episcoporum apud sedem apostolicam
existentium, districtius inhibemus ne quis
hæreticos receptare quomodolibet vel
defendere aut ipsis favere vel credere
quoquomodo præsumat, præsentis decre-
to firmiter statuentes ut si quis aliquid
horum facere fortè præsumpserit, nisi
primò secundòve commonitus à sua su-
per hoc curaverit præsumptione cessare,
ipso jure sit factus infamis, nec ad publi-
ca officia vel consilia civitatum nec ad

eligendos aliquos ad hujusmodi nec ad
testimonium admittatur. Sit etiam inte-
stabilis, nec ad hereditatis successorem
accedat. Nullus præterea ipsi cogatur su-
per quocumque negotio respondere.
Quod si forsan iudex extiterit, ejus sen-
tentia nullam obtineat firmitatem, nec
causæ aliqua ad ejus audientiam perfe-
rantur. Si fuerit Advocatus, ejus patro-
cinium nullatenus admittatur. si tabellio,
instrumenta confecta per ipsum nullius
penitus sint momenti, sed cum auctore
damnato damnentur. In similibus etiam
idem præcipimus observari. Si verò Cle-
ricus fuerit, ab omni officio & beneficio
deponatur, ut quò major est culpa, gra-
vior exerceatur vindicta. Si quis autem
tales, postquam ab Ecclesia fuerint de-
notati, contempserint evitare, anathe-
matis se noverit sententiam incurrisse. In
terris verò nostræ temporali jurisdictioni
subiectis bona eorum statuimus publica-
ri. Et in aliis idem fieri præcipimus per
potestates & principes seculares, quos ad
id exequendum, si fortè negligentes exi-
sterent, per censuram ecclesiasticam ap-
pellatione postposita compelli volumus
& mandamus. Nec ad eos bona ipsorum
ulteriùs revertantur, nisi his ad cor re-
deuntibus & abnegantibus hæreticorum
confortium aliquis voluerit misereri, ut
temporalis saltem pœna corripiat quem
spiritualis non corrigit disciplina. Cum
enim, secundum legitimas sanctiones,
reis læsæ majestatis punitis capite, bona
confiscentur ipsorum, eorum filiis vita
solummodo ex misericordia conservata,
quanto magis qui oberrantes in fide Do-
mini Dei filium Jesum Christum offen-
dunt, à capite nostro, quod est Christus,
ecclesiastica debent distinctione præcidi
& bonis temporibus spoliari, cum longè
sit gravius æternam quàm temporalem
lædere majestatem. Nec hujus severitatis
censuram orthodoxorum etiam exhere-
datio filiorum quasi cujusdam miseratio-
nis prætextu debet ullatenus impedire,
cum in multis casibus etiam secundum
divinum iudicium filij pro patribus tem-
poraliter puniantur, & juxta canonicas
sanctiones quandoque feratur ultio non
solum in auctores scelerum sed & in pro-
geniem damnatorum. Decernimus ergo
&c. nostræ inhibitionis & constitutionis
&c.

TITULUS XIV.

De falsariis.

*Idem Remensi Archiepiscopo & ejus
suffraganeis.*

Lib. I. epist.
355.

DUra sæpe mandata & institutiones interdum iniquas à sede apostolica emanare multi arguunt & mirantur, & in hoc ei culpam imponunt in quo sinceritas ejus culpæ prorsus ignara per innocentiam excusatur. Nos etenim circa negotia majora frequentius occupati, & curam universorum ex officio nostro gerentes, per quod sumus omnibus debitorum, cum omnibus apud nos instantibus incontinenti satisfacere non possimus, quidam, eò quòd à semita justitiæ oberantes, aut ultra quàm permittit honestas suæ petitionis licentiam extendentes, exaudiri non possunt, in motum proprium voluntatis irrumpunt, & ad sua ingenia falsitatis & artes perditionis cum animi exquisita malitia recurrentes, per falsam astutiam speciei caudorem puritatis apostolicæ denigrare ac depravare nituntur. Ex cujus falsificatis ingenio quor & quanta mala proveniant, cum per eam & innocentes quandoque damnentur, & rei ab objectis criminibus absolvantur, nec non & apostolicæ sedis lædatur auctoritas, ipsa rei evidens malitia prorestatur. Licet autem hujusmodi falsitas aliquandiu possit cum operibus tenebrarum abscondi, tamen quia per eam beatis Apostolis specialiter inferitur injuria, ille à quo in persona eorum Romana Ecclesia auctoritatem super universas Ecclesias accepit (unde & bulla nostra, per quam totius Christianitatis negotia aguntur, capitum ipsorum charactere præsignatur) perniciem tanti sceleris non patitur in tantum præjudicium eorum diutius occultari. Accidit enim nuper in Urbe quòd quidam hujusmodi falsitatis astutiam perniciosius exercentes in suis fuerunt iniquitatibus comprehensi, ita quòd bullas tam sub nomine nostro quàm bonæ memoriæ C. Papæ prædecessoris nostri, quas falso confinxerant, & quamplures litteras bullis signatas eidem invenimus apud eos. Nos autem honori Romanæ Ecclesiæ & utilitati omnium paterna volentes sollicitudine providere, de consilio fratrum nostrorum statuimus & sub excommuni-

Tom. I.

cationis pœna & suspensionis ordinis & beneficij districtius inhibemus ne quis apud sedem apostolicam de cetero litteras nostras nisi à nobis vel de manibus illorum recipiat qui de mandato nostro sunt ad illud officium deputati. Si verò persona tantæ auctoritatis extiterit ut deceat eum per nuntium litteras nostras recipere, nuntium ad cancellariam nostram vel ad nos ipsos mittat idoneum, per quem litteras apostolicas juxta formam præscriptam recipiat. Si quis autem in hac parte mandati nostri transgressor extiterit, si laicus fuerit, excommunicationi subiaceat, si Clericus, officij sui & beneficij suspensione damnetur. Verùm quia, sicut à falsariis ipsis accepimus, tam ad partes vestras quàm ad ceteras regiones per litteras transmissas ab eis suæ iniquitatis falsitas multipliciter est diffusa, fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus quatenus provinciale Concilium evocetis, in quo solemniter & regulariter statuatis ut per singulas parrochias publicè proponatur quòd si quis à sede apostolica litteras impetravit quarum tenor possit esse suspectus, & eis uti voluerit, ut statutam pœnam evadat, primò fiat collatio de falsa bulla cum vera, & si eam invenerit falsitate notandam, Episcopo diocesano, Abbati, vel Archidiacono loci eadem litteras non differat præsentare, qui veritate comperta illum qui tales litteras reportavit, si laicus est, excommunicationi subjiciat, si Clericus, eum ab officio beneficijque suspendat. Ad hæc adicientes statuimus ut generalem excommunicationis sententiam promulgetis, quam per singulas parrochias faciatis frequentius innovari, quòd si quis falsas litteras se cognoscit habere, intra xv. dies litteras illas aut destruat aut resignet, si pœnam voluerit excommunicationis evadere, quam, nisi forsitan in mortis articulo, sine speciali mandato nostro à quocunque. nolumus relaxari, nec etiam, si præsumpta fuerit contra hoc absolutio, quicquam habeat firmitatis, ne fortè post tempora nostra falsitas interim occultata cuiquam valeat præjudicium generare. Ceterùm ad majorem illius notitiam falsitatis habendam, ut fieri possit bullæ falsæ cum vera collatio, præsentibus litteris unam de bullis falsis cum vera bulla duximus apponendam, districtius injungentes ut quascumque litteras inveneritis hac vel alia falsitate notandas,

C C c c ij

si quid actum occasione illarum, appellatione postposita irriteris, ita quod huiusmodi falsitas nullo temporis spatio valeat excusari, & portitores earum tamdiu faciatis sub arcta custodia detineri donec receperitis super hoc nostræ beneplacitum voluntatis.

*IDEM ARCHIDIACONO
& Canonicis Mediolanensibus.*

Lib. 1. epist.
349.

Licet ad regimen apostolicæ sedis, quæ dante Domino universarum Ecclesiarum mater est & magistra, insufficientes nos vita & scientia reputemus, quantum tamen Dominus nobis sua miseratione concesserit, ab his proposuimus abstinere per quæ nobis possit meritò derogari; quanquam ex infirmitatis humanæ defectu non sic formam perfectionis semper & in omnibus imitari possumus quin aliquid aliquando in nostris subrepat operibus quod minùs circumspectæ providentiæ valeat imputari, quod tamen non ex industria vel conscientia certa, sed interdum ex ignorantia vel nimia occupatione contingit. Significastis siquidem nobis per litteras vestras quod cum quædam vobis fuissent litteræ præsentatæ, per quas vobis districtè præcipere videbamur ut J. de Cimil. Clericum Ecclesiæ vestræ in Canonicum reciperetis & fratrem, nec aliquem alium in Canonicum vocaretis donec ipse præbendæ beneficium plenariè fuisset adeptus, earum tenore diligenter inspecto vix eas credidistis de nostra conscientia processisse, vel si etiam processerint, per nimiam importunitatem fuisset obtentas. Ceterum cum easdem litteras, sicut viri providi & discreti, ad nostram remisissetis præsentiam, ut ex earum inspectione plenius nosceremus utrum ex nostra conscientia processissent, plus in eis invenimus quàm vestra fuisset in eis discretio suspicata. Nam licet in stilo dictaminis & forma scripturæ aliquantulum cœperimus dubitare, bullam tamen veram invenimus. quod primum nos in vehementem admirationem induxit, cum litteras ipsas sciremus de conscientia nostra nullatenus emanasse. Bullam igitur hinc inde diligentius intuentes, in superiori parte, qua filo adhæret, eam aliquantulum tumentem invenimus; & cum filum ex parte tumentis sine violentia qualibet attrahi fecissemus, bulla in filo altero remanente, filum ex parte illa fuit ab ipso sine qualibet diffi-

cultate avulsam; in cuius summitate adhuc etiam incisionis indicium apparebat, per quod liquidò deprehendimus bullam ipsam ex aliis litteris extractam fuisse ac illis per vitium falsitatis insertam. Cum ergo tantus excessus relinqui non debeat impunitus, mandamus quatenus dictum J. nisi infra xx. dies post harum susceptionem à vobis commonitus ad præsentiam nostram cum testimonio litterarum vestrarum satisfactorius accesserit, ex tunc ab omni ecclesiastico beneficio & clericali officio, sublato cujuslibet contradictionis & appellationis obstaculo, suspendatis; vel si beneficio caret, anathematis eum vinculo innodetis; cum ab hac culpa non de facili sit credendus immunis, cum nec per fratres nec per sanguineos nostros nos, licet sapius rogatos, potuisset inducere ut super hoc nostras vobis litteras mitteremus. Ex quo fraudem auctoris, etsi principalis falsarius ipse non fuerit, sufficienter agnoscere potuisset; præsertim cum eo tempore præsens fuisset dicatur quo contra falsarios publicè constituimus, inter cetera, sub pœna excommunicationis firmiter inhibentes ne quis litteras apostolicas nisi de manu nostra vel bullatoris nostri reciperet, illis duntaxat exceptis quibus propter excellentiam dignitatis indulgimus ut per nuntios fideles & notos id ipsum possent efficere. Ut autem varietates huiusmodi falsitatis, quas hætenus deprehendimus, vos ipsi de cetero deprehendere valeatis, eas vobis præsentibus litteris duximus exprimendas. Prima species falsitatis hæc est, ut falsa bulla litteris apponatur; secunda, ut filum de vera bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immixtum falsis litteris inseratur; tertia, ut filum ab ea parte in qua carta plicatur incisum cum vera bulla falsis litteris immittatur sub eadem plicatura cum filo similis canapis restauratum. Quarta, quod à superiore parte bullæ altera pars fili sub plumbo recinditur, & per idem filum litteris falsis inserta reducitur infra plumbum. Quinta, cum litteris bullatis & reditis aliquid in eis per rasuram tenuem immittatur. Eos etiam à crimine falsitatis non reputamus immunes qui contra constitutionem nostram præmissam scienter litteras nostras nisi de nostra vel bullatoris nostri manu recipiunt. Eos quoque qui accedentes ad bullam falsas litteras cautè proiciunt, ut de vera bulla cum

alijs sigillentur. Sed hæc duæ species falsitatis non possunt facillè deprehendi nisi vel in modo dictaminis vel in forma scripturæ vel qualitate cartæ falsitas cognoscatur. In ceteris autem diligens indagator falsitatem poterit diligentius intueri, vel in adjunctione florum, vel in collatione bullæ, vel motione, vel obstusione; præsertim si bulla non sit æqualis, sed alicubi magis sit tumida, alibi magis depressa.

*IDEM ANTIBARENSI
Archiepiscopo.*

Cap. Quam
gravi. De falsis
litteris in terra
collect.

Quam gravi pœnæ subjaceant qui litteras apostolicas falsare non timent, & veras à nobis impetratas litteras occultantes, falsis uti litteris non verentur, fraternitatem tuam credimus non latere. Ad audientiam siquidem nostram ex litteris carissimi in Christo filij nostri Wlcan. Diocliæ Regis illustri, necnon & tenore litterarum tuarum, quas dilecto filio J. Capellano nostro apud Durachium direxisti, noveris pervenisse quòd cum Dominicus quondam Suacensis Episcopus, qui coram eodem Capellano & dilecto filio S. Subdiacono nostro tunc in partibus illis gerentibus legationis officium fuerat de homicidio accusatus, & in Concilio apud Antibarim pontificalem resignaverat dignitatem, ad nostram olim præsentiam accessisset, à nobis rediens quasdã tibi litteras præsentavit, quas de verbo ad verbum in litteris jamdicto Capellano J. ex parte tua directis perspeximus contineri, quibus sibi assererat à nobis pontificale officium restitutum. Tu verò litteris illis fidem adhibens venerabilem fratrem nostrum G. quem in Suacensem Episcopum electum canonicè diceris consecrasse, ab eadem Ecclesia removisti, præfato Dominico occasione litterarum falsarum in ipsa Ecclesia restituto. Præfatus autem Rex, sicut suis nobis litteris innouit, non credens de nostra conscientia litteras illas emanasse, tam ipsum Dominicum quam præfatum Episcopum nostro præcepit conspectui præsentari, humiliter petens rescripto apostolico edoceri quicquid duxerimus de ipso negotio statuendum. Nos verò rescriptum litterarum falsarum diligentius intuentes, in eis tam in contentia quam in dictamine manifestè deprehendimus falsitatem, ac in hoc sumus non modicùm ammirati quòd tu tales lit-

teras à nobis credideras emanasse, cum præsertim scire debeas sedem apostolicam in suis litteris consuetudinem hanc tenere ut universos Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos fratres, ceteros autem, sive Reges sint sive Principes, vel alios homines cujuscumque ordinis, filios in nostris litteris appellemus. Et cum unitantum personæ literæ apostolicæ diriguntur, nunquam ei loquimur in plurali, ut *vos*, sive *vester*, & similia in ipsis litteris apponantur. In falsis autem tibi litteris præsentatis in salutatione dilectus in Christo filius vocabaris, cum in omnibus litteris quas tibi aliquando transmisimus te videre potueris à nobis fratrem venerabilem appellatum. Propter quod sic te esse volumus in similibus circumspectum ut per falsas litteras nequeas denuo circumveniri vel falli; sed hic litteras apostolicas studeas diligentius intueri, tam in bulla quam in filo, tam etiam in carta quam in stilo, quòd veras pro falsis vel falsas pro veris aliquo modo non admittas. Scire namque te volumus quòd cum sæpèfatus Dominicus olim ad apostolicam sedem accessisset, nos cum fratribus nostris examinantes diligentius causam ipsius, eum ad te cum nostris litteris duximus remittendum; quarum rescriptum nunc tibi sub bulla nostra mittimus introclusum. Sed ipse, tanquam homo iniquus, sicut ejus opera manifestant, veras litteras suppressens, quas ex benignitate sedis apostolicæ concesseramus eidem, falsas tibi non timuit litteras præsentare. Ceterùm quia dignum est ut qui noluit benedictionem, prolongetur ab ea, & præfatus Suacensis Episcopus non sine labore maximo se curavit nostro conspectui præsentare, prædicto Dominico, tanquam qui de sua justitia diffidebat, & remordebat eum prædictæ conscientia falsitatis, minimè veniente, immo, licet, ut dicitur, iter arripuerit veniendi, ac promiserit se venturum, ad partes tamen Ungariæ se transtulit, ut nostram præsentiam declinaret, volentes & illum de sua præsumptione punire & sæpenominato Episcopo paterna pietate succurrere, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus & districtè præcipimus quatenus si fortè occasione litterarum illarum in aliquo processisti, irritum denuntians penitus & inane, jam dictum D. si denuo venire ad partes illas præsumpserit, omni dilatione, occasione,

CCC ij

& appellatione postposita in aliquo facias monasterio districti ordinis ad agendam pœnitentiam arctè recludi. Prænotatum autem G. Episcopum, si præmissis veritas suffragatur, in suo loco & dignitate sublato contradictionis & appellationis obstaculo restituas & facias in episcopatu suo pacificè permanere, illos ecclesiastica districtione compescens qui se tibi duxerint temeritate qualibet opponendos.

DECRETVM EIVSDEM IN CONSTITUTIONE Lateranensis Palatii promulgatum.

Cap. Ad falsariorum de falsar. in tertia collecta.

AD falsariorum malitiam confutandam jam alia vice recolimus apostolicas litteras destinasse, in quibus falsitatis modos, ne quis se posset per ignorantiam excusare, meminimus plenius distinxisse. Quia verò nonnunquam evenit ut falsas litteras exhibentes, postquam super his fuerint redarguti, ad excusationem suam dicant se hujusmodi litteras per alios impetrasse, de communi fratrum nostrorum consilio duximus statuendum ut qui litteris nostris uti voluerint, eas prius examinent diligenter, quoniam si falsis litteris usos se dixerint ignoranter, eorum sera pœnitentia evitare nequibit pœnas inferius denotatas. Nos enim omnes falsarios, qui per se vel per alios vitium falsitatis exercent, cum fautoribus & defensoribus suis anathematis vinculis decrevimus innodatos, statuentes ut Clerici qui falsarij fuerint deprehensi, per ecclesiasticum judicem degradati seculari potestati tradantur secundum constitutiones canonicas puniendi, per quam & laici qui fuerint de falsitate convicti legitime puniantur. Qui verò sub nomine nostro litteris falsis utuntur, si Clerici fuerint, officii & beneficii ecclesiasticis spoliuntur; si laici, tandiu maneat excommunicationi subjecti donec satisficiant competenter; ita tamen ut in istis & in illis malitia gravius quam negligentia puniatur. Quod & de his qui falsas impetrant litteras statuimus observandum.

TITULUS XV.

De rescriptis & eorū interpretationibus.

Idem universis Archiepiscopis & Episcopis & alijs Ecclesiarum Prelatis.

Lib. 1. epist. 83.

NE promotionis nostræ primitias Domino negaremus, qui ei univër-

opera nostra consecrare tenemur, statim post electionem nostram tam pauperum quam aliorum apud sedem apostolicam existentium petitionibus intendere cœpimus & eorum negotia promovere; ne sitio tanto tempore vacaremus, corpus & animus ex otiositate torperent. Verum quoniam insolitum fuit hætenus ut sub dimidia bulla ad tot & tam remotas provincias litteræ apostolicæ mitterentur, & ex hoc litteræ ipsæ diutiùs quam vellemus possent ex alicujus dubitatione suspendi, ut quorum interest parcamus laboribus & expensis, univèrsas litteras quæ ab electionis nostræ die usque ad solemnitatem consecrationis sub bulla dimidia emanarunt, parem cum illis firmitatem obtinere decernimus quæ in bulla integra diriguntur.

IDEM MEDIOLANENSI Archiepiscopo.

CUM adeo scripta sedis apostolicæ moderemur ut ex certa scientia nihil in eis faciamus apponi quod de jure debeat reprehendi, miramur non modicum & movemur quòd quotiens ad te vel ad aliquos tibi subjectos nostras litteras destinamus, te super eis mirari rescribis, ac si mandarem aliquid inhonestum. Ideoque mandamus quatinus cum ad te vel ad tuos litteræ apostolicæ diriguntur, earum tenorem diligenter attendas, & quod mandatur in eis, dum tamen nec per suppressionem veritatis aut expressionem falsitatis obtentæ fuerint, facias effectui mancipari.

IDEM ELECTO, DECANO, & Magistro N. de Levities Canonico Cameracensi.

CAUSAM quæ inter Præmonstratensem & Pruniensem Ecclesias super possessionibus de Anapia vertitur discretionem vestram commississe meminimus sine canonico terminandam. Sed quia in litteris illis animadvertimus fuisse insertum quòd si alterutra partium legitime citata præsentiam vestram adire vel iudicio parere contemneret, vos nihilominus præsentis partis probationes recipere & quantum de jure possitis in causâ cognitione ac decisione procedere minimè tardaretis, Nos volentes ut clausula illa, quantum de jure poteritis, quæ antequam de probationum receptione mentio fieret fuerat inferenda, clausulam illam de pro-

bationum receptione præcedat, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus quatinus ipsam intelligentes ibidem, in eadem causâ juxta tenorem litterarum nostrarum procedere non tarderis, attentè proviso ut si occasione clausulæ memoratæ aliquid constiterit in alterutrius partis præjudicium attentatum, id viribus decrevimus cariturum.

IDEM CLVNIENSI EPISCOPO.

Um M. Ferrariensis Canonicus &c. *Et infra:* Cùm in constitutione prædicta & confirmatione sedis apostolica vel fuerit vel esse debuerit, sicut consuevit, expressum, nisi in tantum excreverint Ecclesiæ facultates quod pluribus possint sufficere competenter, & cùm idem Canonici in derogationem suæ constitutionis ad vacaturas præbendas quatuor receperint ultra numerum constitutum, antiquis Canonici præbendas cum integritate percipientibus consuetas, superexcrecentes redditus prædictis Canonici appellatione remota facias assignari, ita tamen quod si ex eis pares cum aliis potuerint fortiri præbendas, quod super fuerit in communes Canonicorum usus, sive ut priùs statuerant, sive aliter prout melius videbitur convertatur, revocatis in irritum omnibus quæcumque ab alterutra partium in præjudicium alterius post motam quæstionem coram Episcopo Ferrariensi circa præbendas vel possessiones fuerint innovata.

TITULUS XVI.

De Abrenuntiatione.

Idem Suffredo Augustensi Præposito.

Ex ore sedentis in throno &c. *Et infra:* Quia B. de præpositura ipsa non fuit aliquatenus investitus, et si mandatum fuerit ut de eadem investiretur, de qua etiam si investitus fuisset, per hoc quod A. reverentiam exhibuit quæ debetur Præposito, juri suo renuntiasse videtur; nos attendentes sibi de jure non potuisse competere ut per appellationem ob id interpositam communem ordinationem Ecclesiæ impediret, intelligentes etiam te à majori parte tam dignitate quàm numero eorum quos jus eligendi constabat habere electum fuisse canonicè in Præpositum, electionem tuam auctoritate apostolica confirmamus.

IDEM ABBATI ET CONVENTUI de Pigavia.

Um bonæ memoriæ Ce. Papæ &c. *Et infra:* Cum judices delegati partes ad suam præsentiam auctoritate apostolica evocassent, memoratus Episcopus Meriburgensis delegatos ipsos suspectos sibi proposuit, & causas suspicionis multiplices assignavit. Consequenter etiam eorum volens judicium declinare, sedem apostolicam appellavit. Sed reversus postmodum, coram eisdem sacramentum calumniæ præstitit, testes produxit, petitis dilationibus & obtentis. Ipsi ergo judices procedentes in causâ, auditis utriusque partis rationibus & plenius intellectis, gesta cum omnia sigillorum suorum unanimine roborata ad sedem apostolicam destinarunt, terminum partibus imponentes quo recepturæ sententiam apostolico se conspectui personaliter præsentarent; ad quem tu personaliter accedens, Episcopus pro se misit dilectos filios H. & B. responsales, qui gesta quæ delegati transmiserant nec publicari debere dicebant nec fidem eis penitus adhibendam, cùm & à suspectis iudicibus & post appellationem legitimè interpositam recepta fuerint & descripta, parte tua contrarium postulante. Quia verò memoratus Episcopus, eò quod juramentum præstitit de calumnia, & à delegatis inducias postulavit, & testes coram eis produxit, appellationi renuntiasse videtur, & eorum examini consensisse, nos habito fratrum consilio in præmissa incidenti quæstione interlocuti fuimus quod deberent quæ coram prædictis iudicibus gesta fuerant publicari, ut secundùm tenorem ipsorum nostra tandem sententia formaretur. *Et infra:* Quia tam per confessiones quàm per attestaciones constitit quòd fide hinc inde data compromissum est in arbitrium Archiepiscopi memorati Magdeburgensis, nos de consilio fratrum nostrorum ipsum arbitrium decrevimus observandum, illis duntaxat exceptis capitulis quæ contra libertatem ipsius monasterij & duarum Capellarum ejusdem in arbitrio sunt expressa; cùm et si sponte volueris, de jure tamen nequiveris sine licentia Romani Pontificis renuntiare privilegio vel indulgentiis libertatis quæ monasterium illud indicant ad jus & proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere, præsertim cùm in ultimæ commissionis

Lib. 1. epist. 117. 118. Cap. Cùm tempore. De arbitris.

Lib. 1. epist. 58.

Lib. 1. epist. 190. Cap. Ex ore. De his quæ fi. amaj. par. Cap. pauli.

litteris contineatur expressum quod prædecessor noster C. super renuntiatione à te super privilegio & aliis scriptis facta nullum tibi vel successoribus tuis aut etiam monasterio & duabus Capellis de Pigavia præjudicium voluit generari.

TITULUS XVII.

De circumventis.

Idem Lucensi Episcopo & Abbati de Molon.

Cum illius vicem non suffragantibus meritis geramus in terris de cujus vultu prodit iudicium & vident oculi æquitatem &c. *Et infra*: Si vobis constiterit Abbatem ipsum Cellæ novæ ad sedem apostolicam, antequam Episcopus in eum suspensionis & excommunicationis & in monasterium interdicti sententias tulerit, legitimè appellasse vel esse à jurisdictione ipsius Auriensis Episcopi exemptum, eo non obstante quod Abbas ab Episcopo, sicut dicitur, circumventus præter fratrum suorum consensum ei obedientiam repromisit, cum fraus & dolus ei patrocinari non debeant, sententias illas iudicetis appellatione remota penitus non tenere. Alioquin faciatis eas per censuram ecclesiasticam inviolabiliter usque ad satisfactionem congruam observari. Quod si fortè Abbas ipse in exemptionis probatione defecerit, nec legitima se poterit præscriptione tueri, licet probet se ante dictas sententias appellasse, nihilominus tamen monasterium ipsum Auriensi iudicetis Ecclesiæ subiacere, in cujus diocesi est fundatum. Similiter eo in appellationis probatione deficiente, si vobis de exemptione vel legitima præscriptione constiterit, tam Abbatem quam monasterium ab eisdem Episcopi & Ecclesiæ ipsius super hoc impetitione penitus absolvatis.

*IDEM ARCHIEPISCOPO
& Præposito sancti Andreæ.*

Lib. 1. epist.
84.

Cum universorum fidelium ab ipso Domino Jesu Christo pastoralis sit nobis cura commissa, sollicitudini nostræ dinoscitur expedire ut sic debeamus quoslibet in suis rationibus confovere quod aliorum jura in conspectu Ecclesiæ dispendium non sustineant, sed firma & illibata debeant permanere. Intelleximus siquidem dilecto filio G. Canonico sancti Johannis in Leodio referente quod cum & ipse & L. Clericus, ducti quadam ani-

mi levitate, permutationem præbendarum suarum inter se tractare coepissent, quia utilitatem utriusque imminere credebant, tandem idem L. Clericus occasione dictæ permutationis, præbenda ejusdem G. quam in Ecclesia beatæ Mariæ Namurcensis habebat, cuidam suo consanguineo assignata, præbendam sancti Bartholomæi, quam sæpedito G. promiserat, nequaquam voluit resignare, & sic idem G. (ut asserit) sua spe remansit omnino frustratus. Cum igitur deceptis & non decipientibus jura subveniant, fraus etiam & dolus nemini debet patrocinium impertiri, licet ipsi de se non possent ecclesiastica beneficia permutare, ut tamen simplicitati venia tribuatur, discretionis vestræ per apostolica scripta mandamus quatenus si vobis constiterit prætaxatum G. taliter fuisse deceptum, ab ipsa Namurcensi præbenda, quam diu dicitur possedisse, amoto consanguineo ipsius L. vel quolibet alio illicito detentore, eandem sublato appellationis obstaculo G. faciatis restitui memorato, & eundem ipsius pacifica possessione gaudere.

TITULUS XVIII.

De his quæ vi metusve causa geruntur.

Idem Decano & Subdecano Lincolnensi.

Ad audientiam nostram dilecto filio magistro He. significante pervenit quod cum Ecclesiam de Chevele auctoritate sedis apostolicæ canonicè fuisset adeptus, & aliquandiu pacificè possedisset, gravissimo tandem Regis metu quod eam resignaret jurare coactus, eam in eorum ad quos pertinebat manibus resignavit. Quia verò quæ vi metusve causa fiunt, carere debent robore firmitatis, mandamus quatenus si eundem magistrum eo metu ad resignationem faciendam vobis constiterit fuisse coactum qui potuerit vel debuerit cadere in constantem, non obstante juramento prædicto, quo non ad repetendum sed ad resignandum solummodo tenebatur, præfatam Ecclesiam ei per censuram ecclesiasticam sublato appellationis obstaculo restitui faciatis.

*IDEM MASSILIENSI ET AGATENSI
Episcopis.*

Cum dilectus filius Abbas de * Feren-
dillo &c. *Et infra*: Quia constitit
nobis

Lib. 2. epist.

21.

* Leg. Florentia.

Nam causa Ab-

batis de Feren-

tullo extrac lib.

1. epist. 377.

nobis de voto emisso & præstito juramento à Canonicis insularum quòd regulam Cisterciensem observarent, non obstante violentia quæ proponebatur illata, cum neque metum mortis continerit neque corporis cruciatum, & ideo non debuerat cadere in constantes, nec obistente dolo quo se proponebant fuisse seductos, cum talis dolus non tam ad circumventionem Abbatis de Floreia quam ad fatuitatem eorum debeat retorqueri, super restitutione petita silentium de consilio fratrum nostrorum duximus eis sententialiter imponendum.

TITULUS XIX.

De licitis & illicitis juramentis.

Idem Hugoni Comiti & Marsueto Pisano Canonico.

Significante dilecto filio Rubeo cive Pisano ad nostram noveritis audientiam pervenisse quòd cum domum suam cum horto Gal. Pisano civi pro **CCLII.** libris pignori obligasset, & promississet, cautione præstita juramenti, quòd nisi domum ipsam statuto inter eos termino recolligeret, eundem creditorem ulterius super ea minime molestaret, infra statutum tempus per certum & fidelem nuntium pecuniam remisit: quam idem nuntius, infideliter agens, sicut ei inunctum fuerat, non persolvit. Cumque postmodum prædictus R. ab Imperatore captus pariter & detentus multa pericula sustinuerit & labores, nec dicto G. satisfacere potuerit, ut debebat, nunc per Dei gratiam libertati pristina restitutus, paratus est pecuniam reddere creditori; licet ipse prorsus eam recusaret recipere, quia ei non eam statuto termino persolvit. Cum igitur pactum commissoria sit in pignoribus improbatum, & quantum in eo fuit, prædictus R. juramenti debitum adimpleverit, cum per eum quem certum & fidelem nuntium sperabat pecuniam remiserit termino constituto, & dum in imperiali fuit captione detentus, satisfacere non potuerit creditori, devotioni vestrae presentium auctoritate mandamus quatenus si præmissis veritas suffragatur, prædictum creditorem, ut sorte contentus existat, pensionibus præfati pignoris computatis in sortem, & domum ipsam & hortum præfato R. omni postposita dilatione resignet, per censuram ecclesia-

Tom. I.

sticam pacto vel tali juramento nequam obstante, ammonitione præmissa, sublato contradictionis & appellationis obstaculo, compellatis

*IDEM * ARCHIEPISCOPO Armeriensi.*

* Amelienf. Episcopo.

Sicut nostris est auribus intimatum, Ecclesia dudum Tudertina vacante, ipse Canonici & venerabilis frater noster Episcopus videns quòd cum eis, dum in minori esset officio constitutus, juramenta quædam in damnum episcopalis juris fecerunt priusquam de Pontificis electione tractatus aliquis haberetur; quæ utrum servari debeant, cum ex eis præsertim contingeret episcopales redditus minorari, tanquam vir providus & discretus olim nos idem duxit Episcopus consulendos. Nos ergo saluti ejus paternam volentes sollicitudine providere, pro juratione incauta imponi sibi fecimus penitentiam congruentem. Et nihilominus attendentes quòd juramentum, non ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum, & quòd non juramenta sed perjurya potius sunt dicenda quæ contra ecclesiasticam utilitatem attentantur, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus quatenus personaliter ad Ecclesiam Tudertinam accedens, quod in damnum episcopalis juris repereris taliter attentatum, nostra suffultus auctoritate in statum debitum appellatione remota reducas, faciens quòd decreveris &c.

Idem illustri Regi Aragonum.

EX tenore litterarum tuarum nobis innotuit quòd quidam consiliarij tui, quin immo potius deceptores, tuum animum induxerunt ut jures, inrequisito assensu populi, usque ad certum tempus patris tui conservare monetam, quæ tamen circa mortem ipsius fuerat legitimo pondere defraudata. Quoniam autem eadem moneta est adeo diminuta & minoris valoris effecta quòd grave propter hoc in populo scandalum generatur, tu quod egeras indiscretè, discretè cupiens revocare, ac necessitati populi satisfacere, ab observatione juramenti prædicti, ex quo tibi & regno tuo metuis grave periculum imminere, postulasti suppliciter à nobis absolvi. Super hoc verò diligens indagator veritate comperta potuisset facile intueri quòd non tam erat absolutio necessaria quam interpretatio requiren-

DD d d

Cap. Sicut nostris. de constitutionib. in tercia collect.

Lib. 1. epist. 31. Cap. significante. de pignorib.

Lib. 1. epist. 28.

da. Quoniam cum juramentum fecisti, monetam aut falsam aut legitimam esse credebas. Si falsam, (quod de regia serenitate non credimus) juramentum fuisset illicitum & nullatenus observandum, & pro eo tibi esset poenitentia injungenda, cum juramentum, ut esset iniquitatis vinculum, non fuerit institutum. Si vero ipsam legitimam esse credebas, juramentum licitum fuit, & usquequaque servandum. Et ut irreprehensibiliter observetur, consulimus & mandamus ut reprobata moneta quæ à legitimo pondere fuerat diminuta, alia sub nomine patris tui moneta cudatur, quam ad legitimum pondus reducas secundum eum statum quem tempore patris tui habuerit meliorem, ita quod & antiqua moneta, quæ ab illo statu falsata non fuerat, cum ea pariter expendatur. per quod dispendium vitari possit & juramentum servari.

TITULUS XX.

De eodem & notoriis & canonica purgatione.

Idem Neapolitano Archiepiscopo.

Lib. 1. epist.
45.

AD nostram noveris audientiam pervenisse quod dudum à te quasi per extorsionem tale fuit præstitum juramentum quod in omni causa deberes ordinem judicarium observare. Verum quoniam secundum traditiones canonicas manifesta accusatione non indigent nec in eis est ordo judicarius observandus qui debet in aliis observari, neque tu, quando sub præmissis tenore jurasti, habebas in mente ut propterea venires contra canonicas sanctiones, alioquin non juramentum sed perjurium potius extitisset, nec aliqua ratione servandum, nos juramentum tuum benignius volentes interpretari, ita quod consoner canonicis institutis, fraternitati tuæ auctoritate præsentium intimamus quod in manifestis & notoriis ratione juramenti præmissi non credimus te teneri servare subtilitatem ordinis judicarij, quam in his non servari per omnia ipsa quoque juris ratio postulat & requirit. Unde videbitur, nec immerito, subtiliter intuenti de ordine judiciorum procedere ut in præmissis non per omnia ordo judicarius observetur, quamquam & secundum approbatum intellectum scripturæ divinæ rectè possit intelligi quod jurasti tu in omnibus causis ordinem judi-

ciarium observares, in illis videlicet in quibus est ordo judicarius observandus. Sic ergo faciens & juramenti tenorem servabis, & instituta canonica non omittes.

Idem C. quondam Hildesheimensi Episcopo.

Miramur non modicum & non sine ratione movemur quod contra nos ausus es ponere os in cælum, asserens quod contra te nec citatum nec convictum non fuerat sententia proferenda. Sed ecce in quo alterum judicas, te ipsum condemnas, cum tuum non fuerit de superiori temerè judicare, & in eo quod excusationem tuam immo potius accusationem nostram allegas, tertium membrum omiseris, cum in manifestis non sit ordo judicarius requirendus. Verum utrum excessus tuus fuerit manifestus, conscientia tuæ relinquimus discernendum, cum non potuerit esse occultum quod tam publicè factum fuit & per totam Teotoniam publicum. Tu etiam confessus videris de crimine, cum in litteris ad nos directis, quas adhuc apud nos in testimonium reservamus, Herbipolensem te præsumpseris Episcopum appellare.

Vide lib. 2.
epist. 104.

*IDEM ARCHIPRESBYTERO
sancti Andreae Pallianensis.*

QUAM sit grave crimen in Clericis gloriari cum malefecerint & in rebus pessimis exultare nullus sanæ mentis ignorat. Accepimus sanè, quod non sine dolore referimus, quod cum Ricus de Serrone R. filiam suam cuidam Iohanni nomine tradiderit in uxorem, Petrus Diaconus Ecclesiæ sancti Petri, filius sacerdotis, non erubuit publicè profiteri se prædictam feminam carnaliter cognovisse. Unde factum est quod prædictus vir ad propria eam remitteret cui fuerat matrimonialiter copulata. Quapropter per apostolica scripta mandamus quatenus si tibi constiterit de præmissis, omni contradictione & appellatione cessantibus præfatum ab officio & beneficio suspendere non postponas, compellens virum ut uxorem suam recipiat, eique sicut justum est officium exhibeat maritaliter.

Lib. 1. epist.
145.

Idem Exoniensi Episcopo.

TUA nos duxit fraternitas consulendos si de Clericis publicè concubinas habentibus, qui quando conveniuntur à te, se esse concubinarios diffitentur,

Lib. 2. epist.
265.

nec apparet contra eos legitimus accusator, credendum sit testimonio bonorum virorum inter quos vivere dinoscuntur. Nos igitur consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si crimen eorum ita publicum est ut meritò debeat appellari notorium, in eo casu nec accusator nec testis est necessarius, cum hujusmodi crimen nulla possit tergiversatione celari. Si verò publicum est, non ex evidentia, sed ex fama, in eo casu ad condemnationem sola testimonia non sufficiunt, cum non sit testimonii sed testibus judicandum. Sed si de Clericis illis talis habeatur suspicio ut ex ea scandalum in populo generetur, licet contra ipsos non apparuerit accusator, tu tamen eis canonicam potes purgationem indicere; quam si præstare noluerint, vel defecerint in præstanda, eos canonica poteris animadversione punire.

*IDEM SENONENSI
Archiepiscopo.*

Lib. 2. epist. 63.

QUONIAM ex dictis testium multa erat præsumptio contra Decanum Nivernensem, utpote cum esset manifestè probatum eum familiaritatem hæreticorum non solum habuisse, sed etiam captasse scienter, cum publica etiam laboraret infamia, & tantum suscitatum esset scandalum contra ipsum quòd non posset canonica purgatione deleri, nec ipsum absolvere, nec purgationem quam obtulerat ab initio, & tunc etiam offerebat, recipere noluit, sed ipsum cum litteris tuis ad sedem duxisti apostolicam destinandum, intelligens quòd ex concessa nobis plenitudine potestatis citra pœnam canonicam dispensare possumus & ultra eam rigorem severitatis attingere. Ceterum ei postmodum in nostra præsentia constituto communem audientiam in consistorio nostro concessimus, ubi se multipliciter nisus est excusare, illud præsertim allegans, quòd cum non apparente accusatore legitimo purgationem offerret, testes contra eum non fuerunt aliquatenus admittendi. Nos igitur litterarum scientiam & honestatem morum in te pariter attendentes, licet ecclesiastica constitutio tales ab officio tantum usque ad purgationem canonicam doceat suspendendos, quòd tamen etiam eum à beneficio propter immanitatem criminis, ut credimus, suspendisti, nolimus improbare, nec illud etiam propter causam improbamus eandem, quòd licet nullus contra

Tom. I.

eum accusator legitimus compareret, ad detergendam tamen hujus pestiferæ mortis immo mortiferæ pestis radicem, ex officio tuo fama publica deferente voluisti plenius inquirere veritatem. Attendentes autem vulgatam infamiam, grave scandalum, & vehementem suspicionem ex testium dictis obortam, quia contra eundem Decanum facere videbantur, cum propter eorum quodlibet ei esset purgatio injungenda, & servantes & mollientes rigorem fratrum nostrorum Archiepiscoporum & Episcoporum apud sedem apostolicam existentium, purgationem quartadecimæ manus sui ordinis ei duximus injungendam. Ipsum igitur ad te cum litteris apostolicis remittentes, ut ibi purgaretur ubi noscitur infamatus, mandamus quatinus ascitis tecum Nivernensi & Parisiensi Episcopis, indictam ei à nobis purgationem accipias, ita tamen ut qui ad ejus purgationem accesserint comprobendam, sint fide catholici, vita probati, qui conversationem & vitam ipsius non tam moderno tempore noverint quam transacto. Purgatione verò recepta, beneficium ei restituere non postponas, ne cogatur victus in cleri opprobrium mendicare. In pœnam autem familiaritatis illius quam cum hæreticis scienter habuisse dinoscitur, eum ab officio volumus manere suspensum, donec scandalum sopiatur; ita tamen ut publicè familiaritatem hæreticorum abjuret. Præcipias insuper ipsi districtè ut in prædicta & aliis villis circumpositis profiteatur & prædicet fidem catholicam, ac confundat & detestetur hæreticam pravitatem, sic deinceps vitam suam bonis adornans operibus ut infamia convertatur in famam, & omne scandalum & suspicio de catholicorum mentibus evellatur. Quòd si forsan in purgatione defecerit, eum ecclesiasticæ distinctionis mucrone percillas, & ab officio beneficioque depositum ad agendam pœnitentiam in arcem monasterium retrudere non omittas.

Idem Bisuntio Archiepiscopo.

LICET in beato Petro Apostolorum

Lib. 1. ep. 276.

DDdd ij

nonnullæ sint culpæ in quibus est culpa relaxare vindictam. Sanè cum olim ex litteris G. Decani, C. Cantoris sancti Stephani, Iohannis Salinensis, T. de Grahi, & plurium aliorum Canonicorum Ecclesiæ Bisuntinæ ad apostolicæ sedis audientiam pervenisset te varia crimina commississe, ac ab eis fuisse per easdem litteras super perjurio & crimine simoniæ & incestu delatum, felicitis recordationis C. Papa prædecessor noster servata iudiciali gravitate tibi certum terminum assignavit quo, responsurus objectis, apostolico te conspectui præsentares. Cum autem tu juxta tenorem factæ tibi citationis ad sedem apostolicam accessisses, te & dilectis filiis Io. & C. Archidiaconis apud sedem apostolicam constitutis, expectavimus aliquandiu si qui forsitan contra te procederent, & quæ de te litteris intimaverant, proponerent in scribendo. Ceterum cum nec unus etiam appareret qui te impeteret de prædictis, ne aliquid de contingentibus omittere videremur, prædictis Archidiaconis vocatis ad præsentiam nostram, & in nostra & fratrum nostrorum præsentia constitutis, quæstivimus diligenter si quid super prædictis adversus te pro se vel aliis proponere vellent, & quod scripserant, legitimè demonstrare. Ipsi autem quod non proposito accusandi hoc scripserant responderunt, sed quia tu super quibusdam incorrigibilis videbaris, quædam de te sedi apostolicæ duxerant intimanda, sed nuntius qui pro litteris impetrandis accessit, mandati formam præsumpsit excedere. Nos igitur famæ tuæ consulere cupientes, dictis Canonicis contra te super prædictis silentium duximus imponendum, ne te de cero eis super ipsis accusare liceat vel infamare, illius sequentes exemplum qui cum muliere dixisset, *Nemo te condemnavit, mulier?* & illa, *Nemo, Domine, Nec ego,* inquit, *te condemnabo. Vade, jam amplius noli peccare.* Quia verò prædicti Canonici citra vinculum inscriptionis desistere voluerunt, eis de juris permissione id non duximus imputandum. Ne autem in absolutione tua nimis procedere videamur, quamvis potius in odore bonæ opinionis cœpiscoporum nostrorum quam eorum infamia delectemur, venerabili fratri nostro Cabilonensi Episcopo & dilecto filio Abbati de firmitate inquisitionem famæ tuæ duximus committendam.

TITULUS XXI.

De inquisitione culparum.

Idem Neapolitano Archiepiscopo & C. sancti Laurentij in Lucina Presbytero Cardinali apostolicæ sedis Legato.

Nihil est penè quod magis debeat formidare prælatus quam vitium negligentia: quia si juxta testimonium veritatis de omni verbo otioso in die iudicij rediturus est rationem, quanto magis de omni bono neglecto, cum eum etiam qui opus Dei fecerit negligenter scripturæ divinæ sententia maledicat. Heli namque summus sacerdos, licet in se ipso bonus existeret, quia tamen filiorum excessus efficaciter non corripuit, & in se pariter & in ipsis animadversionis divinæ vindictam excepit, dum filiis ejus in bello peremptis, ipse de sella corruens fractis cervicibus expiravit. Ad corrigendos igitur subditorum excessus tanto diligentius debet prælatus assurgere quanto damnabilius correctionem eorum negligeret; contra quos, ut de notoriis excessibus taceatur, etsi tribus monitis procedere possit, per accusationem videlicet, denuntiationem, & inquisitionem ipsorum, ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, sicut accusationem legitimam præcedere debet inscriptio, sic & denuntiationem caritativa correctio, & inquisitionem clamorosa debet insinuatō prævenire. *Descendam* (inquit Dominus) *& videbo utrum clamorem qui venit ad me, opere jam compleverint.* Tunc enim clamor pervenit ad prælatum, cum per publicam famam aut insinuationem frequentem subditorum sibi referuntur excessus, & tunc debet descendere & videre, id est, mittere & inquirere utrum clamorem veritas comitetur. Si autem juxta canonicas sanctiones, si quid de quocumque clerico ad aures prælati pervenerit quod eum justè possit offendere, non facile credere debet, nec ad vindictam eum res accendere debet incognita, sed coram Ecclesiæ suæ senioribus diligenter est veritas perscrutanda, ut si rei poposcerit qualitas, canonica distinctio culpam feriat delinquentis, non tanquam idem sit auctor, accusator, & iudex, sed quasi fama deferente vel denuntiante clamore officij sui debitum exequatur, eo semper adhibito moderamine,

Lib. 2. ep. 169.

ut juxta formam judicij, sententiæ quæ forma dicitur.

*IDEM CANTVARIENSI
Archiepiscopo.*

Cap. Dilectus
de simonia.

Dilectus filius magister Andreas nuntius tuus pro parte tua fecit in audientia nostra proponi quòd cum Cantuariensem diocesim secundum consuetudinem prædecessorum tuorum visitas, ut quæ corrigenda sunt corrigas, & statuas quæ secundum Deum videris statuenda, in monasteriis & canonicis regularibus & religiosis locis pullulasse repereris simoniacam pravitatem, ita ut in eis multi sint pretio recepti qui potiùs gratis recipi debuissent, immo etiam ad religionis observantiam invitari. Dubitas igitur utrum quia multitudo reperiatur in causa, severitati fit aliquod detrahendum, an in tales exercere debeas rigorem canonicæ disciplinæ. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd si adversus eos qui labe fuerint hujusmodi maculati accusatio coram te fuerit canonicè instituta, postquam crimen ordine fuerit judiciaria comprobatum, tam in dantes quàm in recipientes canonicæ severitatis exerceas ultionem. Quòd si de hoc tibi per solam inquisitionem constiterit, eos qui per simoniacam pravitatem in locis talibus sunt recepti, ab illis amotos ad agendam poenitentiam ad monasteria dirigas arctiora. Abbatibus autem, Abbatissis, Prioribus, prælatis quibuslibet, & officialibus eorundem injungas poenitentiam competentem, & donec illam peregerint, eos à sacrorum ordinum executione suspendas. Studeas autem omnibus per Cantuariensem provinciam sub interminatione anathematis auctoritate tam tua quàm nostra districtiùs inhibere ne talia præsumant ulterius attentare, sed illud dumtaxat gratanter accipiant quod sine taxatione fuerit gratis oblatum, injungens Episcopis ut hanc ipsam formam per suas dioceces studeant observare.

TITULUS XXII.

Quæ probationes in simonia productæ recipiantur.

Idem Priori sancti Victoris, magistris L. Bononiensi & Vh. Mediocensi Canonicis.

Lib. 2. epist.
160.

Licet Heli sacerdos in se ipso &c. Et infra. Cum igitur de Abbate Pom-

posiano ea nobis frequentes insinuata fuissent quæ ab honestate regulari nimium dissonabant, inquisitionem eorum viris prudentibus commissimus faciendam, qui cum minimè processissent, ad iteratum sæpe clamorem de communi fratrum nostrorum consilio citavimus ad præsentiam nostram Abbatem & monachos, ut per nos ipsos causa morbi plenius inquisita, plagam ipsam meliùs curarem. Eis igitur ad nostram præsentiam accedentibus, quidam ex Monachis nobis ipsum Abbatem de simonia, perjurio, dilapidatione, ac insufficientia detulerunt. Contra quos cum idem Abbas exciperet quòd denunciationem hujusmodi fraterna correctio secundum regulam evangelicam non præcesserat, & idem constanter assererent quòd correctionem hujusmodi præmississent, licet ad id probandum duorum monachorum juramenta fuissent exhibita, quia tamen super hoc ipso necdum contendere desistebant, nos, ut prædiximus, frequentibus clamoribus excitati, ex officio nostro maluimus inquirere de præmissis, omnes omnino monachos, qui vel cum ipso vel contra ipsum Abbatem accesserant, juramenti vinculo astringentes ut de propositis plenè quam scirent exponerent veritatem, quorum depositiones in scriptis redactæ cum publicatæ fuissent, super illis cœperunt multipliciter disputare. Quia verò tum ex assertione monachorum, tum ex Abbatis confessione cognovimus quòd idem Abbas non modicam summam pecuniæ relictam à prædecessore suo totam expenderat, & in alia summa majori monasterium obligaverat, nos eum juxta canonicas & legitimas sanctiones propter has & alias præsumptiones quasi de dilapidatione suspectum ab administratione abbatiæ duximus suspendendum. Et quia per testes simonia multis modis contra ipsum Abbatem videbatur esse probata, ipse contra testes multas exceptiones proposuit, super quibus utrinque fuit multipliciter disputatum, aliis asserentibus in crimine simoniæ, sicut in crimine læsæ majestatis, omnes indifferenter tam infames quàm criminosos non solum ad accusandum sed ad testificandum etiam admittendos, cum ad instar publici criminis & læsæ majestatis procedat accusatio simoniæ, multis super hoc & legibus & canonicis allegatis, aliis è contrario respondentibus quòd licet hæc duo crimina quantum ad accusationem quasi paria judicentur, dif-

DD dd iij

ferunt tamen in multis, cum alia poena in uno & alia pro altero inferatur, & inter personas accusatorum & testium sit utique distinguendum, cum non per accusatores sed testes crimina comprobentur, multis super hoc & rationibus & argumentis inductis. Ne vero vel innocentiae puritas confusa succumbat, vel simoniae pravitas effugeret impunita, nos aequitate pensata, nec omnes exceptiones contra testes oppositas duximus admittendas, nec repellendas duximus universas, sed illas duntaxat probandas admisimus quae forte probatae non de zelo iustitiae, sed de malignitatis fomite procedere viderentur, conspirationes scilicet & inimicitias capitales. Ceteras autem exceptiones appositae, ut furti, adulterij, & huiusmodi, propter immanitatem haereticis simoniacae, ad cuius comparationem omnia crimina quasi pro nihilo reputantur, duximus repellendas: quoniam etsi fidem testium debilitarent in aliquo, non tamen evacuarent ex toto; praesertim cum alia contigerit adminicula suffragari. Ad probandas ergo exceptiones admissas Abbas quoddam protulit instrumentum &c.

TITULUS XXIII.

De testibus ad exceptiones probandas & infamiam alicujus purgandam productis.

Idem Archiepiscopo.

Lib. 1. epist.
313.

DE testibus qui ad exceptionem probandam a partibus inducuntur tuam nos duxit fraternitas consulendos, utrum cogendi sint super principali etiam negotio ferre testimonium veritati, & an illi sint sicut ceteri testes examinandi distincte qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur. Super hoc igitur fraternitatem tuam in Domino plurimum commendantes, quae in dubiis apostolicae sedis vult certificari rescripto, taliter ad proposita respondemus, quod si testes inducti jam sint ad exceptionem solummodo comprobendam, cum super ea tantum juraverint dicere veritatem, super principali non debent audiri nec cogi testimonium perhibere, utpote super quo deponerent non jurati. Si vero cum ad probandam exceptionem peremptoriam ab alterutra parte inducuntur, reliqua pars super principali etiam eos deponere forte petierit, & ut cogantur super toto negotio dicere ve-

ritatem, sacramento eos postulaverit obligari, ad id sunt sine dubitatione cogendi, nisi forsan sufficiens productio testium super principali facta jam fuerit, vel renuntiatum a partibus, vel depositiones testium fuerint publicatae. Illi vero qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur, id solum tenentur juramento firmare, quod veritatem eum credant juramento dicere qui purgatur.

TITULUS XXIV.

De testibus ante litem contestationem productis & appellatione.

Idem Abbati sancti Proculi & magistro I. Canonico Bononiensi.

AD hoc Deus in apostolica sede nos constituit totius Ecclesiae magistratum ut quia secundum scripturam sententiam fecit Deus hominem rectum, sed ipse se infinitis immiscuit quaestionibus, ad eam nodi quaestionum difficiles referantur, suo recto iudicio dissolvendi. Ad apostolatus quippe nostri notitiam literarum vestrarum insinuatione pervenit quod cum causa quae inter B. & R. uxorem ejus vertitur a dilecto filio nostro G. sanctae Mariae in Porticu Diacono Cardinale, tunc apostolicae sedis Legato, vobis commissa fuisset sine debito terminanda, viro ipso ad vos ad instantiam mulieris saepius convocato, tandem R. patrum suum in causa ipsa coram vobis constituit responsalem. Qui assignata sibi die ut libello responderet uxoris, (quo virum a separatione thori, & ut dotem suam reciperet, de adulterio accusabat) qui (*patruus scilicet*) donec advocatus ejus, qui absens erat, rediret, inducias postulavit. Quibus ad diem certam obtentis, iterum propter eandem causam dilationes similes impetravit. Cum autem tertio dilationes huiusmodi cum instantia petens, obtinere non posset, publice proclamavit se nunquam coram vobis aliter responsurum, nec quod aliter suam vobis praesentiam exhiberet. Unde duobus fere mensibus sic impedito causae principio & progressu, cum vobis dictus procurator illudere videretur, testes mulieris habito consilio receptis, & allegationibus insuper praebuistis audientiam. Quo facto, dictus procurator ad praesentiam vestram accedens dixit se respondere paratum, velle negotio interesse. Qui sibi die statuta, cum videretur libello de quo

Lib. 1. epist.
362.

præmissimus responsurus, restitutionem uxoris ex parte viri prius fieri postulavit, & ne secus fieret, ad sedem apostolicam vocem appellationis emisit. Verum quia mulier ipsa dicebat se virum habere suspectum, vel quia in domo ejus coacta fuerat se adulteratam coram pluribus confiteri, vel quia meretricem publicè detinebat, ex qua etiam prolem susceperat, sicut evidentiæ facti & fama viciniae demonstrabat, (super quo etiam testes produxerat, & alios parata erat ad hoc ipsum probandum inducere) ab ipso procuratore quaesistis an vellet de mulieris impunitate cavere. Qui dixit super hoc se de consilio responsurum. Sed ad diem statutam neque respondit, neque se vestro conspectui præsentavit. Quin etiam ad illum diem citatus se asseruit, nisi prius advocatus ejus rediret, nullatenus responsurum, sicut nuntius vester juramento firmavit. Unde iterum testes mulieris de prudentium virorum consilio recepistis, & attestacionibus publicatis diligenter audistis quæ fuerunt ipsius nomine allegata. Quia verò cum de ferenda sententia cum jurisprudentibus tractaretis, diversorum invenistis diversa consilia, (quibusdam dicentibus appellationi simpliciter deferendum, aliis autem appellationi deferendum non esse, nonnullis etiam asserentibus appellationem nullatenus tenuisse, cum mulier non sit viro restituenda suspecto, nisi de impunitate sufficienti præstita cautione) vos in tanta varietate nos consulere voluistis qualiter esset in hoc negotio procedendum. Nos ergo de fratrum nostrorum consilio consultationi vestrae taliter respondemus, quòd licet ordo judicarius in aliis controversiis observandus, in matrimonialibus causis non usquequaque servetur, quia tamen in præsentis negotio non est actum de fœdere matrimonij, sed de crimine adulterij, per quod ad separationem conjugum non ad conjunctionem intenditur, cum lite non contestata testes fuerint recepti, & attestaciones publicatæ, sive deferendum sive non deferendum appellationi fuisset, non est ad diffinitivam sententiam procedendum, potuit tamen præfatus R. propter contumaciam excommunicationis vinculo innodari.

Idem Constantiensi Episcopo.

Lib. 1. ep. 543.
Cap. Quod ad
deient. & re
jud.

Quid ad consultationem quam &c. Et infra. Si autem quod à nobis postulasti, utrum appellationi sit clerici defe-

rendum qui purgationem indictam sibi per sententiam, & ad ipsius receptionem terminum competentem, puta xx. dies vel amplius sine contradictione recipiens, & ad diem veniens consequenter appellat, causam non exprimens appellandi, nec sit locus nisi suscipiendæ purgationi & executioni sententiæ, à cujus latatione ac purgatione injuncta ultra decennium dicitur effluxisse, taliter credimus respondendum, quòd cum post xx. dierum spatium sententia in auctoritatem rei transeat judicata, qui ad provocationis subsidium infra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit, cum per hoc videatur per interpretationem juris lata sententiæ paruisse, præsertim ubi causa non redditur appellandi, sed nec executionem ipsius sententiæ ideo convenit retardari, licet ad hoc agendum quadrimestre tempus regulariter sit statutum, quia id artari potest nonnunquam à sedente in medio & etiam prorogari, & quòd ab initio sponte recipit terminum breviorum, imputare sibi potest & debet, cum ex hoc videatur amplioris beneficium contempnisse. Unde talis non audietur appellans, nisi adversus eum modus executionis canonicus excedatur.

*IDEM SANCTI AVGVSTINI
& sancti Gregorij Prioribus
Cantuariensibus.*

Dilecti filij I. & H. nuntij Ecclesiæ Cantuariensis nobis humiliter retulerunt quòd cum pro causa quæ inter Priorem & monachos & venerabilem fratrem nostrum Cantuariensem Archiepiscopum vertitur, ab ipsis Priore & monachis mitterentur, idem Archiepiscopus post iter arreptum in eos excommunicationis sententiam promulgavit. Cum autem plus sit ad sedem apostolicam facto provocare quam verbo, & ipsis propter prædictam causam ad Romanam Ecclesiam venientibus intelligatur ad sedem apostolicam provocatum, mandamus quatenus si verum est quod asseritur, dictos I. & H. appellatione postposita denuntietis excommunicationis vinculo non teneri.

Ex decretis ejusdem.

Licet is cui causa committitur appellatione remota non possit eam alij sine provocationis obstaculo delegare, si tamen delegatus aut judex quisquam non tam cognitionem quam executionem ad

Lib. 1. epist.
351.

L

aliquem certum articulum alterum deputaverit, ab eo, nisi modum excedat, non liceat appellari, dummodo de partium deputer vel recipiatur assensu. Quod si delegatus à nobis vel litis exordium, vel causæ finem, nedum totum negotium, ei duxerit committendum, ab ipso tanquam à iudice licetè provocetur, cum & lis ante iudicem debeat contestari, & causa per iudicium diffiniri.

TITULUS XXV.

De officio iudicis delegati.

Cap. Sape. de appell.

Sæpe contingit quod cum ad nostram audientiam appellatur, propter defectum partis alterius neque per se neque per responsalem idoneum appellationem interpositam prosequentis, vel forsitan ex malitia responsalis mandatum procuratorium occultantis, lites quæ de facili poterant terminari, remaneant indecisæ, cum frequenter juris quæstio moveatur cujus apud nos probationes necessariae non existunt, & interdum etiam facti quæstio de levi posset partibus presentibus comprobari. Unde licet in Lateranensi Concilio fuerit constitutum ut si in quocumque negotio aliquis appellaverit, & eo qui appellatus fuerit veniente, qui appellavit venire neglexerit, competentem illi reparationem faciat expensarum, ut hoc saltem timore deterritus in gravamen alterius non facilè quis appellet. Quia tamen propter hoc quæstiones nihilominus prorogantur, volentes ut finis litibus imponatur, & ne fraus & dolus alicui suffragentur, de consilio fratrum nostrorum presenti decreto statuimus ut si huiusmodi appellatio vel à iudice recepta, vel à parte fuerit approbata, post terminum appellationi præfixum, edicti peremptorij vires obtineat, ita videlicet ut ex tunc in absentem partem procedatur ac si peremptoriè vocatus ad iudicium extitisset. Quod si forsitan interposita provocatio malitiosè recepta vel approbata non fuerit, cum constiterit legitime provocatum, nihilominus eam vigorem volumus obtinere. Salvis constitutionibus de provocationibus post sententiam promulgatis, quibus appellationes suas prosequi non curantibus post terminum appellationi prosequendæ præfixum rata maneat sententia quæ fuerat appellatione suspensa. Quicquid autem contra citationem peremptoriam posset ab absente proponi, adversus

appellationem huiusmodi valeat allegari. Si quis autem terminum appellationis præveniens tacita veritate literas reportarit, & careat impetratis, & poenam contumaciæ non evadat.

Idem magistro Apollinari.

Brevi sedem apostolicam sciscitatus Lib. 1. epist. 389. Res quæstione utrum ille qui iura alicujus Ecclesiæ servare ac pro posse defendere juramento tenetur, si necessitate imminente sub debito juramenti ad hoc fuerit requisitus, & nolens hoc facere, ad sedem apostolicam duxerit appellandum, perjurij reatum incurrat. Nos autem quæstioni tuæ taliter respondemus, quod in hoc articulo appellatorem à perjurio talis appellatio non excusat, immo, nisi aliqua difficultas obstat, propter quam non possit requisitus Ecclesiæ subvenire, culpa perjurij potius irretitur.

TITULUS XXVI.

De crimine usurarum.

Idem omnibus prelati in regno Francia constitutis.

Quam periculosum sit vitium usurarum discretionem vestram non credimus ignorare, cum præter constitutiones canonicas quæ in eorum odium emanarunt, per prophetam detur intelligi eos qui suam dant pecuniam ad usuram à tabernaculo Domini repellendos, & tam in novo quam in veteri testamento prohibita sint usurae, cum veritas ipsa præcipiat, *Mutuum date, nil inde sperantes*, & per prophetam dicatur, *Usuram & omnem super abundantiam non accipias*. Inde est quod universitati vestræ mandamus quatinus manifestos usurarios, eos maxime quos usuris publicè renuntiasse constiterit, cum aliquis eos convenerit de usuris, nullius permittatis appellationis subterfugio se tueri.

Idem Mutinensi Episcopo.

Dudum ex parte tua recepimus quæstionem, quod quidam usurarij tuæ diocesis eos quibus dant pecuniam ad usuram præstare faciunt juramentum quod usuras non repetant, & super his solverint nullam moveant quæstionem. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, ut usurarios ipsos monitione præmissa & per censuram ecclesiasticam appellatione

Cap. Tunc dicitur de usuris.

Innocentij III. Romani Pontificis. 585

pellatione remota compellas, ante usurarium solutionem, ab earum exactione desistere vel restituere ipsas postquam fuerint persoluta, ne de dolo & fraude sua contingat eos commodum reportare qui ad hoc praestari faciunt juramentum quod super usuris non valeant molestari.

*IDEM NARBONENSI ARCHIEPISCOPO
& suffraganeis ejus.*

Cap. Per miserabilem. De usuris.

Post innumerabile &c. *Et infra.* Iudaeos ad remittendas Christianis usuras per principes & secularem compelli praecipimus potestatem, & donec eis remiserint, ab universis Christi fidelibus tam in mercimoniis quam in aliis per excommunicationis sententiam eis jubemus communionem omnimodam denegari.

TITULUS XXVII.

De restitutione.

Idem Mediolanensi Archiepiscopo.

Lib. 1. epist. 17.

Ad hoc unxit nos Deus &c. *Et infra.* Dilectus filius Abbas de Scocula postulabat a nobis ut sententiam restitutionis pro eo deberemus auctoritate apostolica confirmare, & possessione sibi cum fructibus restituta faceremus eum absque molestatione gaudere. Nos igitur intelligentes quod venerabilis Episcopus Abbatem in possessionem causa rei servandae solummodo decrevisset induci, sicut erat consentaneum rationi, utpote coram quo super proprietate lis non fuerat commota, & quod per M. quondam Archiepiscopum non steterit quin satisfactionem infra annum oblatam praestiterit & contumaciam, si qua praecesserit, expurgarit, attendentes etiam Abbatem ipsum per surreptionem veritatis & falsitatis expressionem literas a Bobiensi & Ferrariensi Episcopis impetrasse, petitionem ejus non esse admittendam respondemus, & ipsum scriptis carere mandavimus quae per mendacium impetravit.

*IDEM ARCHIPRESBYTERO
& Canonicis Sutrinis.*

Lib. 2. epist. 28.

Dilecti filij Clerici conventualium Ecclesiarum civitatis ejusdem apud nos suam de vobis depoluerunt querelam quod cum in Episcoporum electionibus faciendis ipsi ac praedecessores eorum consueverint interesse, vos eis invitatis, renitentibus, & exclusis ad faciendam ele-

Tom. I.

ctionem procedere praesumpstis, quam ob hoc non confirmandam sed infirmam potius asserebant. Partibus ergo &c. Nos ergo auditis allegationibus & rationibus partium, & depositionibus ipsis diligenter inspectis, quoniam liquidò deprehendimus testes vestros in perhibendis testimoniis varios extitisse atque adversus fidem attestationis suae coram dictis Cardinalibus vacillasse, sicut ipsi nobis postea retulerunt, & quod negotiationem quodammodo astruere satagebant, probare volentes jus electionis ita quidem ad spectare quod ad adversarios minimè pertineret; per testes verò partis adversae fuit sufficienter ostensum quod in trium Episcoporum electionibus, de quibus praemisum est, clerici praesentes affuerunt & vocem habuerunt eligendi, praemissam electionem factam eis contradicentibus & exclusis decrevimus irritandam, clericos sapiedictos in eam quasi possessionem quam ante controversiam motam habuerant reducentes. Verum quoniam in quaestione praedicta quicquid juris utraque pars in electione habebat deductum in iudicium videbatur, cum jure civili sit cautum id venire in iudicium, non de quo actum est ut veniret, sed id non venire de quo nominatim actum est ne veniret, & secundum statuta canonica electiones Episcoporum ad cathedralium Ecclesiarum clericos regulariter pertinere noscuntur, nisi forte alibi secus obtineat de consuetudine speciali, nec ex eo quod clerici antedicti se inter eligentes Sutrinis Episcopos probaverint tertio extitisse, jus eligendi propter breviteritatem temporis usque ad praescriptionem legitimam non producti sibi acquirere potuerunt, & actore non probante, qui convenitur, etsi nihil praestiterit, obtinebit, ab eorum impetitione super electionibus faciendis vos duximus absolvendos, praedictis Ecclesiarum clericis super hoc silentium perpetuum imponentes.

*IDEM CANONICIS
Bethleemitanis.*

Cum super electione Bethleemitanensi inter R. Subdiaconum nostrum & P. Canonicum sepulcri dominici nuper in nostra praesentia quaestio verteretur, utroque se pro electo gerente, cum primus etiam a venerabili fratre nostro Patriarcha Hierosolymitano fuerit confirmatus, alter verò favorem regium obti-

Cap. Cum super, de cav. post.

E E e

neret, eis dilectum filium P. Basilicæ XII. Apolitolorum, I. tituli sancti Stephani in Cœlio monte Presbyterum, & G. sanctæ Mariæ in porticu Diaconum Cardinales dedimus auditores, in quorum præsentia receptis utrinque testibus, & eorum depositionibus publicatis, quæ hincinde allegata fuerunt nobis & fratribus nostris retulerunt fideliter & prudenter. Nos vero tam per relationes Cardinalium quam per gesta de causæ meritis sufficienter instructi, communicato fratrum nostrorum consilio jam dictum Subdiaconum nostrum, qui se probaverat per secularem potentiam spoliatum, restituendum decrevimus iustitia mediante. Verum quoniam tam possessorium quam petitorium deductum fuerat in iudicium, & tam restitutionis quam electionis quæstio plenius actitata, constitit nobis electionem utriusque minus canonicam extitisse, cum iudex de qua re cognoverit, & pronuntiare debeat iuxta canonicas sanctiones, utramque duximus sententialiter irritandam. Ceterum quoniam W. Canonicus Be-thleemitanensis fuit in iure confessus quod pro præstando alterius electioni consensu quingentorum sarracenorum obligationem receperat & promissum, & mediator extitit simoniacæ pravitatis, nos intelligentes contractum huiusmodi continere simoniacam pravitatem, quam persequi volumus, ut debemus, ipsum ab omni ordine clericali per diffinitivam sententiam duximus ab omni officio & beneficio ecclesiastico deponendum.

Cap. 1. de con-
fult.

Idem Burgenſi & Paletenſi Episcopis.

Olim nos dedisse meminimus in mandatis ut venerabilem fratrem nostrum Ovetensem Episcopum ad debitam restitutionem partis Zamorensis diocesis, quam tenebat, cum perceptis fructibus cogere, si dilectum filium fratrem Raynerium, prius quam super hoc mandatum apostolicum adimpleret, viam ingredi contingeret omnis carnis. Verum quia inanis est actio quam inopia debitoris excludit, mandamus quatenus non prius Episcopum ipsum ad restitutionem fructuum compellatis quam ipse taliter fuerit restitutus ut restituere possit quod percepti de proventibus alienis.

Idem Narnienſi Episcopo.

Lib. 1. epist.
377.

Dilectus filius Abbas de Ferentillo conquerens de nobilibus viris do-

minis de Aravo suam proposuit quæstionem quod præfati nobiles, nulla requisitione præmissa, manu armata ad castra monasterij Ferentilli venientes in prædis animalium & damnis aliis usque ad cccc. vel. Luc. damnificare dictum cœnobium præsumpserunt. de quibus iustitiam sibi fieri postulabat. Cui citra litis contestationem sub forma exceptionis fuit ex adverso responsum quod per ipsius dolum & violentiam castrum sacratum amiserant, & in aliis multis usque centum marcas se spoliatos dicebant, petentes prius restitui quam ipsius petitionibus responderent. Verum ex parte Abbatis fuit taliter replicatum, quod libello suo secundum regulam juris, qua dicitur ut qui prior appellat, prior agat, debeat primitus responderi, nec pro damnis illatis restitutio postulari, sed ad ea debeat actio competens intentari. Ceterum ex parte Abbatis regulam introductam adversa pars in mutuis petitionibus locum habere dicebat, cum causæ vicissim tractatæ una postea sententia terminantur. Nos vero distinguendum esse putantes utrum spoliationis quæstio ab eisdem nobilibus sit objecta in modum actionis ad restitutionem petendam, an in forma exceptionis ad intentionem adversarij repellendam, cum ea in modum actionis proposita intelligantur diversæ petitiones sese minime contingentes, ac per hoc iuxta regulam juris præmissam quæ prius esset proposita, prius foret tractanda, quamquam in idem iudicium ambæ deductæ vicissimque tractatæ simul essent eadem sententia terminandæ. Sed quoniam illa quæstio fuit ab eisdem nobilibus tantum in modum exceptionis objecta, pronuntiavimus ut probationes eorum super ipsa exceptione primitus audirentur, & ea probata legitime non cogerebantur Abbati respondere super petitionibus memoratis donec restituerentur ab ipso, cum spoliatus spoliatori non cogatur ante restitutionem ullatenus respondere. Spoliatione tamen in modum tantum exceptionis probata, non est per hoc restitutio faciendæ, quemadmodum cum in modum exceptionis aliquod testi crimen obicitur, ut sic à testimonio repellatur, etsi crimen contra eum civiliter probatum fuerit, non ideo sibi pena infligitur ordinaria, sed ejus dumtaxat testimonio non creditur. quod ea ratione contingit, quoniam in ipsum actio non procedit. Testes etiam quorum testimonium reprobatum,

Innocentij III. Romani Pontificis. 587

inter infames, quasi ex falso testimonio, non habentur.

TITULUS XXVIII.

Si quis deficiat in exceptione probanda.

FInem litibus cupientes imponi, ne partes ultra modum graventur laboribus & expensis, præsertim cum de beneficiis & officiis ecclesiasticis litigatur, quæ sine dispendio diu vacare non possunt, præsentis decreto statuimus ut postquam intentionem suam altera pars fundaverit, si reliqua fortè voluerit legitimam exceptionem opponere, quam nolit aut nequeat in continenti probare, quia frequenter ad impediendum vel differendum processum exceptiones hujusmodi per excogitatum maliciam opponuntur, ad solvendas alteri moderatas expensas ex tunc in judicio faciendas, cum acceptis induciis in probatione defecerit, condemnètur, & si solvendo non fuerit, aliàs secundum arbitrium discreti judicis puniatur, ut hoc saltem timore perterritus non facilè quis in gravamen alterius falsas exceptiones opponat.

TITULUS XXIX.

Quòd judiciarius vigor gratis sit omnibus exhibendus.

Idem Prælati & clericis Lombardiæ.

CUm ab omni specie mala præcipiat Apostolus abstinere, nos, qui, licet indigni, constituti sumus à Deo super gentes & regna, ut juxta verbum propheticum evellamus & destruiamus, ædificemus & plantemus, summpere debemus satagere quatinus evellamus vitia & plantemus virtutes, destruiamus iniqua & ædificemus honesta, sicque nostra sollicitudine mediante prava transeant in directa & aspera vertantur in plana. Licet autem hujus nostræ sollicitudinis labor generaliter debeat ad omnes extendi, quia sapientibus sumus & insipientibus debitores, specialiter tamen ad clericos, qui dormire debent à vitiis, ut sint pennæ columbæ deargentatæ, ne quid in illis appareat quod obfuscet candorem ecclesiasticæ puritatis. Sanè ad audientiam apostolatus nostri multorum assertionem pervenit quòd cum ex delegatione nostra causas suscipiris pertractandas more secularium super decima litis, vel parte alia, pro diversa terrarum consuetu-

Tom. I.

dine, præter expensas victualium, cum litigantibus receptis pignoribus pro salario conventis, quæ postmodum usque ad solutionem pecuniæ, nolentibus etiam partibus, contenditis detinere, non attendentes quòd ad hoc vobis & aliis clericis sunt ecclesiastici redditus deputati ut ex ipsis honestè vivere debeatis, ne vos oporteat ad temporalia lucra manus extendere vel ad iniqua munera oculos inclinare. Cum igitur opera vestra lucere debeant laicis in exemplum, nec vos deceat instar secularium ad temporale compendium juris occasionem arripere, universitati vestræ præcipiendo mandamus quatinus ab hujusmodi exactionibus de cetero abstinentes vigorem judicarium gratis studeatis litigantibus impertiri, non obstante quòd in fraudem à quibusdam proponitur quòd id exigatur nomine assessorum, cum nec justum judicium judici vendere liceat, & venales sententiæ ipsis etiam secularibus legibus reprobentur.

TITULUS XXX.

De sententiæ & re judicata.

Idem Decano & Cancellario Laudunensi.

Sicut nobis vestris litteris instimastis, Lib. 2. epist. cum causa quæ inter H. Subdiaconum & V. Presbyterum super quinque frumenti modis vertebatur, qui dicebantur ipsi H. per annos singulos exsolvendi, ex delegatione nostra vobis commissa fuisset, & partibus in vestra præsentia constitutis idem H. restitutionem sibi fieri postularet, adversarius se ad hoc non teneri respondit, cum alia vice super hoc coram judice conventus fuerit & sententialiter absolutus. quod ostendere voluit duorum testimonio sacerdotum, ex quorum depositionibus vobis constitit quòd magister A. ex parte venerabilis fratris nostri Episcopi Laudunensis V. Presbyterum per judicium absolvit ab impetitione Subdiaconi memorati. Verùm quia testimonium eorum quasi nudè prolatum fuerat, ut de allegationibus & testibus quæ judicem movere solent ad sententiàm proferendam nil se scire dixissent, variatum fuit inter jurisperitos à quibus consilium postulastis, aliis asserentibus tale testimonium non valere, aliis sentientibus quòd valeret. Vnde in hac ambiguitate quid tenendum sit sedem duxistis apostolicam consulendam. Cum verò in pluribus locis, in quibus copia

E E e e ij

Cap. 5. de dolo & contum.

Lib. 1. epist. 176.

prudenciam habetur, id moris existat, ut causæ quæ iudicem moveant non existantur in sententiis proferendis, vobis taliter respondemus, quod cum ex depositionibus testium prædictorum constiterit vobis sententiam à iudice suo fuisse prolatam, propter auctoritatem iudicariam præsumi debet omnia legitime processisse.

Idem Abbati sancti Zenonis.

Cap. 13. de sent. & re iudic.

Cum inter vos ex una parte &c. *Et infra.* Quantum ad litigantes ipsos jus ex sententia factum fuit postquam in rem transit iudicatam, etiam si contra jus constitutionis expressè lata non fuerit, veritate gestorum sermonibus prævalente, quæ præsumuntur rite per omnia celebrata.

TITULUS XXXI.

De sententia excommunicationis.

Idem Abbati & conventui sancti Germani Altsiodorensis.

Vide gesta Abbatum S. Germani Altsiodor. c. 13.

Gravis ex parte vestra fuit in auditorio nostro querela proposita quod venerabilis frater noster Altsiodorensis Episcopus & Presbyteri ejusdem diocesis homines vestros absque manifesta & rationabili causa, non servato juris ordine, excommunicationi subiciunt pro suæ arbitrio voluntatis. Volentes igitur gravamini vestro paterna sollicitudine providere, si prædictus Episcopus & Presbyteri in homines vestros excommunicationis sententiam absque manifesta & rationabili causa & juris ordine non servato duxerint promulgandam, eam decernimus non tenere, & vos auctoritate apostolica divina eis officia celebretis.

Idem Assisinanensi Episcopo.

Lib. 2. epist. 166.

Sicut nobis tuis litteris intimasti, cum aliquos tuæ diocesis clericos vel laicos culpæ suis exigentibus excommunicationi supponis, ipsi postmodum ad te, nulla satisfactione præmissa, sine testimonialibus litteris redeunt, dicunt se absolutionis beneficium recepisse. Quibus si credi debeat in hac parte, per nos instrui simpliciter postulasti, cum propter causam huiusmodi, sicut dicis, tuæ sententiæ à subditis contemnantur. Nolentes itaque maliciis hominum indulgere, fraternitati tuæ taliter respondemus, quod nisi excommunicati à te super absolutione sua litte-

ras nostras vel illius cui vices nostras in hac parte commisimus reportarint, aut alio modo legitimo de illorum tibi absolutione constiterit, tu eorum absolutioni fide non habita, ipsos pro excommunicationis ut prius habeas & facias evitari.

Idem Archiepiscopo, Decano, & Præcentori Lugdunensi.

Cum pro causa quæ inter dil. fil. &c. *Et infra.* Si vobis constiterit F. Archidiaconum ob duplicem causam excommunicatum fuisse & expressisse tantum alteram in literis quas super absolutione sua ab apostolica sede obtinuit, ipsum tamquam excommunicatum satisfacere Ecclesiæ suæ de altera, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam appellatione remota cogatis.

Cap. 27. de sent. excomm.

Idem Colimbriensi & aliis Episcopis Portugalesibus.

Cum in partibus vestris peccatis exigentibus sæpe contingat diversa loca interdicto supponi, quando generale vel particulare dici debeat interdictum, apud vos accepimus in dubium revocari, cum illi qui ab Ecclesia Romana decorari privilegio meruerint, videlicet ut cum generale interdictum terræ fuerit, liceat eis clausis januis, non pulsatis campanis, exclusis excommunicatis & interdictis, suppressa voce, divina officia celebrare, interdicto particulari se afferant non artari, afferentes illud interdictum generale duntaxat quando regnum vel saltem provincia tota subditur interdicto. Propter quod & iustitia sæpius deperit, & prælatorum sententiæ contemnuntur, cum in aliis interdictis promptius divina celebrent, & suspensis organis aliorum, ipsi pulsatis campanis & apertis januis quoslibet passim recipiant ad divina. Ne autem diversa interpretatio discordiæ causam inter vos ulterius & odij fomitem valeat ministrare, vel quod interdictum dici debeat generale amodo in dubium revocetur, significatione vobis præsentium intimamus quod cum in privilegio de regno vel provincia nihil expressè dicatur, nomine terræ non solum regnum vel provinciam intelligi volumus, verum etiam villam & castrum, ut & in his locum habeat quod de generali dicitur interdicto, videlicet ut cum villa vel castrum generali subicitur interdicto, præscripta privilegij forma debeat observari.

Lib. 1. epist. 534.

Vide Baluzij notas ad Concil. Narbon. an. 1090.

Innocentij III. Romani Pontificis. 589

* Nidrosiensis

Idem * Nidrosiensis Archiepiscopo.

Idem Doctoribus decretorum Bononiensibus.

Lib. 1. epist.
181.

QUOD in dubiis nostro postulas certifi-
ficari rescripto, ut juxta illud tuæ
diferetionis arbitrium modereris, frater-
nitatem tuam dignis in Domino laudibus
commendamus. Sanè consuluit nos tua
fraternitas utrum altare in quo excommu-
nicatus divina celebrare præsumpsit re-
consecrari debeat, & an sit communican-
dum excommunicato qui quòd staret
mandato Ecclesiæ juratoriam præstitit
cautionem, sed nondum absolutionis be-
neficium est adeptus, & si excommunica-
to communicare aliquis, & qui etiam te-
neatur. Quæsiuisti etiam quæ poena his
fuerit injungenda qui excommunicatis vo-
lentes communicant, vel invita. Ad hæc
autem fraternitati tuæ taliter responde-
mus, quòd nec altare in quo excommuni-
catus celebrat debet, nisi aliud interveniat,
consecrari, nec excommunicato, licet
quòd staret mandato Ecclesiæ juramento
firmari, communicari debet, donec fue-
rit per Ecclesiam absolutus, alioquin post
juramentum non esset absolutio necessa-
ria. Vtrum autem si absolutionis benefi-
cium non contemptus religionis, sed arti-
culus necessitatis excluderit, tali vel saltem
in morte communicare sit licitum, quia
minimè per tuas litteras requisisti, ad præ-
sens non duximus respondendum. Nullus
autem omnino nominatim excommunica-
to scienter communicare tenetur, nisi
quædam personæ quæ per illud Gregorij
Papæ capitulum *Quoniam multos* speciali-
ter excusantur. Illi autem qui nominatim
excommunicatis præsumptuosè partici-
pant, præter personas dicto canone deno-
tatas, nisi ab eorum participatione com-
moniti fortè destiterint, excommunica-
tionis sunt vinculo innodandi. Secus au-
tem si ei scienter communicant qui cum
participibus suis est vinculo excommuni-
cationis sententialiter innodatus. Tunc
enim & ipsi sententiam excommunicatio-
nis incurrunt. Altare verò in quo tabula
cui consecrationis benedictio pontificali
ministerio adhibetur, si mota fuerit vel
enormiter fracta, debet non immeritò
consecrari. Nec negamus quin oleum non
consecratum consecrato possit oleum com-
misceri. Clerici autem qui excommunica-
ti, vel ab excommunicatis scienter ad or-
dines sunt promoti, debent ab ordine sic
suscepto deponi.

INTER alia quæ venerabilis frater noster
Nidrosiensis Archiepiscopus dudum
apostolatus nostro proponi fecit humiliter
consulendo, illud etiam, si bene memini-
mus, inquisivit, utrum excommunicato
communicare quis & qui etiam teneantur.
Cui super illo recolimus articulo respon-
disse quòd nullus omnino nominatim ex-
communicato tenetur communicare scienter,
nisi quædam personæ quæ per illud
Gregorij Papæ capitulum *Quoniam multos*
specialiter excusantur. Verum ex hac no-
stra responsione magna quibusdam, sicut
accepimus, exorta est occasio disputandi,
aliis concedentibus quòd excommunicato
communicare tenentur personæ in prædi-
cto capitulo nominatæ, præsertim quæ
priùs ad communicationem eorum ex de-
bito tenebantur, aliis asserentibus eos ex-
communicatis communicare licitè posse, si
velint, non tamen ex hoc ex necessitate
teneri. Ut igitur unde jus prodiit, inter-
pretatio procedat, ambiguitatem hujus-
modi taliter duximus absolvendam, cum
quòd quædam personæ in præmissis capi-
tulo denotatæ illis in quos lata fuit excom-
municationis sententia subsequenter ante
prolationem ipsius obsequi tenerentur &
familiariter adherere, neque postmodum
ad contrarium teneantur, cum adhuc ip-
sum debitum duret beneficio canonis id
agente, priore non sunt obnoxietate solu-
tæ, sed ad familiare tenentur obsequium,
& ita per consequentiam ad communio-
nem quoque tenentur, sine qua illud ne-
queunt exhibere. Id autem non ad omnes
personas capituli credimus referendum,
ut videlicet obnoxietati hujusmodi sint
subjectæ, cum viatores, peregrini & mer-
catores à communionem talium persona-
rum, nisi articulus necessitatis imminet,
debeant abstinere, sicut ejusdem canonis
serie colligitur manifestè, sed ad illas dum-
taxat quæ talibus artiori tenentur obno-
xietate constrictæ, quibus tamen in his
pro quibus sunt excommunicatione nota-
tæ, ut in criminibus, communicare non
debeant, sed ab eis penitus abstinere. Vn-
de prudenter in præmissa consultatione
respondemus, non omnes personas, sed
quasdam, quæ per illum Gregorij Papæ
canonem specialiter excusantur, ad com-
munionem hujusmodi præmissis modo te-
neri. Vtrum autem & illa personæ prop-
ter atrocitatem facinoris severius punien-

Cap. 31. de
sent. excom.

E E e e iij

di, à communione talium per excommunicationis sententiam debeant aliquando prohiberi, quia quæsitum non extitit, responsum non fuit.

Idem Laur. . . . Episcopo.

Lib. 2. epist. 66.

NVper à nobis tua fraternitas requisivit quid sit de illis laicis sentiendum qui clericos violenter, sine læsione tamen, in custodia detinent publica vel privata, vel etiam detrudunt in vincula, utrum in canonem lætæ sententiæ incidant, ut ipso facto sint vinculo excommunicationis innotati, sicut illi qui manus in clericos iniiciunt temerè violentas, & utrum qui nominatim excommunicatis scienter communicant, absolvi ab excommunicatione possint per confessionem à simplici sacerdote, vel Episcopi seu Archipresbyteri sit ab eis absolutio expetenda. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter duximus ex ordine respondendum, quòd in primo consultationis articulo non credimus laicos penam excommunicationis evadere, quamvis eorum facto corporalis læsio non fuerit subsequuta, citra quam violentia sæpius circa clericos nequiter perpetratur. In secunda verò quæstione credimus distinguendum, an is qui nominatim excommunicato scienter communicat, in crimine communicet criminoso, ei consilium impendendo, auxilium, vel favorem, aut aliàs in oratione, vel osculo, vel orando secum, aut etiam comedendo. In primo quidem articulo, cum talis & communicet crimini & participet criminoso, ac per hoc ratione damnati criminis videatur in eundem delinquere qui damnavit, ab ejus superiore meritò delicti tunc erit absolutio requirenda, cum juxta canonicas sanctiones facientes & consentientes pari pœna plectantur. In secundo verò casu, à suo Episcopo vel proprio sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere. Quamvis enim & tunc non iudicis sed illius sententia excommunicato communicans sit ligatus, quia tamen conditor canonum solutionem ejus sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur aliis facultatem relaxandi. Is qui juxta primum modum excommunicato communicat, cum juramento debet absolvi. Qui verò juxta secundum modum illi participat, reconciliari poterit sine juratoria cautione. Verùm si difficile sit ex aliqua justa causâ quòd ad ipsum excommunicatorem absolvendus accedat, concedimus indulgendo ut præ-

stita juxta formam Ecclesiæ cautione quòd excommunicatoris mandato parebit, à suo absolvatur Episcopo vel proprio sacerdote.

Idem Spirensi, Argentinensi, & Vvarmacienti Episcopis.

Quantæ præsumptionis & temeritatis existat in rectores Ecclesiæ manus inicere violentas in evangelio Dominus protestatur, qui se in ministris suis asserit, & in Apostolorum principe alibi se perhibuit iterum crucifigi. Hoc etiam pœnæ qualitas manifestè declarat, cum excommunicationis in ipso actu feriat delinquentes, si non solum in fratres & coepiscopos nostros, sed & in minoris ordinis clericos violentiam præsumpserint operari. Ne autem solos violentiæ hujus actores aliquorum præsumptio crederet taliter puniendos, facientes & consentientes pari pœna canonica censura condemnat, eos etiam delinquentibus favere interpretans qui, cum possint, manifesto facinori desinunt obviare.

Dist. 83. c. Ex-
100.

Idem B. Magistro scholarum & Vvalberto canonico Tarvisino.

SVper eo quo nos vestra discretio requisivit, videlicet quid faciendum sit de his qui captivi bonæ memoriæ Beluensis Episcopi, ex qua dinoscitur à quibusdam aliis crudelissimè interemptus, se diabolico instinctu interfuisse fatentur, si ad Ecclesiam redire voluerint, in qua sint forma recipiendi ab ea, vobis taliter respondemus, quòd cum tam enorme flagitium debita velimus severitate punire, ne facilitas veniæ incentivum præbeat delinquendi, si communioni fidelium reconciliari desiderant, ad sedem apostolicam veniant absolviendi, nisi fortè articulus mortis immineat, vel hostilitas impediatur capitalis. quibus in utroque casu, recepta secundum formam Ecclesiæ sufficientissima cautione quòd vestris debeant obedire mandatis, absolutionis beneficium nostra auctoritate potestis impendere; ita tamen quòd opportunitate recepta, suscepturi mandatum, ad sedem apostolicam accedere non postponant.

Vide Lib. 2. ep.
27.

Idem Abbati sancti Andree.

ANobis est sæpe quæsitum, utrum si aliquis excommunicatus, in quo indicia fuerint pœnitentiæ manifesta, nec per eum steterit quò minus reconcilietur

Lib. 2. epist. 61.

ecclesiastica unitati, non suscepto beneficio absolutionis decesserit, pro absoluto ab Ecclesia sit habendus, & utrum pro tali recipienda sit elemosyna, & à fidelibus sit orandum. Ut autem quod intendimus per suppositionem exempli apertius exprimamus, quidam Presbyter & Canonicus regularis, sicut per tuas nobis literas intimasti, cum publica laboraret infamia quòd ad quandam conjugatam accederet, maritus ejusdem mulieris & consanguinei ejus in eum manus injecerunt temerè violentas, propter quod per Episcopum denunciati sunt excommunicationis sententiæ subjacere. Verùm ipsi postmodum ad eundem Episcopum accedentes, præstito in manibus ejus quòd parerent iudicio Ecclesiæ corporaliter juramento, in mandatis receperunt ab ipso quòd propter hoc apostolico se conspectui præsentarent. Cùmque unus illorum se ad iter accingeret veniendi, à quibusdam suis æmulis est peremptus & extra cimiterium Ecclesiæ tumultatus. Et licet contra interfectores amici & consanguinei interfecti graviter sint commoti, eis tamen omnem rancorem remitterent & offensam, dummodo interfecti cadaver traderetur ecclesiastica sepultura. Videretur igitur forsan in hoc casu quibusdam quòd cum sacramentum non necessitatis articulus sed contemptus religionis excludat, & iudicium Ecclesiæ divinum debeat iudicium imitari, cùm etiam in interfecto prædicto manifesta penitentia signa præcesserint, & propter hoc absolutus apud Deum esse credatur, absolutus ab Ecclesia sit habendus. Sed è contrario, cùm ex sola culpa ligetur quis, quoad Deum, apud triumphalem Ecclesiam, ex sola sententiâ ligetur, quoad hominem, apud Ecclesiam militantem, quando vinculum culpæ remittitur, absoluitur apud Deum, sed apud homines non absoluitur nisi quando vinculum sententiæ relaxatur. Alioquin Ecclesiæ absolutio nullatenus necessaria videretur, si in sola cordis contritione præter sacerdotale officium rigor relaxetur ecclesiastica disciplina. Nos igitur consultationi tuæ de consilio fratrum nostrorum breviter respondemus, quòd iudicium Dei veritati, quæ nec fallit nec fallitur, semper innititur; iudicium autem Ecclesiæ nunquam opinionem prosequitur, quam & fallere sæpe contingit & falli, & propter quod contingit interdum ut qui ligatus est apud Deum, absolutus apud Ec-

clesiam sit, & qui liber est apud Deum, ecclesiastica sit sententiâ innodatus. Vinculum ergo quo peccator ligatus est apud Deum, in culpæ remissione dissolvitur. Illud autem quo ligatus est apud Ecclesiam, cùm sententiâ remittitur, relaxatur. quod in suscitatione Lazari sermo evangelicus manifestat, quem prius Dominus suscitavit, & Apostolis præcepit postmodum solvere suscitatum. Vnde quantumcumque prædictus se juramento præstito quòd Ecclesiæ mandato pareret, humiliare curaverit, quantumcumque in eo penitentia signa præcesserint, quia tamen morte præventus absolutionis non potuit beneficium obtinere, quamvis apud Deum absolutus fuisse credatur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus. Potest tamen & debet ei Ecclesiæ beneficio subveniri, sic ut cum de ipsius viventis penitentia per evidentia signa constiterit, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur. Nec obstat quòd Ecclesiæ legitur attributa potestas ligandi ac solvendi homines super terram, tamquam non possit solvere & ligare sub terra sepultos, & quod legitur ne communicetur mortuo cui non est communicatum & vivo; cùm etsi communicatum non fuerit, communicandum tamen illi fuisset, quem non contemptus religionis sed necessitatis articulus impedivit, & in certis casibus à canonibus denotatis ligasse legatur Ecclesia mortuos & solvisse. Ut autem in uno pariter eodémque negotio & servemus rigorem & mansuetudinem ostendamus, statuimus ut illius mortui absolutio à sede apostolica requiratur, qui, cùm viveret, ab apostolica sede fuerat absolvendus. Aliorum autem absolutionem ex præmissa causa ceteris indulgemus à quibus, cùm viverent, fuerant absolventi. Absolutionis autem forma servetur, ut fiat cum penitentiali psalmo & tam oratione dominica quam alia consueta. Heredes tamen ipsius ad satisfactionem faciendam pro ipso, si commoniti parere noluerint, per distractionem ecclesiasticam compellantur.

TITULUS XXXII.

De his qui excommunicati ad ecclesiasticos ordines promoventur.

Idem Episcopo sancti Andree.

Significante venerabili fratre nostro Andegavensi Episcopo per literas suas

nos accepisse cognoscas quòd cum R. clericus natione Scotus in sua diocesi maneret gratia studiorum, in præterita quadragesima ordinationi suæ, licet sub in terminatione anathematis esset inhibendum quòd ad eam non accederet ignotus aliquis vel etiam non vocatus, ingerere se præsumpsit tam inopia consilij quam lubrico minoris ætatis deceptus, & ita in Subdiaconum est promotus. Cùmque per ejusdem clerici confessionem lacrymabilem ad ipsius & dilecti filij P. sanctæ Mariæ in vialata diaconi Cardinalis tunc apostolicæ sedis Legati notitiam quæ præmissimus pervenissent, præfatus Episcopus de mandato ipsius Cardinalis eum à vinculo excommunicationis absolvit, sicut suis nobis literis intimavit, quærens quid esset super hujusmodi faciendum. Nos igitur simplicitatem clerici attendentes, fraternitati tuæ per apostolica scripta duximus intimandum quoniam si quòd in te deliquit se faciendo per alium in Subdiaconum ordinari, ei duxeris remittendum, nisi aliud quid obsistat canonicum, & in ordine suscepto de mansuetudine ministrare poterit & ad alios etiam promoveri.

Ejusdem.

Cap. 32. de
sent. exc.

Cum illorum absolutio qui pro violenta manuum injectione in clericos labem excommunicationis incurrunt, præterquam in quibusdam casibus à prædecessoribus nostris exceptis, sedi dumtaxat apostolicæ reservetur, nonnulli ecclesiasticam negligentes sententiam in excommunicatione positi ecclesiasticos ordines accipere non formidant. Quid autem fieri debeat de hujusmodi, apostolicum sapius oraculum imploratur. Circa quos credimus, sicut reperitur in subditis, distinguendum, quòd tales vel scienter excommunicationis sententia se irretitos, vel non recolunt factum pro quo in canonem lata sententiæ inciderunt, vel factum quidem scientes, juris ignari, nesciunt inde se teneri. Primos, si fuerint seculares, à subreptis ordinibus censemus in perpetuum deponendos. In reliquis casibus tam Archiepiscopi quam Episcopi absque mandato sedis apostolicæ speciali dispensandi facultatem se noverint non habere, quibus est etiam absolutio talium interdicta, & majora intelligantur illis prohibita quibus vetita sunt minora. Poterunt tamen hæc Romani Pontificis auribus intimari, ut ab eo secundum rigorem vel æquitatem res-

ponsum prodeat, prout sua discretio viderit faciendum. Quòd si claustrales hujusmodi fuerint, licet à bonæ memoriæ Alexandro Papa prædecessore nostro fuerit constitutum quòd monachi & Canonici regulares, quocumque modo se in claustro percusserint, non sint ad apostolicam sedem mittendi, sed secundum providentiam & discretionem Abbatis disciplina subdantur, & si Abbatis discretio ad eorum correptionem non sufficit, providentia est diocesani Episcopi adhibenda, & alibi dicat quòd de seculo fugientes, qui religionis habitum in monasterio receperunt, & inter cetera postmodum constituentur se tale commississe delictum per quod ipso actu excommunicationis sententiam incurrerunt, sine licentia Romani Pontificis Abbas nec potest nec debet absolvere, quamvis præsumptionem delinquentium debita possit animadversione punire. Nos tamen in religionis favorem, ut evagandi materia subtrahatur, uberius eis gratiam exhibere volentes, quòd etiam talibus absolutionis beneficium valeant impertiri, eorum Abbatibus indulgemus, nisi excessus ipsorum extiterit difficilis & enormis, utpote si ad mutilationem membri vel effusionem sanguinis est processum, aut in Episcopum vel Abbatem violenta sit manus injecta, cum excessus tales & similes sine scandalo nequeant præteriri. Si verò claustralis aliquis in religiosam personam alterius claustrum manus injecerit violentas, per Abbatem proprium & ejus qui passus est injuriam absolvatur. Quòd si clericum percusserit secularem, non nisi per apostolicam sedem, ut scandalum evitetur, absolutio poterit gratiam promereri. Si autem & hos ad ordines promoveri contingat, juxta præmissam distinctionem, qui scienter in contemptum ecclesiasticæ disciplinæ se fecerint ordinari, ab executione suscepti officij decernimus manere suspensos. Circa reliquos verò facti memoriam vel juris peritiam non habentes, monasteriorum utilitate pensata, post injunctam regularem poenitentiam & peractam, Abbates ipsorum poterunt dispensare, nisi grave fuerit & notabile factum, aut is qui fecit adultus fuerit & discretus, ut violenter & validè contra oblivionem vel ignorantiam præsumatur. Præcipimus autem Abbatibus ut formam istam diligenter observent, ne privilegium mereantur amittere si concessa sibi abusi fuerint potestate.

TITULUS

TITULUS XXXIII.

De his qui minores ordines & subdiaconatum vel duos sacros ordines simul recipiunt.

Idem Episcopo. . . & Abbati sancte Leucadi.e.

Accedens ad praesentiam nostram dilectus filius D. pauper sacerdos sua nobis insinuatione monstravit quod cum primos quatuor ordines & subdiaconatum a bonae memoriae Exoniensi Episcopo in simul recepisset, & postmodum, eo defuncto, a successore ipsius in Diaconum fuisset promotus, ac demum ipso defuncto, a venerabili fratre nostro Exoniensi Episcopo fuerit in Presbyterum ordinatus, quia eidem Episcopo fuit quorundam relatione suggestum ipsos praefatos quatuor ordines & subdiaconatum in simul recepisse, eum officio beneficioque privavit, licet dilectus filius P. Capellanus sanctae Mariae de Barrinovo in praesentia tua, frater Episcopi, testimonium perhibuerit quod tot simul idem sacerdos recepit ordines, de ordinatore sui beneplacito processisse. Cum igitur in hoc praefatus sacerdos dinoscatur potius ex ignorantia quam astutia deliquisse, praefertim cum ordinator suus eidem in simul duxerit tot ordines conferendos, & secundum Apostolum facilius consequi valeat indulgentiam quam ignoranter deliquit, discretionem vestrae per apostolica scripta mandamus quatenus praefato Presbytero, si verum est quod proponitur, officium beneficiumque faciatis restitui, nec permittatis propter hoc a quoquam molestatione indebita fatigari.

Idem A. Mutinensi Episcopo & magistro Vb. Theologo Subdiacono nostro Modiocensi Canonico.

Cap. 13, de temp. ordin.

Literas vestras recepimus responsivas super inordinata ordinatione A. Imolenis electi, quem G. Bononiensis Episcopus praecedenti sabbato in Diaconum, & sequenti Dominica continuato jejunio in Presbyterum ordinavit, in quo quantum uterque deliquerit, evidenter intelligit qui prudenter attendit. Si enim utrumque ordinem eodem die illi conferri non licuit, pari non licuit ratione unum ordinem uno die & alterum altero jejunio continuato conferri, cum propter continuationem jejunij fisione canonica, sive mane diei do-

Tom. I.

minica trahatur ad sabbatum, sive vespere sabbati ad diem dominicam referatur, profecto mane cum vespere, seu vespere cum mane, ad eundem diem pertinere dicitur. Nam si, quantum ad hunc necessitatis articulum pertinet, mane ad unum diem, & vespere referretur ad alterum, cur esset continuatio jejunij necessaria, cum & sabbato ante coenam & dominica ante prandium intelligamus esse jejunij? Ne autem si factum hujusmodi sub silentio transiremus, id alij licitum reputantes similia facere attemptarent, & sic facti perversitas traheretur a posteris in exemplum, praefatum Bononiensem Episcopum, ut puniatur in quo deliquit, a collatione diaconij scilicet & presbyterij, alterum vero ab executione sacerdotalis officij volumus manere suspensos, donec de ipsis aliter disponamus. Ut igitur mandatum apostolicum debitum consequatur effectum, per apostolica scripta mandamus quatenus quae praemissa sunt faciatis tam ipsi Episcopis quam per Bononiensem & Imolensem dioeceses publicari.

TITULUS XXXIV.

De his qui favorem praestant pugnantibus, & homicidiis sponte vel non sponte commissis.

Idem Nidrosiensi Archiepiscopo.

Quod in dubiis &c. *Et infra.* Sancte ^{Lib. 1. epist. 381.} consuluit nos tua fraternitas quid de Presbyteris sit agendum qui gubernant naves ad pugnam, & his qui alios incitant, sed non pugnant. Ad haec fraternitati tuae taliter respondemus, quod quia tam sacerdotes qui gubernant naves ad pugnam, quam qui personaliter exercent pugnae conflictum, & hi qui alios incitant ad pugnam, enormiter peccant, de rigore canonico credimus deponendos.

Idem Archiepiscopo & Archidiacono Senonensi.

Exposuit nobis dilectus filius M. Presbyter de Stabulis quod cum olim invitatus a quibusdam pueris de manu unius illorum arcum receperit & sagittam, & eam dirigere voluerit in arborem quae obstabat, manu errante, sagitta eadem discurrens per aërem puerum quendam valde distantem modicum vulneravit in capite, propter quod idem puer postmodum creditur expirasse. Quod cum idem Presbyter bonae memoriae G. praedecessori tuo,

FFff

frater Archiepiscopo, sponte curasset humiliter confiteri, ipse pœnitentiam & confessionem ipsius attendens, super beneficio Ecclesiæ de Stabulis, quam in archidiaconatu tuo, fili Archidiacone, adeptus fuerat, misericorditer dispensavit ut ipsum quoad viveret possideret, mandans eidem ut ad sedem apostolicam accederet mandatis super officio apostolicis pariturus. Quia verò in hoc non ex voluntate, sicut asserit, sed casu deliquit, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus quatenus si verum est quod asseritur, factam cum eo misericordiam attendentes, quod à dicto Archiepiscopo factum est ratum habentes & firmum, eum super beneficio prædicto propter hoc nullatenus molestetis aut patiamini ab aliis molestari.

Idem Linconiensis Episcopo.

Cap. 13. de homic.

Dilectus filius A. Capellanus in nostra præsentia constitutus sua nobis confessione monstravit quòd cum quadam corporis molestia gravaretur, ita quòd somni & cibi desiderium raptum videretur ab eo, ut comedendi appetitum aliquantulum excitaret, equum quem nuper ascendit, qui cum non plenè pareret habenis, sed præter sefforis arbitrium suis calcibus lasciviret, ipse, ut ejus refranaret impetum, & fræno vim intulit, & equum calcaribus stimulavit, cumque fracto fræno equus quasi proprio relicto arbitrio curreret festinanter, ei mulier quædam veniens ex obliquo & infantulum bajulans obviavit, in quam equus irruens, procul projecto seffore, puerum prædictum oppressit, & Capellanus ipse ex repentino casu vix mortis periculum evitavit, sed ad ultimum convalescens, divina celebrare postmodum non præsumpsit. Quia verò nobis non constitit de præmissis, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus quatenus super his inquiras diligentius veritatem, & si rem inveneris taliter processisse, cum idem Capellanus nec voluntate nec actu homicidium perpetraverit, nec dederit operam illicitæ rei, non impedias quò minus divina possit officia celebrare.

Idem Paduano Episcopo.

Cap. 36. cod.

Significasti nobis per literas tuas quòd cum H. Clericus cum Archipresbytero sancti Fidantij equitaret, equus cui insidebat tam se quàm ipsum projecit in aquam. Vnde clericus ipsum graviter cal-

caribus stimulavit. Equus verò, ut literarum tuarum verbis utamur, cum exiret bucca durus, præter voluntatem sefforis raptus in cursum & malè parens habenis, quandam mulierem, quam obviam habuit, ex improvise pedibus interfecit. Cumque nos ab eodem clerico fecissemus inquiri utrum equi vitium prius scivisset, illud se asseruit ignorasse. Ideoque fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus quatenus inquiras super his diligentius veritatem, & si rem inveneris taliter processisse, ad majorem cautelam injungas eidem clerico pœnitentiam competentem; qua peracta, nequaquam impedias quò minus & in susceptis ministris ordinibus & ad majores valeat promoveri.

Idem Metensis Episcopo.

Cap. 14. cod.

Ex litteris tuæ fraternitatis accepimus quòd cum lator præsentium N. Presbyter fœnum veller de curru deponere, perticam superius alligatam, cum neminem circa currum videret, projecit in terram, & cum fœno insisteret deponendo, quidam prope ipsum accedens puerum quendam juxta currum reperit semivivum, in quo præter modicum livoris in fronte nihil invenire potuit lesionis. Nos autem ab eodem quærivimus sacerdote si priusquam deiceret perticam, circumspexisset sollicitè an esset aliquis juxta currum, qui quòd diligenter circumspexisset asseruit, sed quòd vidisset aliquem denegavit. Ad te igitur remittentes eundem, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus quatenus si resita se habet, nisi contra eundem Presbyterum grave scandalum sit exortum, vel tanta laborat infamia quòd deficiente accusatore oportet ei canonicam purgationem indici, ipsum liberè permittas exequi officium sacerdotis.

Idem Oscensis & Tyrasonensis Episcopis.

Diaconus & monachus sancti Iohannis de Pinna sua nobis insinuatione [monstravit] quòd cum in seculari adhuc habitu constitutum in Ecclesia de Rigulo quoddam beneficium obtinentem Abbas ipsius Ecclesiæ illum eodem beneficio spoliasset, cognati & amicieius Abbati sæpius supplicarunt ut beneficium restitueret memoratum; quo nolente ipsorum precibus acquiescere, irati plurimum & commoti, nocte quadam in domo Diaconi conveniunt, & cæna facta dixerunt quòd vindictam volebant sumere de Abbate. Inhibiti

autem expressè à Diacono ne Abbatem occiderent vel aliquid ei facerent unde ordinis sui discrimen incurrerent & animæ detrimentum, in eum nihilominus irruerunt, & plagis impositis abierunt semivivo relicto, unde post dies aliquot spiritum exhalavit. Ab illo autem tempore usque hodie prædictus Diaconus de eo quod contigerat tristis effectus, ab administratione cessavit, & nondum expleto biennio habitum induit monachalem. Vnde à nobis petiit suppliciter edoceri utrum posset in officio Diaconi ministrare, & si hoc ei liceret, an posset ad majorem promoveri. Licet autem, si præmissis veritas suffragatur, præfatus Diaconus super Abbatis interitu non videatur fuisse culpabilis, quia tamen bonarum mentium est culpam agnoscere ubi culpa non est, quòd ab administratione officij se propria voluntate suspendit vel habitum regularem [induit] sibi non ad peccatum adscribimus, sed ad meritum reputamus. Quocirca fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus quatenus, si præmissa noveritis veritate subnixâ, sæpèdictum Diaconum non solum in diaconatus officio ministrare sed etiam ad ordinem presbyteratus ascendere, si aliud canonicum non obstiterit, liberam concedatis auctoritate apostolica facultatem; præsertim si super hoc non fuerit respersus infamia, cum ei non debeat imputari quòd contra prohibitionem ejus expressam, eo causam vel occasionem non dante, ausu sacrilego proponitur à consanguineis attentatum, divina scriptura testante quòd anima quæ peccaverit ipsa morietur, filius non portabit iniquitatem patris, neque pater iniquitatem filij. quamvis hoc ipsum veriùs ad æternam quàm ad temporalem referatur vindictam.

Idem rectori, iudicibus, consulibus, & populo Beneventano.

Cum impunitas scelerum parere consueverit audaciam delinquendi, sic malefactorum excessus animadversione sunt debita puniendi ut & ipsi pœniteant de commissis, & ceteri qui audierint, suam à consimilibus metu pœnæ retrahant voluntatem. Licet enim ex apostolicæ servitutis officio sollicitudo nobis immineat generalis, de illis tamen qui spiritualiter & temporaliter nostræ sunt jurisdictioni subiecti nos oportet sollicitiùs cogitare; quatenus sub nostro regimine boni digna recipiant præmia meritorum, & malos debite

Tom. I.

ultionis pœna castiget. Audivimus equidem, & non potuimus non moveri, quòd G. filius R. civis Beneventani diabolico inebriatus veneno, Dei & nostro timore postposito, & honore civitatis Beneventanæ abjecto, I. D. S. dum consulatus fungeretur officio interfecit, & pater ac frater interfectoris, qui tam atroci sceleri personaliter interfuisse dicuntur, licet in præsentia vestra se nostro juraverint conspectui præsentare, ad nos tamen, sicut credimus, non venerunt, immo tam prædictus homicida quàm ipsi in civitate Beneventana non metuunt, sicut audivimus, commorari. Volentes igitur ut malefactorem prædictum & fautores ipsius debita pœna percellat, & civitas Beneventana similem in posterum valeat evitare jacturam, præsentium auctoritate statuimus ut memoratus homicida de cetero Beneventanam civitatem non audeat introire, nec hereditatis paternæ percipiat aliquam portionem; immo pars ejus, si patrem præmori fortè contigerit, ad opus curiæ reservetur, nec unquam in eadem civitate prævaleat aliquod officium gerere dignitatis, nisi fortè fuerit illi concessum ex indulgentia sedis apostolicæ generali. Hoc etiam de futuris temporibus decrevimus observandum de illis qui iudices, consules regales, vel alios ministeriales curiæ vulnerare aut interficere qualibet temeritate præsumunt. Patrem autem & fratrem homicidæ jamdicti tamdiu extra civitatem vestram præcipimus permanere donec ad præsentiam nostram accedant & ad vos cum literarum nostrarum testimonio revertantur.

TITULUS XXXV.

De his qui ad Ecclesiam confugiunt.

Idem Regi Corracis.

Inter alia quæ nobis regalis prudentia Cap. 7. de imm. ecccl. suis literis intimavit, quid de illis fieri debeat qui maleficia perpetrantes confugiunt ad Ecclesias, ut pro reverentia loci sacri debitas pœnas valeant evitare, sollicitè requisivit. Nos ergo tuis inquisitionibus respondentes juxta sacrorum canonum instituta & traditiones legum civilium, ita duximus in hujusmodi distinguendum, quòd confugiens ad Ecclesiam vel liber vel servus existit. Si liber, quantumcumque gravia maleficia perpetrarit, non est violenter ab Ecclesiis extrahendus, nec inde donari debet ad mortem &

FFFF ij

Lib. 5. capitulum
Iar. c. 155. &
Addit. III. c.
30.

Concil. Aurelian. I. c. 3.

penam, sed rectores Ecclesiarum obtinere vitam & membra. super eo tamen quod iniquè fecit est legitime componendum. Et hoc verum, nisi publicus latro fuerit vel nocturnus populator agrorum, dum itinera frequentata & in publica strata obsidet aggressione insidiis, pro facinoris magnitudine, cum & communem utilitatem impediatur & nocere omnibus molitur, ab Ecclesia extrahi potest, impunitate non præstita, secundum canonicas sanctiones. Si verò servus fuerit qui confugit ad Ecclesiam, postquam de impunitate sua dominus ejus clericis juramentum præstiterit, ad servitium domini sui redire compellitur & invitus. alioquin à domino poterit occupari. Tu ergo, fili carissime, cum in regno tuo aliquid horum contigerit, juxta præmissam distinctionem sic procedere studeas quòd honor Ecclesiarum & emunitas servetur illæsa, & malignandi facultas prævæ voluntatis hominibus auferatur.

TITULUS XXXVI.

Quòd monasteria monachorum possint in canonicos regulares converti.

Idem Colocensi Archiepiscopo.

Cum nobis, licet immeritis, in apostolica sedis specula consistentibus sit univèrsarum Ecclesiarum sollicitudo commissa, de statu illarum sollicitudinem nos convenit gerere diligentem & providere attentè ut per fratres & coepiscopos nostros, cum non possimus ubique nostram præsentiam corporaliter exhibere, possint in melius reformari. Ex parte siquidem tua nostris est auribus intimatum quòd cum bonæ memoriæ An. antecessor tuus monasterium sancti Stephani protomartyris situm in loco qui dicitur Keu concessisset fratribus sancti Abraham de valle Ebron, monachis nigri ordinis propter dissolutionem suam inde remotis, & iidem fratres sancti Abraham bona ejus dilapidando, & ducendo vitam nimium dissolutam, ipsum deduxissent ad nimiam paupertatem, bonæ memoriæ C. Papa prædecessor noster & nos etiam tibi dedimus in mandatis ut restitutioni ejusdem monasterij provideres, tuo committentes arbitrio utrum prædicti fratres sancti Abraham tolerandi, an monachi nigri essent in ipso monasterio reducendi. Tu verò, sicut accepimus, fratres sancti Abra-

ham propter dissolutionem suam inde penitus abjecisti, & nos per petitionem tuam duxisti super provisione ipsius monasterij requirendos. Ideo que mandamus quatenus si per monachos Ecclesiam illam videris reformari non posse, in ipsa Ecclesia Canonicos instituas regulares, qui secundum regulam beati Augustini devotum ibi Domino famulatum impendant, & per eorum religionem locus ipse in melius tuo * faciente reformetur.

TITULUS XXXVII.

Si regulares ad seculares Ecclesias possint in prælatos assumi.

Idem Vbaldo plebano sancti Gavini.

Quòd Dei timorem præ oculis habes ex fructibus tuis colligitur evidenter, cum opera quæ facis testimonium perhibeant veritati. Vnde tuum propositum in Domino commendamus. Sanè, sicut jam dudum auribus nostris insonuit, quondam desiderans ad frugem vitæ melioris transire, officium plebani resignans, coram fratribus sancti Victoris Bononiensis promissionem de tua conversione fecisti, neque professionem solemnem emittens, neque habitum religionis assumens. Sed nobilis vir Comes Albertus & parochiani plebis ejusdem attendentes te laudabiliter præfuisse, ac de recessu tuo eidem loco jacturam non modicam imminere, desiderium tuum hæcenus retardarunt, à venerabili fratre nostro Florentino Episcopo impetrantes ut ministrares ibidem. Hoc etiam dilectus filius noster P. basilicæ duodecim apostolorum Presbyter Cardinalis, tunc apostolicæ sedis Legatus, pensata utilitate plebis proponitur annuisse, quod jam dicti Comes & populus à nobis ratum haberi suppliciter postularunt, præsertim cum de licentia Prioris sancti Victoris Bononiensis dinoscaris hæcenus id fecisse. Licet autem in Lateranensi Concilio de monachis caveatur ne singuli per villas & oppida seu per quascumque parrochiales ponantur Ecclesias, sed in majori conventu aut cum aliquibus fratribus manent, ne soli inter seculares homines spiritualium hostium conflictum expectent, Salomone dicente *Væ soli, quia si ceciderit, non est qui sublevet eum*, quia tamen istud de Canonicis regularibus specialiter non cavetur, qui etsi à sanctorum monachorum consortio non putentur sejuncti, re-

Cap. 1. de statu monach.

gulæ tamen inferviunt laxiori, & per antiquos canones etiam monachi possunt ad parrochialium Ecclesiarum regimen in Presbyteros ordinari, ex quo debent prædicationis officium, quod privilegiatum est, exercere, sic annuendum duximus postulatis, ut plebani exercens officium, si commodè fieri poterit, unum Canonicum regularem tecum habeas ad cautelam, cujus in his quæ Dei sunt & regularis observantiæ tam consortio quam solatio perfruaris.

TITULUS XXXVIII.

Quòd Canonici regulares ad religionem hospitaliariorum transire non possint.

Idem Ci. Lubuffensi Episcopo.

REferente dilecto filio fratre V. hospitalario nostro est apostolatui referatum quòd cum à tempore juventutis suæ secundum institutiones Canonicorum regularium Aurovasiensis Ecclesiæ beati Augustini regulam professus fuisset, & in ea ultra decennium permanens, sacros ordines usque ad sacerdotium suscepisset, juventute postmodum impellente, curiositate potius quam religionis amore devictus, terram Hierosolymitanam & alias videre desiderans, ab Abbate suo non tam voluntariam sub eadem conditione licentiam obtinuit quam extortam ut si bonæ memoriæ Alexandrum Papam prædecessorem nostrum inveniret in viam, causam itineris sibi exponeret, & juxta mandatum vel procederet vel rediret. Verùm ipse neglecta conditione procedens suscepit habitum hospitalis, in cujus servitio usque ad hæc tempora fideliter laboravit. Sed cum ordo præmissus districtioris sit observantiæ quam secundus, prudenter attendens quòd de laxiore ascendendum sit ad ordinem arctiorem, non autem de arctiore ad laxiorem sit ratione aliqua descendendum, ad se Domino inspirante reversus, ad bonum redire desiderat quod dimisit. Cum itaque non mediocriter delinquat qui minus bonum majori bono præponit, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus quatinus inquisita super præmissis diligentius veritate, si rem inveneris ita esse, præfato fratri V. licentiam auctoritate apostolica præbeas ad primum ordinem redeundi.

TITULUS XXXIX.

De voto & habitus susceptione.

Idem Aconensi Episcopo.

SIcut nobis est ex parte tua propositum, quidam clericus cum ægritudine nimia laboraret, quasi de morte securus, & de recuperanda sospitate desperans, habitum Canonicorum regularium petiit & accepit, ea in susceptione habitus exprimens ac promittens quæ solent in hujusmodi repromitti. Sed nec ad Ecclesiam transiit, utpote infirmitate gravatus, nec bonis suis uti cessavit. Postmodum verò sospitate suscepta, post quindecim annos & ultra, videntibus & scientibus venerabili fratre nostro Archiepiscopo & dilecto filio Priore & Canonicis Ecclesiæ Nazarenis, à quibus habitum susceperat regularem, tu, licet eo tempore quo habitum susceperat, in Ecclesia Nazarena Prioris sollicitudinem exerceres, immemor eorum quæ facta fuerant circa ipsum, in Aronensem eum Canonicum suscepisti. Quia verò quid super hoc facere debeas, per nostras expositas literas edoceri, fraternitati tuæ duximus respondendum, quòd si regularem habitum se postulante suscepit & ad observationem religionis canonicæ suæ se professione ligavit, ad resumptionem habitum ecclesiastica est districtione cogendus, cum quòd tanto tempore extra canonicam mansit, non in excusationem ejus, sed in majoris transgressionis augmentum merito valeat allegari.

Idem Episcopo & Capitulo Tragurienfi.

SIcut tenor vestrarum literarum nobis aperuit, cum P. lator præsentium in sacerdotali esset officio constitutus, & tanta rerum temporalium indigentia laboraret quòd nec sibi nec suis progenitoribus seu fratribus in necessitatibus propriis posset aliquatenus providere, proprii corporis laboribus & maris periculis multis se non dubitavit exponere, ut de suo labore & acquisitione honesta suam & suorum posset indigentiam relevare. Contigit autem post hæc quòd ipse longè à vestra civitate consistens tam gravi coepit ægritudine laborare quòd extra se positus desperaret de vita præsentis, & cum in tali esset articulo constitutus, à quodam simplici monacho indutus fuit habitu monachali, & ad monasterium deportatus. Deinde

FFff ij

paucis diebus elapsis, cum jam esset in principio suæ convalescentiæ, deposuit habitum, & de licentia ejusdem loci Abbatis monasterium reliquit; & cupiens progenitorum indigentis subvenire, à vobis suppliciter postulavit ut, sicut prius, posset in sacerdotali officio ministrare & vobiscum pariter conversari. Quid autem super his vobis fuerit faciendum sacro apostolicæ sedis oraculo humiliter petistis edoceri. Nos igitur vestræ consultationi taliter duximus respondendum, quòd licet ista duo inter se repugnantia videantur, ut scilicet quisquam sit extra se positus, & de præsentis vita desperet, si tamen eo tempore quo positus extra mentem asseritur, indutus fuit habitu monachali, cum alienatus non sentiat, ac per hoc non valeat consentire, Presbyterum præfatum denuntietis ab observatione monastici ordinis absolutum, nisi postquam mentis suæ factus est compos, voluntate spontanea professionem fecerit monachalem.

Idem Pisano Archiepiscopo.

Lib. 1. epist.
455.

AD apostolicam sedem, quæ disponente Domino cunctorum fidelum est magistra, super diversis articulis quæstiones dubiæ referuntur, ut quod ab ea fuerit super earum solutione responsum, indubitanter ab omnibus teneatur. Ex parte si quidem tua tales nuper suscepimus quæstiones, quòd cum monachum fieri ante unius anni probationem regularis institutio interdicit, monachi & moniales in tua diocesi constituti tam clericos quàm laicos utriusque sexus, sanos pariter & infirmos, religionis habitum volentes assumere, nutu etiam aliquo profitentes, interdum absque omni professione recipiunt, quandoque professionem illico facientes. Unde multa mala noscuntur sæpius provenire, cum infirmi ad monasterium jam translati & emissa professione, postquam de infirmitatibus convaluerint, habitum religionis abiciant, & ad propria revertantur. Contingit etiam tales in propriis domibus remanere, cum monachi per eos, dum vivunt, nolunt sua monasteria prægravari. Sani etiam sic absque probatione recepti retro aspicientes, matrimonia contrahunt, rejecto habitu regulari; de quibus si habitum religionis assument ante unius anni probationem vel temporis competentis, utrum facta professione à talibus vel omissa, debeant monachi reputari, & si conjugatus converti desiderans

sit recipiendus in monachum nisi uxor perpetuam continentiam repromittat, certificari à se apostolica postulasti. Nos ergo quæstionibus tuis taliter ex ordine respondemus, quòd licet tempus probationis à sanctis patribus sit indultum, non solum in favorem conversi, sed etiam monasterij, ut & ille asperitates istius & istud moris illius valeat experiri, quod utrinque diligenter est observandum, præsertim cum ab utroque de reliquo certa notitia non habetur, quia tamen ante tempus probationis regulariter præfinitum is qui converti desiderat, habitum recipit & professionem emittit, Abbate per se vel per alium professionem recipiente monasticam & monachalem habitum concedente, utique renuntiare videtur ei quod pro se nocitur introductum, obligetur quidem per professionem emissam pariter & acceptam ad observantiam regularem, & verè monachus est censendus, quia multa fieri prohibentur quæ, si facta fuerint, obtinent firmitatem. Prohibendum est tamen Abbatibus ne passim ante tempus probationis quoslibet ad professionem recipiant, & si contra formam præscriptam quoslibet indiscretè receperint, animadversione sunt debita corrigendi, cum in subsidium fragilitatis humanæ spatium probationis sit regulariter institutum. Cum autem vir & uxor una caro sint per copulam conjugalem effecti, nec una pars converti possit ad Deum & altera in seculo remanere, profectò non est alter conjugum recipiendus ad observantiam regularem nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat, vitam quoque debeat mutare, nisi fortè ejus sit ætatis ut sine suspitione incontinentiæ valeat remanere.

Idem Abbati de Flore.

POrreductum nobis ex parte tua petitorium continebat quòd I. Canonicus Cap. 13. decretul. Acheruntinus infirmitate gravatus votum ut fieret monachus se asseruit emisisse, unde metuens ne voto decederet non completo, junctis manibus tibi se reddidit in monachum & in fratrem. alij quoque in absentia tua sese in manibus sacerdotum monachos se fieri denoves, sani facti ad vomitum redierunt; & cum familiares monasterij tui antea extitissent, quia non fuerunt ad antiquam familiaritatem admissi, adversarij facti sunt pro amicis. Vtrum ergo talia facta dissimulare valeas, ne fiant deteriores, an compellendi sint

Innocentij III. Romani Pontificis. 599

ad complenda promissa, per nos postulas edoceri. Nos ergo inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod cum monachum faciat non habitus, sed professio regularis, ex quo à convertendo votum emittitur & recipitur ab Abbate, ut talis fiat monachus & reddat Domino quod promissit, erit utique non immeritò compellendus.

Idem Vlixbonensi & Colimbriensi Episcopis.

Influante V. nobili muliere nostro est apostolatu referatum quod dudum puella & in annis tueris constituta M. Sacracij accepit in virum, post cujus obitum à quibusdam curialibus fuit Regi Legionensi pro relicta copula supplicatum. Quod dum ad consanguineorum ejus notitiam devenisset, ut maritum acciperet ei sub attestatione regia suggererunt. Ipsa verò quod tunc nollet nubere protestante, consilium accepit ab eis quod votum emitteret castitatis. Hoc autem in manibus cujusdam de fratribus sancti Augustini eo fecit adjecto tenore, ut in domo propria cum omni sua substantia remaneret. Sanè in ejusdem ordinis habitu biennio post mansit, licet id se invitam fecisse & coactam asserat tam metu regio quam parentum. Post hæc eidem Regi quæ fecerat indicavit. Quod approbans vetuit ne quis ea nolente domum intraret ipsius vel exinde aliquid asportaret. Interim verò tempore modico elabente, P. curialis regias literas secum portans, & F. Farnandi, dictæ mulieris domum intrantes, ut ipse P. vi saltem eam duceret in uxorem, acceperunt ab ipsa quod si eam idem P. duceret, ipsius manibus interiret. Post hæc verò dimissis domo & omnibus quæ habebat, in domo cujusdam Iudæi per tres, in Ecclesia verò sanctæ Mariæ de Ociga per sex latitans septimanas, ita quod exinde propter necessitates humanas egredi non auderet; tandem se coactam videns & omnibus destitutam, & attendens nihilominus quod invita votum emiserat, eo dimisso de parentum consilio P. Michaelis publicè fuit matrimonialiter copulata, de quo quatuor sustulit filios tempore procedente. Verùm quia salutem animæ omnibus desiderat anteferre, ac metuens quod hujusmodi conjunctio licita non existat, quid super his tenere debeat, edoceri responso nostro suppliciter postulavit. Nos ergo attendentes quod in emissionem voti quod præstitit nulla vel modica coactio affuisset, quam patientia & perseverantia se-

quentis temporis penitus promulgavit, & quod sequens conjunctio potius iniqua fuit & violenter extorta, mandamus quatenus si præmissis veritas suffragatur, præfatam feminam ad malè dimissum religionis habitum resumendum & servandum quod vovit monere ac inducere procuretis, & si opus fuerit, per censuram ecclesiasticam coercere.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo.

Quod super his sedem apostolicam consulere decrevistis quorum executione spectat ad officium pastorale, fraternitatem tuam in Domino commendamus, sperantes quod per responsum nostram instructus ea diligentius exequaris. Quævis sanè de his qui pro succursu terræ sanctæ signo crucis assumpto propter infirmitatem vel paupertatem aut aliam justam causam votum peregrinationis non possunt utiliter adimplere, quid tibi sit faciendum, cum per apostolica scripta sine distinctione receperis in mandatis ut eos qui signum crucis assumptum abjecerunt, ad resumptionem ipsius & executionem voti per censuram ecclesiasticam appellatione remota compelleres, non obstante aliqua indulgentia, si fortè à prædecessore nostro fuerat impetrata. Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod debiles & inopes magis illuc in defectum quam ad profectum accedunt, cum isti pugnare non possint & illi mendicare cogantur, nisi fortè sint nobiles & magnates qui suis secum expensis bellatores adducunt, vel artifices & agricolæ, qui de laboribus suis sibi possunt acquirere necessaria & terræ subsidia ministrare, quamvis non multi talium propter brevitatem possessionum & paucitatem inhabitantium ibi sint opportuni. Vnde credimus distinguendum inter illos qui temporalem & eos qui perpetuam impedimenti causam creduntur habere, quod primis est indulgentia dilatio, secundis autem est redemptio injungenda, ac rerum facultate pensata, quas possunt aut quas facturi essent expensas, personarum præterea recompensato labore, in subsidium terræ sanctæ transmittant, exequentes per alios quod per se nequeunt adimplere. Rursus inter illos qui pro defensione terræ sanctæ votum peregrinationis emittunt, & eos quibus pro satisfactione suorum criminum iter peregrinationis injungitur, credimus distinguendum. Quocirca primos plus ter-

Cap. 8. de voto & vo. red.

Lib. 2. epist. 231.

rae sanctae succursus, & circa secundos plus labor itineris, secundum intentionem voventis vel poenitentis, debet attendi. Vnde si quis hoc modo voventium est inutilis ad pugnandum, quamvis habilis ad eundem, melius est redimere votum quam expensas consumere. quod & de poenitente qui propter debilitatem non potest iter inunctae peregrinationis implere, sanè valet intelligi, non autem de illo qui quamvis sit impotens ad bellandum, potens est tamen ad eundem. Super his autem diligens est adhibenda discretio, ne quid prece vel pretio, amore vel odio, sive occasione quacunq; contra salutem animae vel utilitatem terrae quomodolibet attentetur. Vnde per viros religiosos & probos dispensationem huiusmodi volumus provideri. De mulieribus autem hoc credimus observandum, ut quae remanere noluerint, viros suos sequantur euntes, ceterae verò, nisi fortè sint divites, quae secum in suis expensis possint ducere bellatores, votum redimant quod voverunt, aliis ad terrae sanctae subsidium singulis secundum proprias facultates diligenter inductis.

Cap. 7. de fide
initium.

Quaesisti praeterea quid agere debeas circa illos qui dicentes se ab apostolica sede redire, super absolutione sua ignota Cardinalium sigilla reportant, cum eis super impedimentis expositis non fuisset de levi credendum. Ad quod fraternitati tuae taliter duximus respondendum, quod cum nos, si quando talibus literas apostolicas indulgemus, illis qui personas & facultates eorum plenius cognoverint scribamus ut super impedimentis expositis inquisita diligentius veritate statuam circa illos quod animarum saluti & succursui terrae sanctae magis noverint expedire, attentius providentes, sicut superius continetur, ne quid in fraudem voti fallaciter confingatur, si tales per veritatis suppressionem aut falsitatis expressionem literas non solum Cardinalium sed & nostras, nec solum dubias, sed & certas constiterit impetrasse, carere volumus impetratis, & eis in nullo prorsus obstantibus ad executionem vel redemptionem voti compelli praecipimus appellatione remota, sicut superius est expressum.

TITULUS XL.

De matrimonio.

Idem Parisiensi Episcopo.

Cum omnia orta occidant & aucta senescant, ne operum Domini primitiae penitus deperirent, posuit Deus sementem juxta species suas in aliquibus creatorum, ut quae super cursum temporis deficerent in se ipsis, in sua semente proficerent, & in reparatione sui generis uberius proficerent. Sic etiam ne homo ad imaginem Dei factus, & tam volucris coeli quam piscibus maris & universis animantibus quae moventur super terram munere divino praelatus, in sterilem cinerem sterilis ipse rediret, formata muliere in auxilium ejus de latere dormientis audivit *Crescite & multiplicae & replete terram.* Cum ergo ex tunc Adae posteritas sibi invicem jungi consueverit foedere nuptiali, usque adeo in hoc ipsi comparata est etiam post lapsum parentis dextera conditoris ut juxta illud evangelicum, *Quod Deus conjunxit homo non separet*, non humanae ad inventionem, sed divinae auctoritati potius adscribatur matrimonij sacramentum. Propter quod licet inter homines contrahatur, significatur tamen in Christo conjunctio Ecclesiae & animae fidelis ad Christum juxta illud Apostoli: *Hoc autem dico magnum sacramentum in Christo & in Ecclesia.* Vnde quantum in nobis est Ecclesiae filiis debemus summo studio praecavere ne si quis impiè agens in se ipsum partem sui corporis, quia scindere eam omnino non potest, a se forsan avellere attentarit, animam suam divinae bonitatis amplexibus efficiat alienam, & propter hoc totam Ecclesiam tanto amplius sibi reddat offensam quanto providum minus figuram dispensationis ejus ad Christum, quantum etiam in ipso fuerit, maculaverit. Haec autem non ad instructionem &c.

Idem Ferentino Episcopo.

Sicut ex litteris tuae fraternitatis accepimus, cum L. Parrochianus tuus P. mulierem se ducturam in conjugem in manu patris ejus P. jurantis quod eam ipsi traderet in uxorem, proprio juramento firmiter, nec per virum steterit, sed per mulierem potius, quod minus matrimonialis inter eos sollemnitas sit secuta, quatuor postmodum vel quinque annis elapsis idem

Lib. 1. epist. 9.

idem L. G. mulierem per verba de presenti, ut ejus consanguinei asserunt, desponsavit. Propter quod frater prædictæ P. suam deposuit in tua presentia quaestionem. Quia verò quid super his agendum sit nostro postulas responso doceri, fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd si tibi constiterit quòd idem L. P. mulierem per verba de futuro, G. verò per verba desponsaverit de presenti, imposita ei poenitentia competenti, quia primam fidem irritam fecit, nisi forsan juramento certum terminum infra quem dictam P. duxerit in uxorem præfixerit, nec per eum steterit quin ad statutum terminum matrimonium consummaret, secundum contractum legitimum iudices, & ad illud servandum eum, si opus fuerit, ecclesiastica districtione compellas, nisi forsan aliud quid obstiterit quòd ipsum debeat impedire. Quòd si fortè per verba de futuro sponsalitia cum utraque contraxit, juramentum primum, sicut licitè factum est, ipsum servare compellas, de secundo ei poenitentiam injuncturus. Quòd si de his tibi non constat ad plenum, tamdiu adhuc cognoscas de causâ donec super his sufficientius instruaris. Quod enim in attestacionibus quas ad sedem apostolicam destinasti de compaternitate habetur, non facit ad causam, cum neuter contrahentium sit illa persona qua mediante inter parentes eorum compaternitas est contracta.

Idem Marsicano Episcopo.

Lib. 1. epist. 48

Significasti nobis per literas tuas quòd cum B. vir O. mulierem prius carnaliter cognitam desponsasset, eam postmodum non cognovit, immo ipsa ad partes alias transeunte, sibi aliam copulavit, ex qua filias & filios jam suscepit. Verum quia eadem O. ad te reversa, vel virum ipsum sibi restitui postulat, vel dari licentiam contrahendi, & tu quid super his fieri debeat nostris quaeris literis edoceri, fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd si dictus vir eam desponsavit per verba de presenti, ad ipsam cogendus est de jure redire. Quòd si forsan in desponsatione ipsius verbis usus est de futuro, imposita utique poenitentia de fide mentita, mulieri eidem nubendi cui voluerit in Domino liberam tribuas facultatem.

Idem Mutinensi Episcopo.

Cap. Tunc. de spon. duo.

EX parte tua recepimus quòd de consuetudine diu in Mutinensi obtinuit

Tom. I.

civitate ut si quis jurasset aliquam, & citra carnis copulam desponsasset, si consequenter desponsasset aliam, & etiam cognovisset, primò cognita adjudicaretur viro, non quæ prius extitit desponsata. Ne verò turpis sit pars quæ suo non congruit universo, & Ecclesia Mutinensis teneat humiliter & observet quod beati Petri sedem & suam metropolim sequi viderit & docere, in matrimoniis de cetero contrahendis illud te volumus observare, ut postquam inter personas legitimas consensus mutuus intervenerit de presenti, qui sufficit in talibus juxta canonicas sanctiones, & si solus defuerit, cetera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur, & si personæ junctæ legitimè cum aliis postea de facto contrahant, quod prius de jure factum fuerit, non poterit irritari.

Idem Madeburgensi Episcopo.

Discretionem tuam in Domino commendamus quòd in his quæ dubia reputas vel obscura sedem consulis apostolicam, ut in eis de cetero ipsius auctoritate procedas. Sanè in audientia nostra fuit ex parte tua propositum quòd quidam vir cum muliere quadam legitimè per verba de presenti contraxit, quam postmodum à se incognitam cuidam consanguineo suo tradidit in quantum poterat renitentem. Ille verò cum ipsa, licet invita, matrimonij sollempnia celebravit. Sed mulier quam citius fuit reddita libertati, aufugit ab eo, & se priori viro vel priorem sibi restitui cum instantia postulavit. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd & viro pro tam turpi facinore quam gravis est poenitentia injungenda, & mulier ipsa propter publicam honestatem est commendanda sollicitè ut nec primum repetat, cujus consanguineus eam, licet invitam, cognovit, nec redeat ad secundum, cui non potest præter reatum adulterij commisceri, sed in continentia maneat donec prior fuerit viam univèrsæ carnis ingressus. Quòd si forsan ad id induci nequiverit, vir prior redire cogatur ad ipsam & maritali eam affectione tractare, cum adulterium ei non possit obicere qui eam adulterandam tradidit, præsertim invitam. Nam etsi secundum evangelicam veritatem nunquam nisi propter causam fornicationis aut vir uxorem aut uxor possit dimittere virum, non tamen semper propter eandem causam vel uxor virum vel vir dimittere valeat uxorem, cum possit exceptione

Cap. 6. De eo qui cogno.

G G g g

vel replicatione legitima impediri. Sed nec affinitas quæ post contractum legitimum inter virum & uxorem iniquè contrahitur, ei debet officere quæ hujus iniquitatis particeps non existit, cum suo jure non debeat sine culpa sua privari. Quamquam à quodam prædecessorum nostrorum dicitur in simili casu fuisse distinctum, utrum videlicet adulterium vel incestum manifestum fuerit an occultum, aliis asserentibus inter gradum proximum vel remotum esse potius distinguendum.

Idem Arelatensi Archiepiscopo.

Cap. Super eo.
de consang.

Lib. 1. epist.
333.

Cum apud sedem apostolicam, cui, licet immeriti, præsidemus, totius ecclesiasticæ disciplinæ resideat magistratus, dignum est & consonum rationi ut quotiens circa negotia varia & diversa quicquam dubitationis emerferit, ad ipsius judicium recurratur, quæ disponente Domino inter omnes Ecclesias obtinere meruit principatum. Sanè consuluisti nos per nuntios & literas tuas utrum mutus & surdus alicui possit matrimonialiter copulari. Ad quod fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd cum prohibitorium sit edictum de matrimonio contrahendo, ut quicquid non prohibetur, per consequentiam admittatur, & sufficiat ad matrimonium solus consensus eorum de quorum quarumque conjunctionibus agitur, videtur quòd si talis velit contrahere, sibi non possit vel debeat denegari quod cum verbis non possint, signis valeant declarare.

Idem Vivariensi Episcopo.

Accedens ad præsentiam nostram B. mulier latrrix præsentium sua nobis insinuatione monstravit quòd cum N. viro legitime conjuncta in lapsum carnis incutiente diabolo incidisset, tandem quòd neuter eorum repeteret alterum mutuo jurarunt, & licet ipsa continentiam observavit, vir tamen ejus nequaquam voluit continere. Quocirca fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus quatenus nisi commoniti continentiam curaverint observare, tu, si res ita se habet, præfatum virum ut eam recipiat & maritali affectione pertractet monitione præmissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota compellas, cum nec adulterium ei possit adulter opponere, nec etiam juramentum obsistat quod de non repetendo, non autem de non recipiendo, præstitum fuisse narratur.

Idem Niniensi Episcopo.

Constitutus in præsentia nostra Hugo Vitalis lator præsentium humillima nobis insinuatione monstravit quòd cum esset in acolythatus ordine constitutus quandam puellam R. nomine in facie Ecclesiæ duxit uxorem, cumque aliquandiu cohabitassent in simul, & ipse eam carnaliter cognovisset, orta discordia inter eum & amicos puellæ coram te, [habito] diligenti tractatu, prædicta puella fuit cuidam alij Vitali nomine copulata, & tumemoratum Hugonem usque ad gradum sacerdotij ordinasti, & eidem Ecclesiam concessisti. Cum autem eum sua conscientia remorderet, & de consilio quorundam religiosorum habitum Cisterciensis ordinis assumpsisset, tandem N. Abbati suo omnia prædicta revelavit, qui eum commovit diligenter ut super hoc salutis suæ animæ provideret. Ideoque fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus quatenus, si res ita se habet, prædictam R. ut recedat à præfato Vitali, cui per adulterium est conjuncta, nec præscriptum monachum impetat quòd minus regulare votum valeat adimplere, per censuram ecclesiasticam sublato appellationis obstaculo cogere non omittas.

Cap. 5. de
conv. conjug.

Idem Mannanensi Episcopo & Archidiacono Bangoranensi.

Postulavit à nobis dilectus filius Princeps Norvvaliæ ut de concessione nostra sibi liceret filiam dilecti filij Principis insularum subarratam ab ipso accipere in uxorem, nonobstante quòd patruo ejus eadem infra nobiles annos extitit desponsata, cum tamen à neutro traducta fuisset. Verum quoniam nobis constare non potuit cujus ætatis puella tempore subarrationis vel desponsationis extiterit, & cui antea fuerit, puta nepoti vel patruo, desponsata, cum secundum diversitates factorum jura etiam sint diversa, in hujusmodi certum non potuimus dare responsum, quoniam juxta canonicas sanctiones in rebus ambiguis non est absolutum judicium proferendum. Quocirca mandamus quatenus sollicitè inquiratis utrum puella septennium non attigerit quando subarrata extitit à nepote vel patruo desponsata. In utroque namque istorum casuum, quia tam subarratio quam desponsatio de jure non tenuit, quæ non potest septennium prævenire, quod factum est à patruo primò vel

postea non obstante, nisi aliud quid impediat, puella eadem legitime contrahere poterit cum nepote. Si verò tam subarrationis quam desponsationis tempore septennis extitit vel majoris ætatis, cum extunc incipiant placere sponsalia, si præcessit desponsatio patris, non potuit contrahere cum nepote, quoniam secundum traditiones & observantias regulares nullus potest sponsam consanguinei sui accipere in uxorem, & ij duo casus non ad imparia judicantur. Si autem subarratio facta cum nepote præcessit, quod secutum fuit postea non tenente, cum per secundum factum non potuerit primum dissolvi, quod quantum ad sponsalia fortitum fuerit firmitatem, volentibus personis principalibus matrimonium inter eos poterit consummari. Si verò nepos eam ante septennium subarravit, & patruus in septennio vel post septennium desponsavit, idem nepos eam propter rationem præmissam ducere non poterit in uxorem. Sin vice versa, eam sibi legitime poterit.

Idem Conrado & Petro quondam filijs Malebrac.

AD dissolvendum quod factum fuit inter I. filium nobilis viri L. de Monumento & S. filiam quondam Matthæi de Fortibrachio super matrimonio contrahendo, accusatione super consanguinitate proposita, & tam ex parte juvenis quam ex parte puellæ consanguinitatis gradibus computatis, cum eam velletis idoneis testibus comprobare, de consilio fratrum nostrorum pronuntiavimus inter dictos juvenem & puellam nec matrimonium nec sponsalia fuisse contracta, cum constet puellam nondum ad septennium pervenisse. Quocirca nec accusatio locum habebat, cum non esset quod posset legitime accusari, denunciari non poterat consanguinitas, ut interdiceretur matrimonium contrahendum.

Idem Mensicensi Episcopo.

ALiquo dubitationis scrupulo emergente, ea quæ incerta videntur sancti patris ad sedis apostolicæ decreverunt oraculum perferenda. Quorum siquidem vestigia laudabiliter imitatus, à nobis inquirere studuisti utrum inter duos parochianos tuos matrimonium quod, puella probante infra nobiles annos se ductam à viro fuisse, de consilio dilecti filij P. sanctæ Mariæ in via lata Diaconi Cardinalis tunc

Tom. I.

apostolicæ sedis Legati per divortij sententiam diremisti, possis redintegrare licenter, cum eadem puella jam nubilem ætatem attingens consensum adhibeat, & nullus ex eis ad alia vota se duxerit transferendum. Ad quod tibi taliter respondemus, quòd nisi aliam causam rationabilem intervenire cognoveris, securus ad copulam ipsius matrimonij tibi patet absque aliqua dubitatione processus.

Idem Rosan. Archiepiscopo.

QUòd super his articulis qui tibi aliquam dubitationem inducunt nostrum ducis consilium requirendum, & ad ea exequenda quæ officium postulant pastorale, apostolicæ sedis procuras auxilium invocare, sollicitudinem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, & postulationibus tuis grato animo respondemus. Significasti siquidem nobis quòd in diocesi tua pater & filius matrem & filiam, duo cognati duas cognatas, avunculus & nepos duas sorores ducunt in conjugium. Super quo taliter tibi duximus respondendum, quòd licet omnes consanguinei viri sint affines uxoris, & omnes consanguinei uxoris affines sint viri, inter consanguineos tamen viri & consanguineos uxoris ex eorundem, viri videlicet & uxoris, conjugio nulla prorsus affinitas est contracta propter quam inter eos matrimonium debeat impediri.

Idem Ferrariensi Episcopo.

QUanto te novimus in canonico jure peritum, tanto fraternitatem tuam amplius in Domino commendamus quòd in dubiis quæstionum articulis ad apostolicam sedem recurris, quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est & magistra, ut opinio quam in eis quondam habueras, dum alios canonici juris peritiam edoceres, vel corrigatur per sedem apostolicam vel probetur. Sanè tua nobis fraternitas suis literis intimavit quòd altero conjugum ad hæresim transeunte, qui relinquitur ad secunda vota transire desiderat & filios procreare. quod utrum possit fieri de jure, per easdem nos duxisti literas consulendos. Nos igitur consultationi tuæ de communi fratrum nostrorum consilio respondentes, distinguimus, licet quidam prædecessorum nostrorum sensisse aliter videantur, an ex duobus infidelibus alter ad fidem catholicam convertatur, vel ex duobus fidelibus alter la-

G G g g ij

Lib. 1. epist.
125.

Lib. 1. epist.
261.

Lib. 1. epist.
50.

Cap. Si infidelis. 28. q. 2.

batur in hæresim vel decidat in gentilitatis errorem. Si enim alter infidelium conjugum ad fidem catholicam convertatur, altero vel nullo modo vel saltem non absque blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente, qui relinquitur ad secunda, si voluerit, vota transibit. Et in hoc casu intelligimus quod dicit Apostolus, *Si infidelis discedit, discedat, frater enim & soror non est servituti subjectus in huiusmodi*, & canonem in quo dicitur quod contumelia creatoris solvit jus matrimonij circa eum qui relinquitur. Si ergo alter fidelium conjugum vel labatur in hæresim vel transeat ad gentilitatis errorem, non credimus quod in hoc casu is qui relinquitur, vivente altero possit ad secundas nuptias convolare, licet in hoc casu major appareat contumelia creatoris. Nam si matrimonium verum, quod inter fideles existat non tamen est ratum, inter fideles autem verum quidem & ratum existit, quod sacramentum fidei, quod semel admissum numquam amittitur, ratum efficit conjugij sacramentum, ut ipsum in conjugibus illo durante perduret. Nec obstat quod à quibusdam forsitan obicitur, quod infidelis relictus non debeat suo jure sine culpa privari, cum in multis casibus hoc contingat, ut si alter conjugum incidatur. Per hanc autem responsionem quorundam malitiæ obviatur qui in odium conjugum, vel quando sibi invicem displicerent, si eas possent in tali casu dimittere, simularent hæresim ut ipsi à conjugibus nubentibus resiliant. Per hanc ipsam responsionem illa solvitur quæstio, qua queritur utrum ad eum qui vel ab hæresi vel ab infidelitate revertitur, is qui permansit in fide redire cogatur.

Idem Livoniensi Episcopo & eis qui cum ipso sunt fratribus.

Cap. Deus qui. de divor. & cap. 6. de vit. & hon.

DEus qui Ecclesiam suam nova semper &c. *Et infra.* Quia verò in matrimonij contrahendis dispar est ritus eorum à nostro, cum in consanguinitate vel affinitate distinctionem canonicam non attendant, & relictas fratrum indistinctè sibi consueverint copulare, ne propter hoc à bono proposito, sicut hætenus, retrahantur, cum nec quidam eorum voluerint credere nisi relictas fratrum eorum pateremur retinere, nec vos eos, nisi tales dimitterent, recipere volueritis ad baptisma, propter novitatem & infir-

mitatem gentis ejusdem concedimus ut matrimonij contractis cum relictis fratrum utantur, si tamen fratribus decedentibus sine prole, ut defuncti semen juxta legem Mosaicam suscitarent, cum talibus contraxerunt, ne tales sibi de cetero, postquam ad fidem venerint, copulent prohibentes. Ad hæc, sanctæ memoriæ beati Gregorij Papæ prædecessoris nostris adherentes vestigijs, ne populus Livoniensis à bono quod cœpit austeriora metuendo recedat, ut in quarta & ultimus generatione matrimonium contrahant donec in fide plenius solidentur, cum eis auctoritate apostolica dispensamus, non ea intentione concedentes hoc ipsis ut postquam firma radice in fide fuerint solidati, talibus jungantur. Nam secundum Apostoli verbum, *Lac dedi vobis potum, non escam*, illis modò, non posteris temporibus tenenda concessimus, ne, quod absit, exuratur bonum quod adhuc est infirma radice plantatum, sed firmetur potius & usque ad perfectionem fideliter conservetur. Cum autem sacramentum conjugij apud fideles & infideles &c. *Et infra decretum* gaudeamus usque crimina dimittantur. Ceterum cum poenitentia non tam secundum quantitatem excessus, quam poenitentis contritionem & discreti sacerdotis sit arbitrium moderanda, pensata qualitate personæ super fornicatione, adulterio, homicidio, & aliis criminibus, consideratis circumstantiis omnibus, & præsertim novitate Livoniensis Ecclesiæ, competentem poenitentiam delinquentibus injungatis, prout saluti eorum videritis expedire. Apostoli autem vestigijs inherentes dicentis, ut prædiximus, *Lac dedi vobis potum, non escam*, paulatim, eos instruatis in fide, confessionis formam, orationem dominicam, & symbolum ipsum sollicitius edocentes. Interim tamen corporis & sanguinis dominici sacramentum renatis fonte baptismatis consuetis festivitatis & in mortis articulo tribuatis.

Idem Tiberiadensi Episcopo.

GAudemus in Domino & in potentia virtutis ejus, & patri luminum, à quo est omne datum optimum & omne donum perfectum, uberes gratiarum exsolvimus actiones quod, sicut nobis tuis literis intimasti, diebus istis novissimis ille qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat, quod ad fidem Christianam venient multorum paganorum

Cap. 8. de divor.

cordibus inspiravit. Et quoniam uxores acceperant in secundo, tertio, vel ulteriore gradu sibi convinctas, utrum sic conjuncti debeant post conversionem suam insimul remanere vel ab invicem separari, edoceri per rescriptum apostolicum postulasti. Super quo fraternitati tuæ taliter respondemus, quod cum sacramentum conjugij apud infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus dicens, *Si quis frater infidelem habet uxorem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam, & in præmissis gradibus à paganis quoad eos licitè sit contractum, qui in constitutionibus canonicis non artantur, (Quid enim ad nos, secundum eundem Apostolum, de his qui foris sunt judicare?) in favorem præsertim Christianæ religionis & fidei, à cujus perceptione per uxores deferi se timentes viri possent facilè revocari, fideles hujusmodi matrimonialiter copulati liberè possunt & licitè remanere conjuncti, cum per sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur. Et quoniam pagani circa plures insimul feminas affectum dividunt conjugalem, utrum post conversionem omnes, vel quam ex omnibus retinere valeant, non immeritò dubitatur. Quia verò tam Patriarchæ quàm alij viri justi ante legem pariter & post legem multas uxores insimul habuisse leguntur, nec contrarium apparet in evangelio vel lege præceptum, neque pagani subiciuntur institutis canonicis post inventis, quemadmodum est præmissum, videtur quod & nunc juxta ritum suum licitè contrahant cum diversis, quorum conjunctiones legitimas unda sacri baptismatis non dissolvit, & ita Patriarcharum exemplo ad fidem Christi pagani conversi conjugiorum pluralitate gaudebunt. Verùm absolum hoc videtur & inimicum fidei Christianæ, cum ab initio una costa in unam feminam sit conversa, & scriptura divina testetur quod *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una*. Non dicit *tres* vel *plures*, sed *duo*. Nec dicit *adheret uxoribus* sed *uxori*. Vnde Lamech, qui plures simul uxores legitur habuisse, reprehenditur in scripturis eò quod ipse primus reprobendam bigamiæ speciem introduxit. Licet autem de hujusmodi non quæseris, volentes tamen tam te quàm alios super his etiam reddere certiores, & quod veritas prævaleat falsitati, sine dubitatione qualibet protestamur quod nulli*

unquam licuit plures insimul uxores habere, nisi cui divina fuit revelatione concessum, quæ mos quandoque interdum etiam fas censetur, per quam sicut Jacob à mendatio, Israelitæ à furto, & Sanson ab homicidio, sic & isti ab adulterio excusantur. Sanè juridica hæc sententia probatur etiam testimonio veritatis in evangelio protestantis: *Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, machatur*. Sic ergo uxore dimissa, duci alia de jure non potest. Fortius etiam ipsa re-tenta. Per quod evidenter apparet pluralitatem in utroque sexu, cum non ad imparia judicentur, circa matrimonium reprobendam. Ceterum prolem de hujusmodi conjunctionibus natam, quæ secundum opinionem eorum matrimoniali contrahuntur affectu, post fidem receptam, utilitate publica suadente, legitimam volumus reputari. Qui verò secundum ritum suum legitimam repudiavit uxorem, cum tale repudium veritas in evangelio reprobaverit, nunquam ea vivente aliam licitè poterit, etiam ad fidem Christi conversus, habere, nisi post conversionem ipsius illa renuat habitare cum ipso, aut etiam si consentiat, non tamen absque contumelia creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, in quo casu restitutionem petenti, quamvis de injusta spoliatione constaret, restitutio negaretur, quia secundum Apostolum frater aut soror non est in hujusmodi servituti subjectus. Quod si conversum ad fidem & illa conversa sequatur antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compelleretur. Et quamvis secundum evangelicam veritatem qui duxerit dimissam mœchetur, non tamen dimissor poterit opponere fornicationem dimissæ, pro eo quod nupsit alij post repudium, nisi aliàs fuerit fornicata.

Cap. 15. qui filij sunt legitij

TITULUS XL I.

De legitimis filiis.

Idem Ovetensi & Burgensi Episcopis.

AD nostram noveris audientiam pervenisse quod . . quondam pater dilecti filij . . Archidiaconi Ovetensis matrem ejus, quæ uxor consanguinei sui extiterat tertio sibi gradu consanguinitatis conjuncti, sollemniter duxit & publicè in uxorem, & eam maritali affectu cognoscens, ipsum qui modò est Archidiaconus

G G g ij

& quosdam alios genuit antequam inter eos esset divortij sententia promulgata. Verum quoniam viro & femina sublatis de medio, ignoratur si scienter conjuncti fuerint vel ignoranter, idem Archidiaconus dubitat, tamquam homo providus & discretus, ne sibi ex hoc possit in posterum prajudicium circa spiritualia vel temporalia generari. Nos igitur eidem Archidiacono benignitate paterna providere volentes, fraternitati vestrae per apostolica scripta mandamus quatenus si praemissis veritas suffragatur, non obstante quod de ignorantia est praemissum, ei auctoritate nostra suscipiendi sacros ordines concedatis liberam facultatem, cum aliis idoneus censeatur.

Idem Episcopo & Archidiacono Lemonconensi.

Iustus laicus cum labore maximo ad praesentiam nostram accedens humiliter coram nobis exposuit quod cum P. Perches ex concubina sua per simplicis fornicationis amplexum filias suscepisset, tandem eandem concubinam ad commonitionem Ecclesiae sibi matrimonio copulavit, sed quidam, ut eas ab hereditate possint excludere, minus legitimas reputant, eò quod ante matrimonium sunt susceptae. Quia igitur proles hoc modo suscepta sacris constitutionibus legitima judicatur, cum favore sequentis matrimonij excusetur, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus quatenus dictas filias, cujus alteram praefatus W. sibi legitime copulavit uxorem, tamquam legitimas auctoritate nostra per censuram ecclesiasticam monitione praemissa, nisi aliud rationabiliter obster, faciatis ad hereditatem admitti, & nullam super hoc permittatis molestationem indebitam sustinere.

Idem Idrontino Archiepiscopo.

Lib. 1. epist.
322.

Per tuas nobis litteras intimasti quod Racc. à Ceresia ex muliere quadam, quam secundum opinionem majoris partis viciniae in concubinam habebat, prole sus-

cepta, & quandam prius, & aliam ea defuncta duxit uxorem, & ea ex qua suscepit prolem, virum sibi alium copulavit. Processu vero temporis idem R. in praesentia multorum firmavit proprio juramento quod eam quam habere visus fuerat concubinam, prius affidaverat in uxorem quam ex ea filiam genuisset, & cum post juramentum illud per sex annos & ultra vixisset, dum ageret in extremis, eum quem ex ipsa suscepit, filium legitimum appellavit, instituit in testamento. Cum autem tuae fuisset inquisitioni & decisioni commissum an filius sic susceptus legitimus esset heres ipsius R. & ad ejusdem patrimonium admittendus, tu, praeter id quod ex quadam decretali bonae memoriae Alexandri Papae praedecessoris nostri standum esse super hoc verbo viri & mulieris credebatur, testes à filio ejusdem R. productos providè suscepisti, quibus legitime comprobavit dictum R. matrem suam in capella sancti Sergij affidasse, propter quod eum ipsius R. heredem esse legitimum judicasti. Nos igitur attendentes quod plus est quod in veritate agitur quam quod simulate concipitur, licet tam dictus R. quam ea quam ut concubinam habuerat, cum ad alia vota transivit, videatur ex ipso facto quod matrimonium inter eos fuerit denegasse, quia tamen desponsatio per testes legitimos comprobata eos matrimonialiter fuisse conjunctos ostendit, sive desponsatio ipsa fuerit de praesenti, ut per consensum legitimum & verbis de praesenti expressum, sive de futuro, ut per sequentem carnis copulam matrimonium inter eos fuerit celebratum, non tam decretali dicti praedecessoris nostri, quae in casu dissimili loquitur, quam inductis probationibus innitentes, te processisse legitime respondimus, & sententiam tuam auctoritate apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus, auctoritate tibi praesentium injungentes ut sententiam facias monitione praemissa per censuram ecclesiasticam inviolabiliter observari.

